

MILITAIRE SPECTATOR

(foto: Timo Beylermans)

Het einde van 1 (GE/NL) Corps?
(zie blz. 129)

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter
Beoefening van de Krijgswetenschap
E-mailadres: m.d.haas@mindef.nl

Secretaris: majoor I.M. de Jong
p/a Ledenadministratie
Telefoon (070) 318 72 79

Ledenadministratie KVBK:
mw. E.M. de Haas-De Ruijter
MPC41A Postbus 9012, 6710 HC Ede

HOOFDREDACTEUR

prof. J.M.J. Bosch
brigade-generaal der cavalerie
p/a Inst. Defensie Leergangen MPC 58B
Postbus 20701, 2500 ES Den Haag
Telefoon (015) 284 42 58

ADJ. HOOFDREDACTEUR

H. Emmens
commodore Koninklijke Luchtmacht

REDACTEUREN

drs. P.J.E.J. van den Aker
kolonel der cavalerie
drs. P.H. Kamphuis
hoofd Sectie Militaire Geschiedenis KL
F.H. Meulman
kolonel Koninklijke Luchtmacht
drs. J. Terpstra
kolonel van de militair psychologische
en sociologische dienst
ir. R.G. Tieskens
luitenant-kolonel van de technische staf

BUREAU-REDACTIE/PRODUCTIE

mw. drs. A. Kool
p/a hoofdredacteur
Telefoon (015) 284 47 20
Fax (015) 284 47 21
a.kool@mindef.nl

ABONNEMENTEN

binnenland: € 20 (f 44,10)
studenten: € 12 (f 26,45)
buitenland: € 25 (f 55,10)

ADVERTENTIES

CET Reclame & Publiciteit
Telefoon (0497) 53 15 31

DRUK

Drukkerij Giethoorn Ten Brink
Vormgeving: Trend-Set Snelzet bv
ISSN 0026-3869

NADruk VERBODEN

MILITAIRE SPECTATOR

110 Editoriaal:
Illusie en werkelijkheid

112 Mededelingen

113 F.H.G. de Grave:
Integrating Defence Capabilities
Enhanced European Efficiency by a Modular Approach
and Pooling of Capabilities

117 M.P. Peters:
Gele Rijders of Russische para's?
Orahovac en de blokkade tegen de Russen

129 V.C. Windt, J. Liestro e.a.:
Doemdenkers en profeten
Het einde van 1(GE/NL) Corps of vergroting van
de inzetbaarheid?

144 G. Bene, L. Szabó:
Reforms in the Hungarian Defense Forces

148 Boeken

152 Samenvattingen / Summaries

154 Kopij-aanwijzingen

ILLUSIE EN WERKELIJKHEID

De diensten van de geestelijke verzorging bij de krijgsmacht zijn niet alleen bezig met geestelijke verzorging in engere zin. Vanuit de eigen gezindheid wordt ook een bijdrage geleverd aan een breder publiek debat. Onder hun verantwoordelijkheid verschijnt in dat kader 'Kernvraag', een uitgave die zich ten doel stelt om binnen en buiten de krijgsmacht het denken over vraagstukken van internationale veiligheid, vrede, gerechtigheid, krijgsmacht en maatschappij levend te houden en waar nodig te versterken, en de meningsvorming op die gebieden te bevorderen. Tussen 1968 en nu werden in Kernvraag 126 thema's aan de orde gesteld. De eerste – zoals gezegd uit 1968! – was *peace-keeping*. Aflevering 126 gaat over technologie en krijgsmacht.¹ De ondertitel luidt: 'Hoe borgen we de menselijke maat?'. In deze editie komen zowel illusie als werkelijkheid aan bod.

Het thema 'technologie' raakt ons allen; de krijgsmacht is een combinatie van noodzakelijkerwijs min of meer 'primitief' handwerk en 'high tech'. De infanterist zal – al dan niet gewapend met een global positioning system – toch een schuttersput moeten kunnen graven. De F-16 vlieger ziet bij elke 'update' de effecten van de laatste technologie.

In het laatstgenoemde nummer van Kernvraag gaat dr. John Grin, verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, in op het thema 'militaire technologie en veiligheid'. Hij stelt zich de vraag of deze technologie vredesoperaties 'veiliger' kan maken voor de betrokken militairen en voor de burgers die leven in het gebied waar de operatie wordt uitgevoerd. Hij gaat er daarbij vanuit dat we bang zijn voor slachtoffers onder de betrokken militairen en – een tweede aanname – dat er de angst bestaat dat de troepen ongewild zoveel burgerslachtoffers veroorzaken dat het thuisfront ook om die reden de acties niet meer steunt. Hij onderkent drie uitdagingen aan de technologie: snelle ontworpen van de tegenstander zodat deze al na korte tijd niet meer in staat is om serieus terug te vechten; een zodanig kwalitatief overwicht dat de tegenstander geen schijn van kans heeft, en het

verminderen van de eigen kwetsbaarheid. Grin wijst daarbij overigens op twee waarheden die Von Clausewitz al onder de aandacht bracht. De eerste is dat oorlog alles te maken heeft met het gebruik van geweld, met alle vernietigende effecten van dien. De tweede is dat frictie een constante is: de waarschuwing dat in omstandigheden waar (massaal) geweld wordt gebruikt veel niet loopt zoals gepland. Dat daarbij ook toeval, geluk en pech hun rol spelen.

Bij alledrie de uitdagingen moet hij constateren dat de werkelijkheid weerbarstig is. Als het gaat om de eerste uitdaging kunnen vliegtuigen een rol spelen. Weer en terrein leggen echter nog steeds beperkingen op. En wat gebeurt er als een tegenstander gijzelaars om de doelwitten zet? Als het gaat om kwalitatief overwicht constateert hij dat noch informatieoverwicht noch 'stealth-vliegtuigen' garanderen dat alles loopt volgens plan. En ten slotte, als het gaat om veiligheid: er bestaan geen onkwetsbare systemen. Grin komt tot de conclusie dat technologie mogelijkheden biedt die we moeten uitbuiten. Dezelfde technologie biedt echter geen garantie dat vredesoperaties 'veiliger' worden.

De boodschap van Grin verdient onze aandacht. Aan elke inzet van militairen – onder welke paraplu dan ook – zijn risico's verbonden. Deze worden groter naarmate er meer geweld speelt. Aan de veiligheid van militairen kan technologie een bijdrage leveren. Dankzij deze technologie kunnen we doelen op grotere afstand en met meer nauwkeurigheid bevuren, dit brengt een zekere bescherming met zich mee. Hetzelfde geldt voor vele andere producten van de technologie, zoals pantser, nachtzichtapparatuur, helmen en kogelwerende vesten. Zij maken de mens echter niet onkwetsbaar, zeker niet. Hetzelfde geldt voor voertuigen, vliegtuigen en schepen. Frictie blijft, ondanks en mogelijk zelfs deels als gevolg van de technologie.

Christ Klep constateerde onlangs dat de risico's van vredesoperaties meevallen.² Hij stelt zich de vraag hoe riskant vredesoperaties nu eigenlijk zijn. De vervolgvraag is of het over-

¹ Kernvraag 2000/4, nr. 126.

² Het Parool, 31 januari 2000, blz. 11.

lijden van militairen tijdens deze operaties invloed heeft op de politieke besluitvorming. Volgens Klep heeft Nederland sinds 1945 aan circa vijftig afzonderlijke vredesmissies deelgenomen met in totaal bijna zestigduizend militairen. Daarbij vielen 23 doden. Hij telt Korea overigens niet mee. Dit conflict – aldus de steller – ‘was weliswaar op papier een vredesoperatie, maar verder in elk opzicht een ‘echte’ oorlog, die 123 Nederlandse militairen het leven kostte’. Van de genoemde 23 doden vielen er negen bij UNIFIL in Libanon tussen 1979 en 1985 en zeven tijdens de deelname aan de VN-missie UNPROFOR in het voormalig Joegoslavië (1992-1995).

Klep constateert dat deze sterfgevallen nauwelijks hebben doorgewerkt in de Nederlandse politieke besluitvorming. Als eerste oorzaak noemt hij dat het in alle gevallen ging om afzonderlijke ‘incidenten’ verspreid in de tijd; het politieke schokeffect van een ‘echte’ ramp ontbrak. Een tweede reden ligt volgens hem in de doodsoorzaken zelf, variërend van schietincidenten, verkeersongelukken en andere ongevallen, medische oorzaken en ten slotte ook oorlogsgeweld zelf. Hij onderkent dan ook dat het debat over risico’s vóór en tijdens uitzending anders ligt: wel of niet deelnemen is één ding; blijven deelnemen van een andere orde.

Klep heeft gelijk met zijn relativerende kanttekeningen. Toch kan ook bij vredesoperaties of een andere inzet in een crisisgebied op ieder moment de vlam onverwachts in de pan slaan. Op 23 oktober 1983 rijdt een terrorist met een vrachtwagen gevuld met explosieven het gebouw binnen van het hoofdkwartier van het Eerste Bataljon Amerikaanse Mariniers in Beirut. De explosie doet het gebouw instorten. Deze actie doodt in één klap 241 mariniers, zeelieden en soldaten. Tweeëndertig militairen overlijden later aan de verwondingen. Bijna tegelijkertijd wordt net zo’n actie uitgevoerd tegen het Franse militaire hoofdkwartier in dezelfde stad. Hierbij vielen 58 doden en vijftien gewonden. Overigens werd ongeveer zes maanden eerder op deze manier de Amerikaanse ambassade aldaar

aangevallen. Hier resulteerde de aanslag in 63 doden.

Een recenter voorbeeld is te vinden bij de VN-missie in Somalië. Op zondag 30 oktober 1993 worden 140 leden van de Amerikaanse Delta Force en Rangers gedropt in Mogadishu om twee medewerkers van de krijgsheer Aidid op te pakken. De dropping verloopt niet volgens plan; twee Black Hawk-helikopters worden neergehaald en er ontstaat een chaotisch gevecht. Als ze zijn ontzet tellen de Amerikanen achttien doden en meer dan zeventig gewonden. Aan Somalische zijde zouden er meer dan vijfhonderd doden en over de duizend gewonden zijn gevallen.³

Dat alles is geen reden om risicomijdend te gaan opereren. Het krijgsbedrijf telt nu eenmaal risico’s. Opleiding, vorming, uitrusting en organisatie zijn erop gericht met dergelijke risico’s om te gaan. Opnieuw: zonder garanties. Deze zijn door de aard en de omstandigheden, door de vele opties van een opponent en de werking van frictie nooit te geven.

Uiteraard verdient veiligheid in bredere zin aandacht. Alles is erop gericht onschuldige slachtoffers te vermijden. Zij zullen echter altijd vallen, omdat de omstandigheden van geweld zich niet laten ‘sturen’. De veiligheid van de een kan ook aan de onveiligheid van de ander bijdragen. Een piloot die op een ‘veilige’ vlieghoogte vliegt ziet immers minder dan de piloot die dicht bij de grond zijn wapening gebruikt. Het is een illusie dat onschuldige slachtoffers te vermijden zijn. Opnieuw spelen hierbij de eerdergenoemde zaken die buiten onze controle vallen en waarover wij geen zeggenschap hebben, een rol.

Het is eveneens een illusie te denken dat er een militaire inzet zonder risico’s bestaat zodra er daadwerkelijk geweld wordt gebruikt en dat technologie of wat dan ook aan deze nuchtere constatering iets kan veranderen. Het is goed wanneer de verantwoordelijke bestuurders deze werkelijkheid in het achterhoofd houden. Hetzelfde geldt overigens voor de militairen die hen adviseren.

³ Mark Bowden – *Black Hawk Down* – Luitingh-Sijthoff, 2000. ISBN 90 245 3830 0.

Mededelingen

De Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap en het Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken nodigen leden en belangstellenden uit voor een bijeenkomst over:

'Preventing deadly conflict The role and responsibilities of government and NGO's'

De gedachte dat potentiële conflicten in een vroeg stadium moeten worden onderkend en erkend, om vervolgens snel diplomatiek of militair in te grijpen, wint steeds meer terrein. De praktijk is echter weerbarstiger dan de theorie en de haalbaarheid van dit beleid staat ter discussie.

De in Brussel gevestigde International Crisis Group is een multinationale adviesorganisatie op het gebied van internationaal veiligheidsbeleid. De president van de organisatie zal een analyse geven van de haalbaarheid van conflictpreventie in de huidige internationale veiligheidsstructuur.

De inleider is:

Gareth Evans

Voormalig minister van Buitenlandse Zaken van Australië
President International Crisis Group

Als co-referenten zullen optreden:

prof.dr.ir. Georg Frerks (Instituut Clingendael)
dr. Leonard Suransky (Webster University)

De bijeenkomst vindt plaats op:

woensdag 28 maart 2001
Perscentrum Nieuwspoord
Lange Poten 10
Den Haag

Vanaf 19.30 uur is de zaal open. De bijeenkomst begint om 20.00 uur.
Aanmelden is niet nodig.

Integrating Defence Capabilities

Enhanced European Efficiency by a Modular Approach and Pooling of Capabilities

Mr. F.H.G. de Grave

I am honoured to speak at this symposium of defence planners. Meetings like these are at the heart of what makes the Alliance unique. To recall the words of General Eisenhower, NATO's first Supreme Allied Commander:

In preparing for battle I have always found that plans are useless, but planning is indispensable.

So it is, now as much as ever.

In the next half hour, I would like to provide you with a *European politician's view* on the subject of this year's symposium: integrating defence capabilities. I will in particular make the case for enhanced European efficiency using new methods of cooperation. I have chosen this perspective for two reasons.

Ambitions

Firstly, speaking as a European, the subject of integrating defence capabilities applies in particular to European members of the Alliance. After the summits of Washington and Helsinki, they have crossed the Rubicon – while Kosovo served as a reminder of the long road still ahead. They have set out an ambition to strengthen their defence capabilities and to address shortfalls through the Defence Capabilities Initiative, together with their North American Allies. Their search for a common identity in the field of foreign policy and defence has led to the decisions by the European Union. The DCI and

the EU Headline Goal provide both the evidence and the scope of their – our – ambition and the tools to realise it. The stakes are high. If the European allies don't move from rhetoric to reality, the Alliance as a whole will not achieve what it set out to do. United States' Secretary of Defence Bill Cohen rightly reminded us last month that for the Alliance the race is on between its vitality and its decadence.

Cost-efficient solutions

Secondly, speaking as a politician, I ask your empathy for someone who has to persuade colleague ministers and citizens that defence issues deserve their full attention and financial support. You may already have been converted long ago, but they have not. The question of resources, that much is true, is crucial. Europe should certainly put its money where its mouth is.

However, just raising defence spending – though necessary – is not sufficient. There is a clear need for European allies to develop new methods to

Keynote Address by the Netherlands' Minister of Defence, Mr. F.H.G. de Grave, to the Defence Planning Symposium (Oberammergau, Germany), 15 January 2001.

identify and implement cost-efficient solutions to common defence capability shortfalls. I am convinced that there is still ample room for improved international coordination of defence efforts.

As a European and a politician, I would like to stress that there is no contradiction between the quest for more money for defence and more efficiency. On the contrary, more efficiency should enable us to generate more required capabilities. European defence ministers are only in a position to ask for additional funding if they are seen to be spending their current defence budgets in the most efficient way possible.

Enhancing European efficiency

The case for enhancing European efficiency hardly needs to be made. According to a now famous analysis of the Brookings Institution,

despite spending two thirds of what the United States does on defence, European NATO countries have less than 10 per cent of the transportable defence capability for prompt long range action.

I believe that the fragmentation of our efforts and a lack of efficiency on a European level are the main obstacles to an effective European defence effort. I will therefore use this occa-

sion to suggest a process of enhancing European efficiency in defence matters.

The Ministerial Guidance

How to proceed? The recently approved Ministerial Guidance contains some important notions which point the way:

- firstly, it clearly states that in the foreseeable future no serious risk of a large-scale offensive against NATO exists. The Ministerial Guidance recognises that for planning purposes the distinction between article 5 and non-article 5 capabilities has become largely irrelevant. This is a milestone in the history of the Alliance and shows that the Cold War threat has faded into the past. We need to act early and clearly to prevent crises from developing into a threat to NATO. This allows us to focus during the upcoming planning period on those capabilities required for the most likely scenarios. In other words: there will have to be a further shift of emphasis from territorial defence to projection of force in crisis management operations;
- secondly, the Ministerial Guidance calls for the transformation of NATO's current force structure into a pool of headquarters and forces as part of the Force Structure Review. This transformation underscores the fact that our armed forces should be regarded as one tool kit. It also implies that we are still dealing with the question of whether we have given enough priority to capabilities over structures. We have at least reached the point where our force structure should no longer be dictated by a massive threat;
- thirdly, the Ministerial Guidance emphasises the idea that allies could achieve more capabilities if they used their money wisely and coordinated defence spending. In this regard the Defence Review Committee not only has been given the task of developing more measurable input and output criteria but also

of considering the relationship between the two. In addition, the Ministerial Guidance lends new importance to efforts to strengthen defence capabilities by using multinational forms of cooperation. It also suggests that it might be better if allies with smaller-scale armed forces provided capabilities on a modular basis.

To summarise, the Ministerial Guidance is a strong encouragement for all of us to continue to adapt our forces. Combined with the implementation of the EU Headline Goal by 2003, it provides NATO's defence planning community with a clear challenge. But NATO's force planning cycle should be flexible enough to fully incorporate the changes and new ideas implied in the Ministerial Guidance before the ministerial Defence Planning Committee of June 2002 approves the force goals for the upcoming planning period 2003-2008.

Wider implications

However, the question remains: beyond the Ministerial Guidance, what are the wider implications for defence planning in order to overcome the limited effectiveness of European defence efforts? I believe we should pursue a bottom-up approach with three levels:

- I national defence planning;
- II defence planning cooperation between two or more countries;
- III defence planning in a multilateral context (that is, within and between NATO and the EU).

For the remainder of my address, I would like to discuss with you in some detail how efficiency at each of these levels can be improved and how solutions to European shortfalls in defence can be found. In real life, of course, these levels are interwoven. Taken together, improvements at each level make up a process of enhancing European efficiency in defence matters.

National defence planning

At the first level, national defence planning, countries need to make sure that the Ministerial Guidance and Headline Goal have an impact on their national planning. Since the process has so far been intergovernmental, the national level is still the most crucial. Spurred by the DCI, many European Allies now invest in rapidly deployable troops, which are more effective, well-trained and have modern equipment. As for the Netherlands, we began the reform of our armed forces in the early 1990s. Many of the ideas contained in the Ministerial Guidance were also part of our recent Defence White Paper 2000. But there is no reason to sit back and relax. For have we really accomplished what is necessary?

To a large degree this is a question of priorities at the national level. I have decided that for the Netherlands there is ample reason to revisit those priorities on the basis of the Ministerial Guidance and the EU Headline Goal. A much reduced large-scale threat to NATO territory in the foreseeable future implies that our defence planners can – and should – examine those capabilities for which the need is now less great.

This notion has not yet been incorporated in NATO's defence planning. But such an examination will be necessary in order to invest in more needed capabilities. How do we set priorities? There is certainly a reduced need for maintaining large-scale forces for old-style defence and an increased need for deployable and sustainable forces for peace-support operations. As part of our defence review, the Netherlands therefore decided to reduce the number of main battle tanks. This reduction will enable us to increase the number of readily available and deployable troops. I also wonder whether a capability to build up large-scale forces can still be seen as a NATO-wide shortfall requiring urgent attention. The answer to this question may have important implications for the procurement of equipment.

A modular basis

However, we should also look at our national defence efforts in a different light – that is, as a question of reasonable choice. There is much to be said for defence planning based on the assumption that countries provide capabilities on a modular basis. During the Cold War it was still sensible to begin planning at the level of large force structures, such as an army corps, and then to proceed down to single units or force elements. Now it makes more sense for our planners to do the reverse: to begin planning at the level of the units before considering how they fit into larger formations. This also concurs with the notion contained in the Ministerial Guidance of an Alliance pool of headquarters and forces.

Such a modular approach, in which Allies provide force elements to a pool of forces, reflects the fact that the majority of European countries rarely operate on their own but mostly participate in multinational formations. Such formations are composed through a force generation process to accomplish a specific mission. More importantly, however, the approach offers crucial benefits with a view to generating the required military capabilities. We focus too much on the number of platforms and too little on the provision of associated weapons systems that are essential for complex operations.

Let me give you a few examples. We, the European Allies, are not lacking in numbers of combat aircraft, but rather in combat aircraft equipped to operate in a multinational air campaign where avoiding casualties among citizens and our own forces is just as important as military effectiveness. We are not lacking in ground forces, but rather in ground forces which are rapidly deployable. We lack the advanced military capabilities to manage a crisis, in particular in the field of intelligence and command and control. A modular approach allows countries, in particular those with smaller-scale armed forces, to

focus on the quality and effectiveness of their capabilities.

Role specialisation

Of course, such a modular approach would lead to a certain degree of role specialisation among countries. But is this in itself a reason to oppose it? Why should we keep alive the fiction that every country needs the full range of forces in order to contribute to the Alliance? Is there a fundamental justification for each of the European countries to have the full range of land, air and naval forces?

Why should NATO have everything nineteen-fold or the EU everything fifteen-fold? To leap ahead: If there can be a single European currency, why can't there be a more integrated European defence effort?

A modular approach ensures that all Allies, big and small, remain able to contribute to the most demanding missions, not just at the lighter, peace-keeping end of the spectrum. This is desirable with a view to the political need for risk sharing in peace-support operations. It furthermore enables us to strike the right balance between quantity (number of units, aircraft, ships) and quality (weapon systems, readiness, training, etc.). This is in the interest of the Alliance as a whole.

Pooling of capabilities

Apart from a modular approach, national defence planning should also consider the potential for the pooling of capabilities with other countries. This makes particular sense in the case of scarce or expensive defence capabilities. It can be accomplished through a step-by-step approach and should involve the development of the concept of drawing rights for participating nations.

Neither the modular nor the pooling approach can be successfully implemented if national defence plans are developed in splendid isolation. National authorities need to have a clear idea about when they should pursue a modular approach in what

area and when to pool their capabilities. They need to accept that, as a result, they will be more interdependent. For they will need to rely on other countries for certain capabilities or, in the case of a pool of capabilities, on drawing rights. We therefore need to achieve a much higher degree of international military cooperation. It means much closer coordination of defence planning. This conclusion brings me to the second and third level.

Defence planning cooperation between two or more countries

I believe there is a lot more that could be done at the second level: defence planning cooperation between two or more countries. The Netherlands is now trying to address the most critical shortfalls identified by the DCI and the EU Headline Goal, using new forms of cooperation with other allies. With my German colleague Rudolf Scharping, for instance, I have made plans to strengthen the strategic airlift and air-to-air refuelling capabilities of Germany's air force. For its part, Germany will broaden Dutch access to its air transport, for instance for the deployment of Dutch forces during crises and humanitarian operations. With this initiative we intend to break new ground by establishing new patterns of cooperation. We will also strengthen the capabilities of the German/Netherlands Corps Headquarters as part of NATO's Force Structure Review. Promising areas for enhanced cooperation have also been identified with other countries. I intend to further pursue this approach.

In addition, European Allies can build on existing and emerging forms of multinational cooperation. The Benelux Deployable Air Task Force, which successfully operated during the Kosovo crisis, and the European Amphibious Initiative, recently launched by five Allies, are only two examples. In this area there are clear opportunities for establishing pools of assets as well. A good example is strategic air- and sealift. Here common procurement, common funding

and common operation could be considered, with the reduction of the number of operating bases leading to cost-effective solutions. A similar approach can be pursued in areas such as air-to-air refuelling and maritime patrol aircraft. It could also be worthwhile to examine possibilities for pooling other support and logistic services, such as engineering and medical services.

Defence planning in a multilateral context

Such national and multinational approaches to defence planning should be facilitated by and coordinated at the third level: defence planning in a multilateral context within and between NATO and the EU.

Within NATO

Within NATO, the force goal system will need to be adapted to reflect the notion that each country does not need to have an all-round defensive ability, but may focus efforts on specific force elements on the basis of a modular approach. The Defence Review Committee should keep this in mind as it develops better input and output criteria which ensure that each country contributes its share to the Alliance.

In addition, I would like to support the High Level Steering Group in identifying areas for enhanced multinational cooperation. This work must lead to concrete results within the additional time given to this Group. To acquire certain expensive and complex capabilities, the force goal system most likely will need to be adapted. It will have to include cooperative and multinational approaches. We should therefore seriously consider how multinational force goals can be set. I realise this is a challenge for the defence planning community, but the DCI working groups may in fact already be paving the way. Moreover, in the more distant future, this may prove to be an important step towards a truly integrated defence planning system within the Alliance for the European allies.

Within the EU

Within the EU, the Headline Goal Task Force continues its work on the implementation of the Headline Goal. In the coming months the Task Force must further specify European military shortfalls and elaborate the commitments of EU member states and contributing third states. In doing so, however, we need a mechanism to better coordinate the efforts of EU member states in addressing specific shortfalls. Such a coordinating mechanism could also be part of the Headline Goal review mechanism.

We also need close coordination between the EU and NATO, since the Headline Goal and DCI address the same European shortfalls. As stated at the European summit in Nice, coordination between the EU and NATO must ensure transparency and, above all, coherence. Only then can we achieve maximum results. Ideally, cooperation between NATO and the EU should lead to an integrated defence planning system for all European states involved.

The relationship between NATO and the EU

As regards the relationship between NATO and the EU, the EU should make use of NATO's defence planning instruments while NATO should adapt them to enable their effective use. The attempt to reconcile the EU's ambitions in defence matters with NATO's role as the most important security organisation in Europe is one of the most challenging tasks facing us. Both organisations have a fundamental interest in striving for an open and cooperative relationship. Without it, the aspirations of the European Union will remain unfulfilled and NATO will lose political support. NATO's DCI provides us with a unique instrument to find European solutions for European shortcomings – and to find those solutions in cooperation with our North American allies. The implementation of DCI is essential to the achievement of the EU Headline Goal.

This needs to be reflected in all areas of the Alliance's defence planning

work. For instance, we should be prepared to accept the participation by EU-countries which are not members of NATO in DCI high level working groups now identifying areas for closer cooperation. I applaud the presence of representatives of EU-countries which are not members of NATO at this symposium later this week.

We should also establish which DCI-measures are relevant to the realisation of the EU Headline Goal. Some of these issues could be addressed by the NATO-EU capabilities group.

Conclusions

So where does this multilevel process of making European defence efforts more efficient end? I would argue that we cannot be satisfied until Europe has become an effective player in maintaining peace and stability alongside the US. Without a doubt, enhancing European efficiency on the basis of a modular approach and the pooling of capabilities will have political implications. Most importantly, European countries will have to accept the greater abandonment of national autonomy than presently envisioned. They will need to realise that the costs of national autonomy outweigh the benefits. They will surely need to agree to more role specialisation and interdependence as key assumptions for their defence planning.

This will not be achieved overnight. Historical experience has shown that the integration of Europe cannot be achieved in one 'big bang'. It follows a step-by-step approach. However, I see no reason why this will not apply to the area of defence. Only then will we be able to speak, as this symposium does, of truly integrating defence capabilities.

Gele Rijders of Russische para's?

Orahovac en de blokkade tegen de Russen

M.P. Peters*

Inleiding

Nederland mag niet de voetveeg van de NAVO worden'. Deze harde woorden sprak de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken, Jozias van Aartsen, tegen KFOR-commandant luitenant-generaal Sir Michael Jackson, tijdens zijn bezoek aan Kosovo half augustus 1999. De minister uitte zijn ongenoegen over de op handen zijnde aflossing in Orahovac van de Nederlandse 11e Afdeling Rijdende Artillerie, beter bekend als de Gele Rijders, door Russische KFOR-troepen. De Nederlandse artilleristen waren sinds 14 juni 1999 in het kader van de KFOR-vredesmacht in Orahovac.

Niet alleen de Nederlandse regering wilde de Gele Rijders in Orahovac handhaven. Het bericht over de komst van Russische KFOR-militairen had onder de plaatselijke Albanese bevolking tot grote onrust geleid. De lokale Albanese hadden zich sterk tegen de Russen uitgesproken en gepleit voor de handhaving van de Nederlandse soldaten. Toen, ondanks de aanvankelijke bezwaren van de Nederlandse regering eind augustus begonnen werd met de voorbereiding van de overdracht van Orahovac, blokkeerde de lokale Albanese bevolking de toegangswegen. Drie maanden lang verhinderden zij met blok-

kades dat Russische soldaten de Gele Rijders konden aflossen.

De Gele Rijders konden uiteindelijk in Orahovac blijven. De Russen legden zich bij de bestaande situatie neer. Op 22 november werden ook de blokkades opgeheven. Blijft de vraag waarom de betrokken partijen vijf maanden lang niet tot een oplossing konden komen. Wat maakte Orahovac, een klein stadje in Kosovo, tot zo'n heet hangijzer?

Nederlandse deelname

De Nederlandse regering stelde in oktober 1998 informeel een afdeling artillerie, ter grootte van 600 man, ter beschikking voor een NAVO-macht in Macedonië. Deze zogenaamde *Extraction Force* werd ontplooid in het kader van de op handen zijnde OVSE-waarnemingsmissie in Kosovo. De OVSE zou toezien op de handhaving van een overeenkomst, waarin het regime Milosevic aan de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke had toegezegd zijn troepen in Kosovo weer naar de kazernes terug te sturen. Het doel was een einde te maken aan het zich steeds uitbreidende conflict tussen het UCK, de Albanese verzetsbeweging, enerzijds en de Joegoslavische strijdkrachten en politie anderzijds. De *Extraction Force* in Macedonië had tot taak de internationale waarnemers te evacueren voor het geval de strijdende partijen zich niet aan de afspraken zouden houden.

De OVSE-missie bleek al heel snel een mislukking. De ongeregeldheden hielden aan. Vooral omdat het UCK geen partij was in de overeenkomst en gretig gebruik maakte van de terugtrekking van de Joegoslaven om haar gebied uit te breiden. Dat lokte furieuze reacties uit van de Joegoslaven. In januari 1999 voerden Joegoslavische eenheden een strafexpeditie uit naar het dorpje Racak, waar zij een bloedbad aanrichtten onder de plaatselijke Albanese bevolking. De waarnemers werden daarop teruggetrokken. Overigens zonder hulp van de toen nog voornamelijk uit Britse en Franse troepen bestaande *Extraction Force*.

Plannen voor een vredesmacht

In het Franse plaatsje Rambouillet deed de internationale gemeenschap, onder aanvoering van de Verenigde Staten, eind februari een laatste poging om een diplomatieke oplossing te bewerkstelligen. Behalve dat beide partijen de vijandelijkheden zouden moeten staken, was een van de belangrijkste eisen de stationering van een vredesmacht in Kosovo. De onderhandelingen stuitten uiteindelijk op een Servisch veto.

De Joegoslavische president Slobodan Milosevic vond met name de stationering van een door de NAVO geleide vredesmacht in Kosovo onaanvaardbaar. Kosovo was immers een Servische provincie, en buitenlandse troepen waren een inbreuk op de soe-

* De auteur studeert geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen en liep een onderzoeksstage bij de Sectie Militaire Geschiedenis van de Koninklijke Landmacht.

vereiniteit van zijn land. De NAVO zag zich door de weigering van Milosevic genoodzaakt haar dreigement met bombardementen op de Republiek Joegoslavië waar te maken.

De NAVO had echter, voor het geval dat de onderhandelingen in Rambouillet succesvol zouden verlopen, plannen gemaakt voor een vredesmacht. In het *Operation Plan 10413* werd een blauwdruk gemaakt voor een vredesoperatie. Het Nederlandse aanbod van een afdeling artillerie gold nu, na het mislukken van de OVSE-verificatiemissie, voor deze toekomstige troepenmacht. Omdat de onderhandelingen in Rambouillet mislukten, werd deze in het voorjaar van 1999 weliswaar niet ontplooid, maar Oplan 10413 zou later ook de basis vormen voor KFOR.

Artillerie

Waarom bood Nederland een afdeling artillerie aan? Traditioneel bestaan vredesmacht voornamelijk uit waarnemers, ondersteunende eenheden en infanteristen. Tijdens de burgeroorlog in Bosnië was echter gebleken dat het zenden van een volledige strijdmacht inclusief cavalerie en artillerie, soms nuttig kon zijn. Zowel aan de *Rapid Reaction Force* als IFOR en SFOR waren artillerie-eenheden toegevoegd. De aanwezigheid van zwaar geschut dwong bij de strijdende partijen respect af. Bovendien hadden de vredessoldaten, mochten de strijdende partijen toch weer naar de wapens grijpen, mogelijk vuursteun nodig.

Voor Nederland was de behoefte van de NAVO aan artillerie een uitkomst.

Ten eerste was er geen infanteriebataljon beschikbaar. De infanterie-eenheden hadden hun handen al vol aan de operatie in Bosnië. Ten tweede had Duitsland, dat als een van de *lead-nations* zou optreden, op dat moment voor Kosovo geen inzetbare afdeling artillerie tot zijn beschikking. Gezien de samenwerking in het Duits-Nederlandse legerkorps lag het voor de hand om Nederlandse artilleristen in de toekomstige door Duitsland geleide brigade in te delen.

Een derde reden was dat er nog nooit een volledige afdeling artillerie was uitgezonden. Niet alleen kon de legerleiding zo de druk bij met name de luchtmobiele brigade wat verlichten, de uitzending had als 'bonuseffect' voor de KL dat de artillerie aan de buitenwereld zichtbaar werd gemaakt.¹

Afb. 1 Overzichtskaart van Kosovo met de indeling zoals afgesproken te Helsinki. Orahovac ligt in MNB South. De opstina (gemeente) Malisevo is het noordelijke deel van het Russische vak in de zuidelijke sector

(Bron: Afdeling Communicatie 1 te Afdeling Rijdende Artillerie)

Overigens kregen de Gele Ridders, eenmaal door Den Haag voor een eventuele vredesmacht in Kosovo aangewezen, wel een aanvullende infanterietraining. Er werd rekening mee gehouden dat in het geval van een akkoord tussen de strijdende partijen, de voornaamste taak van de militairen vredeshandhaving zou zijn. De afdeling zou tevens een eigen *Area of Responsibility* (AOR) krijgen. Het leveren van vuursteun zou slechts in noodgevallen noodzakelijk zijn. In de praktijk bleek dit een juiste inschatting. In de periode dat de Gele Ridders in Kosovo gelegerd waren, hebben zij slechts een paar keer lichtgranaten afgevuurd. De zware M-109 howitzers werden over het algemeen ingezet om checkpoints in te richten.

Dat de afdeling niet primair voor infanterietaken was opgeleid, heeft de Gele Ridders overigens amper parten gespeeld. Hoofd S3 van de afdeling, majoor M. van Weerd, meent zelfs dat dit een positieve invloed op de missie heeft gehad:

¹ *Vertretpunt Den Haag. Rapport van de Tijdelijke Commissie Besluitvorming Uitzendingen, Deel 3, Hoorzittingen (Den Haag, 2000), p. 35.*

Afb.2
Een M-109
houwtser van
11e Afdeling RA
patrouilleert door
de straten van
Orahovac
 (Bron: Afdeling
 Communicatie
 11e Afdeling Rijdende
 Artillerie)

Ik denk dat het feit dat we niet de meest aangewezen eenheid waren voor deze taak uiteindelijk in ons voordeel heeft gewerkt. Iedereen was extra gemotiveerd om te laten zien dat de afdeling in staat was deze taak uit te voeren.²

Voordat er echter aan ontplooiing van een troepenmacht kon worden gedacht, moest Milosevic eerst toegeven aan de eisen die de alliantie in Rambouillet had gesteld. Operatie *Allied Force* ging op 24 maart 1999 van start. De NAVO bombardeerde achteenzestig dagen lang doelen in de Federale Republiek Joegoslavië. Het regime Milosevic hield echter niet op met het etnisch zuiveren van Kosovo, maar verhevigde juist zijn operaties.

Ruim 800.000 etnische Albanese vluchtten uit Kosovo naar Macedonië en Albanië. Om de humanitaire crisis die daarop ontstond het hoofd te bieden, stuurde de NAVO troepen naar

zowel Macedonië als Albanië. Een vuurmondpeloton van de 11^e afdeling werd vooruit gestuurd om bescherming te bieden aan de vluchtelingen, de NAVO-troepen en de hulpverleners. De rest van de afdeling arriveerde in de loop van juni in Macedonië.

Operatie Joint Guardian

De NAVO-luchtaanvallen duurden veel langer dan het bondgenootschap aanvankelijk inschatte. Milosevic bleef weigeren aan de eisen van de alliantie toe te geven en de luchtoperatie dreigde eindeloos te blijven voortduren. Uiteindelijk waren het de Finse president, Martti Ahtisaari, en de Russische oud-premier, Viktor Tsjernomyrdin, die met woorden bereikten wat de NAVO met bommen niet voor elkaar leek te krijgen.

Waarom de Joegoslavische president nu precies eind mei ineens bereid was tot een overeenkomst is niet helemaal duidelijk. Vast staat wel dat Tsjernomyrdin de Joegoslavische president

duidelijk maakte dat hij geen verdere steun vanuit Moskou hoefde te verwachten en dat tevens de dreiging van de inzet met grondtroepen een rol heeft gespeeld. Op 3 juni stemden de parlementen van Joegoslavië en Servië in met een vredesregeling.

Opluchting

De NAVO is opgelucht als er eindelijk een oplossing is gevonden. Allied Force dreigde een uitzichtloze operatie te worden, maar uiteindelijk was Milosevic dankzij de combinatie van bombardementen en diplomatieke druk akkoord gegaan met de terugtrekking van zijn eigen manschappen uit Kosovo en de komst van een internationale vredesmacht. Oplan 10413 kan alsnog in werking worden gezet. Op 6 juni beginnen in het Macedonische Kumanovo de onderhandelingen tussen KFOR-commandant luitenant-generaal Jackson en de Joegoslavische bevelhebbers over de uitvoering ervan. Op 9 juni zetten Jackson en de Joegoslavische generaals Marjanovic en Stevanovic hun handtekening onder de *Military Technical Agreement* (MTA). →

² In gesprek met de auteur.

Op 12 juni gaat de operatie in Kosovo, *Joint Guardian*, officieel van start. De afdeling maakt als gepland onderdeel uit van de door Duitsland geleide brigade, de *Multinational Brigade South* (MNB-S), die verantwoordelijk zal zijn voor het zuiden van Kosovo. Op 13 juni rijden enkele Nederlandse eenheden met de Duitse voorhoede mee naar Prizren, waar het hoofdkwartier van de brigade zal worden gevestigd.

Eenmaal aangekomen in Prizren overlegt de Duitse brigade-generaal F. von Korff, in aanwezigheid van de Nederlandse afdelingscommandant, luitenant-kolonel Ton van Loon, met de plaatselijke Joegoslavische bevelhebbers. De Joegoslavische commandant van de MUP, de speciale militaire politie, verzoekt generaal Von Korff nog diezelfde dag troepen naar Orahovac te sturen om de Servische minderheid daar te beschermen. Omdat het gebied rond Orahovac al van tevoren als Nederlands bataljonsvak was aangewezen, rijdt een deel van de afdeling versterkt met een aantal Duitse tanks onmiddellijk door naar het noorden.

Oorspronkelijk zou Orahovac in fase 2 van het in de MTA overeengekomen schema van terugtrekking zijn gevallen. De afdeling ging nu echter twee weken eerder dan voorzien naar Orahovac. Volgens Van Loon wilde de Joegoslavische commandant niet alleen snel KFOR-troepen naar Orahovac uit bezorgdheid over de Servische minderheid. Hij was ook bezorgd om de veiligheid van zijn troepen. Het UCK kwam uit de heuvels tevoorschijn en de MUP-commandant wilde de bergpassen ten noorden van Orahovac over voordat het UCK die in handen zou krijgen.³

Plunderingen

Eenmaal in Orahovac kan de Duits-

Nederlandse *Task-Force* meteen aan de slag. Al tijdens de tocht was duidelijk geworden dat de streek het toneel was geweest van gevechten en plunderingen. Een Nederlandse militair over de intocht:

De weg van Prizren naar Orahovac is de meest smerige stinkende weg die ik ooit gereden heb. Overal kadavers in staat van ontbinding of aardig op weg in die staat te geraken.⁴

Al heel snel worden ook de eerste menselijke resten gevonden. Het bewaken van de graven totdat deze door specialisten van het oorlogstribunaal kunnen worden onderzocht, blijkt de komende maanden een onaantrekkelijke maar noodzakelijke taak.

Het beschermen van de Servische minderheid tegen wraakacties van de Albanezen is één van de andere taken die de aandacht van de afdeling onmiddellijk opeist. In Orahovac en het nabijgelegen dorpje Velika Hoca zijn, in tegenstelling tot de meeste andere plaatsen in het zuiden van

Kosovo, de Serviërs niet massaal gevlucht. Nu de Albanezen gelijk met KFOR terugkeren en ook de UCK-strijders vanuit de heuvels neerdalen, wordt het probleem rond de veiligheid van de Serviërs acuut. Om vergeldingsacties te voorkomen, richten de Gele Ridders *roadblocks* in bij de toegangswegen naar Velika Hoca en de Servische wijk in Orahovac.

De eerste weken werkten de manschappen 18 uur per etmaal. De bases worden opgebouwd met behulp van het eveneens in Kosovo actieve Nederlandse geniehulpbataljon. Er wordt een begin gemaakt met de ontwapening van de bevolking en het UCK. In Orahovac wordt een post ingericht waar de bevolking aangifte kan doen, onder meer van oorlogsmisdaden. Checkpoints worden bemand. Ook worden de contacten met de bevolking gelegd. Vooral in de eerste maanden fungeert de afdeling tegelijk als politie, hulpverlener en lokaal bestuur. In feite staat de gemeente Orahovac onder militair gezag. Pas nadat de VN-missie UNMIK (*United Nations Interim Administration Mission In Kosovo*)

Afb. 3 Het bewaken van een massagraf. De Gele Ridders hielpen op deze wijze het internationale Joegoslavië-Tribunaal bij zijn onderzoek
(Bron: Afdeling Communicatie 11e Afdeling Rijdende Artillerie)

³ In gesprek met de auteur.

⁴ Roy Abels, Marius van Pelt en Peter Jacobs, *Licht boven Orahovac, Gele Ridders in Kosovo*, (S.L., 2000), p. 23. Voor meer informatie over de inzet van Nederlandse eenheden in Kosovo, zie ook MS 169 (2000)(12).

– verantwoordelijk voor het openbaar bestuur en de wederopbouw – onder leiding van Bernard Kouchner in augustus en september langzaamaan vorm begint te krijgen, vermindert het aantal niet militair-operationele taken van de KFOR-militairen.

De kaartkwestie

De Gele Ridders zijn twee weken in Orahovac wanneer luitenant-kolonel Van Loon op 27 juni van de KFOR-commandant te horen krijgt dat het noordelijk deel van de Area of Responsibility, de gemeente Malisevo, moet worden overgedragen aan een Russisch bataljon. Op 1 juli komen de eerste Russische militairen voor oriënterende besprekingen naar Orahovac. Tot verbazing van de Nederlandse officieren tonen de Russen een kaartje waarop niet alleen Malisevo, maar ook Orahovac zelf tot het toekomstige bataljonsvak van de Russen behoort. Het bewuste kaartje toont de grenzen van de bataljonsvakken zoals die bij de onderhandelingen tussen de Amerikanen en de Russen in Helsinki waren overeengekomen.

Het bleek dat men in Helsinki een kaart had gebruikt van vóór de gemeentelijke herindeling zo'n tien jaar terug. Destijds lag Malisevo in de *opstina* (gemeente) Orahovac. De KFOR-bataljonsvakken waren echter in principe ingedeeld volgens de bestaande gemeentegrenzen. De Gele Ridders gingen er dan ook van uit dat Orahovac niet hoefde te worden overgedragen. Het lag immers niet langer in dezelfde *opstina* als Malisevo. Op 2 juli meldt de Duitse brigadecommandant echter dat ook Orahovac in navolging van de Russische wensen moet worden overgedragen.

Rusland binnenboord

Waarom moesten de Gele Ridders plotseling uit het hun eerder toegewezen gebied vertrekken? De oorzaak hiervan was dat toen de eerste KFOR-troepen op 12 juni Kosovo binnentrokken, de precieze rol van Rusland binnen de vredesmacht nog onzeker

was. De NAVO hechtte aan Russische deelname, alleen verschilde de alliantie met de Russen van mening over de precieze samenstelling, de bevelvoering en de plaats waar de Russen zouden worden gelegerd.

De NAVO wilde de Russische soldaten op eenzelfde manier in KFOR integreren zoals dat drie jaar eerder in Bosnië was gedaan. In IFOR (*Implementation Force*) en SFOR (*Stabilisation Force*) hadden Russische eenheden sinds 1996 over het algemeen zonder veel problemen binnen de Amerikaanse sector gefunctioneerd. De Russen hadden weliswaar uitzonderingspositie wat de bevelvoering betreft: belangrijke kwesties moesten de instemming hebben van de Russische vertegenwoordiger bij SHAPE (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe*), maar in de praktijk was er weinig aanleiding geweest om de zogenaamde 'lus' via Brussel te bewandelen. En de *Tactical Control* berustte bij de brigadecommandant van de Amerikaanse sector in Bosnië-Herzegovina.

De wederzijdse betrekkingen tussen de NAVO en Rusland waren echter sinds het begin van de bombardementen op Joegoslavië op een dieptepunt beland. Rusland had alle samenwerkingsverbanden met de NAVO opgezegd. Moskou had zelfs bedreigd zijn troepen onmiddellijk uit Bosnië terug te trekken. De Russen waren zwaar teleurgesteld in de alliantie.

De met veel bombarie in 1997 in Parijs getekende overeenkomst over innige samenwerking bleek een farce. De *Partnership for Peace*-overeenkomst uit 1994 was door de Russen eigenlijk nooit serieus genomen, maar van de *Permanent Joint Council*, een bilateraal overlegorgaan van Rusland en de NAVO, hadden ze meer verwacht. In deze raad zouden de Russen en de NAVO intensief overleggen over veiligheidskwesties.⁵

De NAVO bombardeerde niet alleen tegen de zin van Moskou bondgenoot Joegoslavië, de alliantie deed dit zonder een ondubbelzinnig mandaat van

de VN-Veiligheidsraad. Rusland kon daarom zijn veto niet gebruiken. De NAVO had de Russen in hun ogen straal genegeerd. Omdat de Russen in mei 1999 in de persoon van Tsjernomyrdin een cruciale rol hadden gespeeld bij de diplomatieke oplossing van het Kosovo-conflict, verwachtte Moskou wisselgeld. Eind 1996 had Rusland zich met betrekking tot het vredesakkoord voor Bosnië bescheiden opgesteld. Zijn rol in de Dayton-overeenkomst was immers heel klein geweest. Nu eisten de Russen meer: een eigen sector, tienduizend man en volledige zeggenschap over hun troepen.

De NAVO had veel moeite met die eisen. Een eigen Russische sector binnen KFOR was ongewenst. Zeker in het door Moskou begeerde noorden, omdat dat wel eens tot de opsplitsing van Kosovo in een Albanees en een Servisch deel zou kunnen leiden. De tienduizend man die Moskou in gedachten had bleek, gelukkig voor de alliantie, al snel een idee-fixe: Rusland kan zelf de huidige zeventig miljoen dollar die de inzet van vier bataljons van samen 3600 man jaarlijks kost, slechts met moeite opbrengen.

De race naar Pristina

De kwestie rond de Russen was in de tweede week van juni 1999 nog niet opgelost, maar de NAVO stond desondanks klaar om Kosovo binnen te

⁵ De *Partnership for Peace*-overeenkomst was voor Moskou niet, zoals voor veel andere voormalige Warschaupaactlanden, een opstapje voor het NAVO-lidmaatschap. Rusland, sterk gekant tegen verdere NAVO-uitbreiding, dacht in eerste instantie dat het *partnership* met de NAVO voor landen als Polen en Bulgarije een alternatief zou kunnen zijn voor volledig lidmaatschap. Door zelf zo'n overeenkomst aan te gaan, dacht de Russische regering dit beter te kunnen propagieren.

De *Permanent Joint Council* was in 1997 opgericht als bilateraal overlegorgaan tussen de NAVO en de Russische Federatie. Hoewel de raad formeel geen macht bezat, gingen de Russen ervan uit dat het bondgenootschap hen over belangrijke kwesties zou consulteren.

trekken. De alliantie had haast met de implementatie van de Tsjernomyrdin-Ahtisaari overeenkomst. Moskou was niet geheel onterecht bang dat het inzake KFOR met een voldongen feit zou worden geconfronteerd en haar aandeel geminimaliseerd zou zien. De Russen besloten tot een gewaagde stap. Generaal Viktor Zavarzin, voor de bombardementen de Russische vertegenwoordiger bij de NAVO, had een plan.

De generaal bevond zich in een precieze positie. Als de vertegenwoordiger bij de NAVO in Brussel had hij zijn politieke bazen tijdig moeten waarschuwen over de exacte begindatum van de NAVO-luchtoperatie tegen Joegoslavië. Dat had hij niet gedaan. Natúúrlijk had de NAVO hem niets verteld, maar voor die logica was Boris Jeltsin niet gevoelig. Degradatie was dichterbij dan promotie. Het was niet toevallig dat juist Zavarzin aan zijn superieuren een plan voorlegde dat niet alleen de Russische strijdkrachten weer op de kaart zou zetten, maar ook de NAVO in verlegenheid zou brengen. De legerleiding en president Jeltsin zagen wel iets Zavarzin's plan en besloten de gok te wagen.⁶

Ongeveer tweehonderd Russische para's van het SFOR-detachement in Bosnië verlieten hun basis bij Ugljevik en reden door Joegoslavië heen naar Pristina. Bij hun tocht door Joegoslavië werden ze toegejuicht als bevrijders. 'In Pristina zullen we de eerste zijn, net als eertijds in Berlijn', reageerde een generaal van de Russische generale staf verheugd.⁷ Op 10 juni bereikte de colonne het vliegveld van Pristina. In Rusland reageerde men laaiend enthousiast: de eer was gered en het Servische broedervolk kreeg eindelijk de steun die het volgens de meeste Russen verdiende.

⁶ Elfie Siegl, 'Der Igel', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 17-6-1999.

⁷ Ibidem.

⁸ Citaat uit: *NRC Handelsblad*, 6-5-2000.

⁹ Viktor Gobarev, 'Russia-NATO Relations after the Kosovo Crisis: Strategic Implications', *Slavic Military Studies*, XII-3 (1999), p. 6-7.

Tegenmaatregelen

De NAVO was door de actie volledig overrompeld. SACEUR (*Supreme Allied Commander Europe*), de Amerikaanse generaal Wesley Clark, wilde tegenmaatregelen nemen. Hij overwoog om Franse en Britse luchtlandingstroepen naar het vliegveld te zenden in antwoord op de Russische actie. Het vliegveld viel in de Britse sector en was strategisch van het

Russische minister van Buitenlandse Zaken, Igor Ivanov, verklaarde dat het een zelfstandige actie van de SFOR-militairen was geweest. De soldaten hadden op eigen houtje gehandeld. Achteraf is deze lezing door de Russen zelf ontkracht. De Russische minister van Defensie Igor Sergejev benadrukte op 18 juni in de Russische legerkrant *Krasnaja Zvezda* (Rode Ster) dat de generaals niet zonder toe-

Afb. 4 Brigade-generaal Sauer (1e v.r.) en majoor Van Weerd (2e v.r.) in gesprek met Russische officieren

(Bron: Afdeling Communicatie 11e Afdeling Rijdende Artillerie)

allergrootste belang. De KFOR-commandant, luitenant-generaal Jackson, weigerde echter aan het bevel van zijn directe chef gehoor te geven. Hij sprak zijn inmiddels legendarische woorden

*Nee, dit ga ik niet doen. Dit is het niet waard om een derde wereldoorlog voor te beginnen.*⁸

De verwarring in de westerse hoofdsteden werd nog groter toen de

stemming hadden gehandeld. Ivanov had alleen niet van de plannen geweten. President Jeltsin was wel op de hoogte geweest. De president hield zich weliswaar in eerste instantie wat op de achtergrond, maar dat was niet omdat hij niet was verwittigd. Boris Jeltsin paste slechts zijn gebruikelijke tactiek toe. Als de actie onverhoopt mis zou lopen, kon hij altijd nog de versie van Ivanov bevestigen en het ministerie van Defensie als zondebok aanwijzen.⁹

Helsinki

Hoe geschrokken de NAVO ook was, ze herstelde zich snel. Roemenië, Hongarije en Bulgarije werd verzocht hun luchtruim gesloten te houden voor Russische militaire vliegtuigen. De rest van het Russische plan viel daarmee in het water. Op meerdere vliegvelden hadden de Russen al troepen paraat om zo snel mogelijk naar Kosovo te vliegen, zo gaf de Russische kolonel-generaal Ivasjov, een lid van de Russische generale staf, later in een gesprek met de BBC toe. De tweehonderd Russische para's raakten door de tegenzet van de NAVO geïsoleerd en waren al snel op de Britten aangewezen voor voedsel en andere voorraden.

Toch was de Russische actie in zekere zin geslaagd. De NAVO moest nu wel vaart maken met een regeling inzake de Russische bijdrage aan KFOR. Op 16 juni begonnen in Helsinki bilaterale onderhandelingen tussen de Amerikanen en de Russen. Hoe wantrouwend de twee partijen tegenover elkaar stonden, blijkt uit de verslagen van de correspondent van *Krasnaja Zvezda*: 'Na de tweede dag werd duidelijk dat onze partners slechts in theorie voor deelname van Russische vredessoldaten waren, maar in de praktijk tegen.'¹⁰ 'Bovendien "vergat" de NAVO Rusland, dat een grote rol speelde bij de oplossing van het conflict, om de een af andere reden een sector toe te wijzen. En, zo werd later bekend, had de NAVO voor

de Russische vredessoldaten een rol als passieve reserve gepland.'¹¹

'Dat had Rusland met zijn race naar Pristina maar mooi weten te voorkomen', voegde de correspondent er later aan toe. Verder irriteerde het de Russische delegatie dat de Amerikaanse delegatie 'voor elke komma met Washington moest bellen'.¹²

Madeleine Albright kwam nog langs om de onderhandelingen vlot te trekken. Haar komst had eerder een averechts effect. Hoewel deze dochter van Tsjechische emigranten vloeiend Russisch spreekt, hebben de Russen weinig met 'mad Madeleine' op. Ze is voor de Russen de verpersoonlijking van Amerikaanse arrogantie.

Na drie dagen, op 18 juni, bereikte men toch een compromis. Rusland zou een brigade van 3600 man – vijf bataljons luchtlandingstroepen plus ondersteunende eenheden – in KFOR onderbrengen. De para's kregen geen eigen sector maar werden verdeeld over de Duitse, Franse, Amerikaanse en Britse brigades. Verantwoordelijkheid over het vliegveld moest worden gedeeld met de Britten. Opval-

lend daarbij was dat de Russen de minder belangrijke taken kregen toegewezen als bewaking en onderhoud. De verkeersleiding kwam geheel in handen van de Britten.

Een ander heikel punt bij de onderhandelingen was de Russische weigering zijn troepen direct onder NAVO-bevel te stellen. Op dit punt gaf de alliantie aan de Russische eisen toe. Niet de KFOR-commandant, maar de Russische vertegenwoordiger op het NAVO-hoofdkwartier, generaal Loginov, kreeg het volledige politieke en militaire zeggenschap over het Russische contingent. Luitenant-generaal Jackson kon de Russen alleen maar vragen iets te doen, nooit bevelen. In tegenstelling tot de SFOR-bevelsconstructie in Bosnië vielen de Russische troepen zelfs niet onder *Tactical Control* van KFOR.¹³

Protest

De NAVO maakt de nieuwe indeling van de sectoren pas op 27 juni bekend, althans dat is de datum waar-

Afb. 5 Eén van de blokkades bij Orahovac. De Albanezen gebruikten soms scherpe munitie bij hun blokkades, wat vooral gevaar opleverde voor de demonstranten zelf

(Bron: Afdeling Communicatie 11e Afdeling Rijdende Artillerie)

¹⁰ Oleg Falitsjev, 'Pri zjestkom stolknovenii vzgljadov prosjli rossijsko-amerikanskije peregovory v Chelsinki' (De Russisch-Amerikaanse onderhandelingen in Helsinki gingen gepaard met harde aanvaringen over wederzijdse standpunten), *Krasnaja Zvezda*, 19-6-1999.

¹¹ Oleg Falitsjev, 'Kosovskie boeviki – porochovaja botsjka, kotoraja mozjet vzorvat ves process uregulirovanija na Balkanach' (Kosovaarse strijders zijn een kruisvat dat het hele herstelproces van de Balkan in gevaar kan brengen), *Krasnaja Zvezda*, 18-6-1999.

¹² *Krasnaja Zvezda*, 19-6-1999.

¹³ 'Agreed Principles for Russian Participation in the International Security Force (KFOR) for Kosovo', <<http://www.nato.int/kosovo/docu/docu/a000618b.htm>>.

op de Gele Ridders het nieuws vernemen. Zodra de komst van de Russen bij de Albanezen bekend wordt, ontstaat er onrust. Op 7 juli vindt in Orahovac de eerste vreedzame demonstratie plaats tegen de komende overdracht. Men loopt in optocht naar de basis en begint voor de Gele Ridders te applaudisseren. De volgende dagen volgen er meer demonstraties. Op 10 juli woont ook UCK-leider Thaci een demonstratie bij. De dertiende juli demonstreren zo'n 2500 mensen in Malisevo, het stadje in het noorden van de AOR van de afdeling.

Russische huurlingen

De Albanezen van Orahovac hadden een drietal redenen voor hun verzet. Ten eerste zouden Russische huurlingen in 1998 en voorjaar 1999 in het gebied hebben gevochten en deel hebben genomen aan etnische zuiveringen. Als bewijs toonden de bewoners een bijl van Russisch fabrikaat en munitie met Russische serienummers. Op een muur in de stad stond in het Russisch de tekst geschreven:

Als de Serviërs vertrekken, zullen de Russen het afmaken.

Hoewel er nooit harde bewijzen voor zijn gevonden, is de vermeende aanwezigheid van de Russische huurlingen waarschijnlijk geen verzinsel. De Servische mensenrechtenactiviste Natasa Kandic noteerde bijvoorbeeld verscheidene getuigenverklaringen van Albanese vluchtelingen waarin sprake is van Russische 'soldaten' die zich in de maanden van de bombardementen bezig hielden met afpersing van de plaatselijke bevolking.¹⁴

Vernietigen van bewijsmateriaal

Een tweede reden was de angst van de Albanezen dat de Russen de Serviërs

¹⁴ Abe de Vries, 'Geen moord in Kosovo valt goed te praten', *Trouw*, 3-2-2000.

¹⁵ In gesprek met de auteur.

¹⁶ Brief van Carla del Ponte, hoofdaanklager van het ICTY (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*) aan de VN-veiligheidsraad, 10-11-1999. In de bijlage van de brief staat een overzicht van het aantal aangemelde en gecontroleerde graven.

zouden assisteren bij het vernietigen van bewijsmateriaal over de zuiveringen. Ook vreesden zij dat de Russen de eventueel nog aanwezige daders in Orahovac en Velika Hoca, een volledig Servisch dorpje in de buurt van de stad, zouden beschermen. Sommige Albanezen opperden zelfs dat de Russen op verzoek van Milosevic naar Orahovac wilden gaan om deze taak te volbrengen. Ten slotte was de komst van de Russen gevoelsmatig onaanvaardbaar; de Russen worden immers algemeen beschouwd als pro-Servisch.

De Nederlanders deden hun best de Albanezen te overtuigen van de neutraliteit van de Russische eenheden. 'De Russische KFOR-troepen hadden niets met eventuele huurlingen te maken. Dat hebben we de Albanezen ook honderdduizend keer verteld', aldus overste Van Loon, 'maar Albanezen denken met hun hart, niet met hun hoofd.'¹⁵

Massagraven

Volgens de Nederlandse commandant is het heftige verzet van de plaatselijke Albanezen vooral te verklaren vanuit het grote aantal gevonden massagraven rond Orahovac. Daarom kon Malisevo wel, en Orahovac niet worden overgedragen. Inderdaad zijn er rond Orahovac relatief veel lichamen gevonden in vergelijking met andere plaatsen in Kosovo. In de driehoek Orahovac-Velika Krusa-Zrze, een relatief klein gebied dat binnen het Nederlandse vak viel, zijn volgens het Joegoslavië Tribunaal in Den Haag totaal 423 lichamen gevonden. Dat is twintig procent van het aantal in massagraven gevonden lichamen in heel Kosovo.

Volgens het tribunaal is het werkelijke aantal slachtoffers veel hoger. Vaak is bewijsmateriaal door de Serviërs vernietigd. Veel van de gevonden lichamen waren zo verbrand dat tellen eigenlijk niet meer mogelijk was.¹⁶

De Nederlandse regering

Behalve de Albanese bevolking is ook de Nederlandse regering niet blij met

de komst van de Russen. De verantwoordelijke bewindslieden zijn bang dat de situatie zal escaleren als de Nederlanders weg zouden gaan. Bovendien vindt het contingentscommando, de oren en ogen van Den Haag ter plaatse, dat het logistiek niet handig is en veel werk dan voor niets zal zijn geweest. Ten slotte bestaat in Den Haag de vrees dat met het vertrek van het Nederlandse contingent een eigen AOR – en daarmee Nederlandse invloed binnen KFOR – verloren zou gaan.

Met name minister van Buitenlandse Zaken Van Aartsen zet zich in om Orahovac voor de Nederlanders te behouden. Op 14 juli vraagt hij de secretaris-generaal van de NAVO, Javier Solana, de beslissing te heroverwegen. Ook minister van Defensie De Grave, is niet blij met het aankomende vertrek, al benadrukt hij ook het belang van Russische deelname aan de vredesmacht. Uiteindelijk, op 20 augustus, legt de regering zich op verzoek van de NAVO neer bij het vertrek van de 11e afdeling uit Orahovac en haar overplaatsing naar het nabij gelegen Suva Reka.

Blokkades

Twee dagen later, in de nacht van 22 op 23 augustus, blokkeren de Albanezen de weg waarlangs de Russen de volgende dag zullen arriveren. Auto's, vrachtwagens en tractoren worden op de weg geplaatst en drie maanden lang kamperen de demonstranten vervolgens aan de kant van de weg. In Nederland ontstaat bij sommigen lichte paniek. Generaal-majoor b.d. Bruurmijn, de voormalige voorzitter van de Nederlandse Officieren Vereniging, waarschuwt in *de Volkskrant* van 19 oktober voor 'Srebrenica-achtige toestanden'. De Gele Ridders zouden door de blokkades niet meer weg kunnen en in feite gijzelaars zijn geworden. Erg overdreven vond en vindt luitenant-kolonel Van Loon die paniek nog steeds:

Ten eerste waren de blokkades niet tegen ons gericht. Eigenlijk was

alleen de weg naar Malisevo echt geblokkeerd. Overigens niet met mijnen zoals wel eens is gesuggereerd. Men had wel wat onontplofte munitie op de weg geplaatst, maar dat was vooral gevaarlijk voor de demonstranten zelf. Ten tweede hadden we de beschikking over rupsvoertuigen. Dus mochten de demonstranten ons tegen willen houden, dan hadden we er simpel omheen kunnen rijden.¹⁷

Geen koffie voor de Russen

De blokkades van de Albanen in Orahovac zetten de uitkomst van de overeenkomst van Helsinki op het spel. Na het incident rond het vliegveld in Pristina waren er opnieuw problemen rond de Russische deelname aan KFOR. De NAVO stond voor een probleem. Zij kon moeilijk de afspraken, die net in Helsinki met de Russen waren overeengekomen, negeren en toegeven aan de Albanese bezwaren. Ging het bondgenootschap door de knieën, dan zou dat betekenen dat KFOR chantabel zou zijn. De Russen waren immers officieel gewone KFOR-eenheden, en het was zeker niet aan de Albanen om aan te geven hoe de vredesmacht er uit moest zien en waar ze gestationeerd werd. Anderzijds gaven de Gele Ridders aan dat overname van het gebied vanwege de protesten niet mogelijk was zonder grote problemen.

De Russen waren er desondanks op gebrand naar Orahovac te komen. Vooral om binnenlandse, publicitaire redenen, wilden zij de Servische minderheid in de stad beschermen. Orahovac was één van de gebieden waar de Serviërs rond 18 juni nog niet massaal waren weggevlucht. Hoewel dit niet met zekerheid te zeggen is, was dat hoogstwaarschijnlijk de

belangrijkste reden voor de Russische delegatie in Helsinki om de opstina Orahovac te claimen.

De eerste Russische delegatie die in Orahovac aankwam, voelde zich in haar recht staan. In eerste instantie namen zij dan ook een no-nonsense houding aan. De Russische generaals zagen geen enkele reden om zich ook maar iets van de Albanese bezwaren aan te trekken. Van Loon stoorde zich hieraan:

In het eerste gesprek stelden ze zich nors op, er was een broeierige sfeer, ze weigerden botweg zelfs de koffie. De Albanese delegatie werd geen blik waardig gegund.¹⁸

De stafofficier operatiën (S3) van de afdeling, majoor van Weerd, nam deel aan bijna alle gesprekken met de Russen. Die gesprekken werden vanaf juli bijna onafgebroken gevoerd. Hoewel de sfeer tijdens de gesprekken gaandeweg beter werd, bleef het een lastige klus. De majoor zag in vier maanden een enorme hoeveelheid hoogwaardigheidsbekleders langstrekken.

Ik heb vooral heel veel Russische generaals gesproken. Lang niet altijd was duidelijk welke functies deze generaals precies vervulden. De meeste officieren waren afkomstig van het Russische contingentscommando. Maar toen de problemen onoverkomelijk leken, nam niet alleen generaal Jevtoekovitsj, de contingentscommandant, maar zelfs generaal Loginov, de vertegenwoordiger bij de NAVO, aan de besprekingen deel. Ook de NAVO stuurde steeds hogere vertegenwoordigers. Behalve brigadecommandant W. Sauer, de opvolger van Von Korff, deden ook Jackson en zijn opvolger luitenant-generaal K. Reinhardt een poging de gesprekken vlot te trekken.¹⁹

In tegenstelling tot hun superieuren, zaten de Russische bataljonscommandanten volgens majoor Van Weerd niet om Orahovac te springen: 'Ze beseften waarschijnlijk heel goed dat de situatie een werkelijke overdracht van het gebied niet toeliet.' Het waren vooral de officieren van het contingentscommando die bleven hameren op een overdracht. Toch waren ook

Afb. 6 Ook de Albanen waren zich bewust van het 'Srebrenica-trauma' van Nederland. Blokkade bij Orahovac
(Bron: Afdeling Communicatie 11e Afdeling Rijdende Artillerie)

¹⁷ In gesprek met de auteur.

¹⁸ Teun Lagas, 'Het leger vreest de Russen', *Trouw*, 8-7-1999.

¹⁹ In gesprek met de auteur.

hún motieven volgens Van Weerd twijfelachtig: 'Het vermoeden bestond dat men wilde blijven onderhandelen totdat de wereld haar interesse verloor.'²⁰

Pesterijen

Hoewel de Russen 'officieel' volstrekt neutraal waren, schroomden ze niet om de Albanen duidelijk te maken aan welke kant ze stonden. Tijdens hun tocht naar Pristina hadden enkele Russische officieren in hun euforie het Servische victorie-teken gemaakt, iets wat nog vaker voor zou vallen, ook rond Orahovac. Soms leken de provocerende acties van de Russen zelfs gepland. In Ratkovac, nabij Orahovac, werd een keer een Russische patrouille aangetroffen. Naar eigen zeggen was men op weg naar Prizren verdwaald. De weg van Malisevo naar Prizren loopt overduidelijk niet langs Ratkovac. Of dit werkelijk een geval van opzettelijke provocatie was, werd niet duidelijk, maar het werkte op de Albanen als een rode lap op een stier.

Eén Russische officier van het contingentscommando, generaal Pereljakin, had al helemaal geen last van gevoel voor diplomatie. Toen deze oud-KGB-officier voor onderhandelingen naar Orahovac zou komen, wilde hij niet plaatsnemen in de speciaal voor hem gecharterde helikopter. Hij ging over de weg en stuitte als verwacht op een blokkade, waar hij natuurlijk door de Albanen niet werd doorgelaten. De generaal is later overigens wegens 'ziekte' naar Moskou teruggeroepen. Ook wilden Russische officieren op weg naar de onderhandelingen ondanks aandringen van de Nederlanders niet overstappen in Mercedes-terreinvuurtuigen. Ze wilden per se in eigen voertuigen de stad binnen. Dat liet de bevolking natuurlijk evenmin toe.

Het meest in het oog vallende incident was de Russische poging de bevolking 'voor te lichten' over de

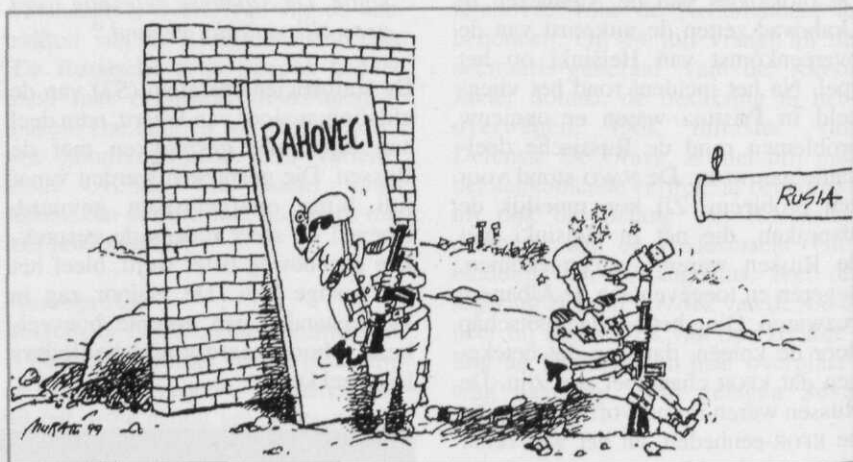
komst, door vanuit een helikopter pamfletten uit te werpen. Niet alleen was dit olie op het vuur voor de Albanen, het was nog gevaarlijk ook. 'Ze hebben ontzettend veel geluk gehad dat niemand heeft geprobeerd met een Kalasjnikov zo'n helikopter neer te halen', concludeerde majoor Van Weerd.

Toch moet de Russische partijdigheid en onwil niet overdreven worden, vindt Van Loon. Zo was er – zo bleek al snel – geen reden om aan te nemen dat de Russen bepaalde opdrachten niet zouden uitvoeren. En inderdaad hebben de para's wel degelijk tegen

Malisevo

De problemen rond Orahovac stonden overigens de overdracht van het noordelijke gedeelte van de AOR rond Malisevo niet in de weg. Een Russische compagnie werd daarvoor tijdelijk onder het bevel van commandant Van Loon gesteld en een Nederlandse officier ging samen met de in Malisevo gelegerde Duitse compagnie aan de slag om de komst van het 11e Russische Bataljon Para's voor te bereiden.

Ondanks aanvankelijke bezwaren vanuit de bevolking wist de afdeling de lokale Albanen er uiteindelijk

Afb. 7 De Russen waren niet geliefd bij de plaatselijke Albanen, zoals dit spotprentje uit een lokaal Albanees krantje laat zien. Rahoveci is Albanees voor Orahovac

(Bron: Afdeling Communicatie 11e Afdeling Rijdende Artillerie)

de Serviërs opgetreden als deze zich misdroegen. Ze schoten in september in het Kosovaarse plaatsje Gjilan zelfs drie Serviërs neer.

Al behoren de para's tot de meest gedisciplineerde eenheden van het Russische leger, het is niettemin verbazingwekkend dat er zich niet meer incidenten hebben voorgedaan, al was het maar omdat de troepen pas laat hun soldij hebben ontvangen. Ze worden naar Russische maatstaven riant betaald, duizend dollar per maand, maar eind augustus hadden ze nog geen cent ontvangen. 'Soldaten gapen sigaretten', kopte de krant *Izvestija* op 21 augustus.

van te overtuigen de Russen te accepteren. Om het ijs te breken werden gezamenlijke patrouilles ondernomen en werd het Nederlandse geniehulpbataljon gevraagd samen met de Russen te werken aan de opbouw van het in de oorlog vrijwel met de grond gelijk gemaakte stadje.

Nog steeds waren de Albanen verre van enthousiast. Met name het UCK probeerde de bevolking te beïnvloeden vooral geen hulp van Russen te accepteren. Toch kon het Russische bataljon uiteindelijk redelijk functioneren. Dit was grotendeels te danken aan de Duitse compagnie in Malisevo, die goede contacten met de Russen onderhield.

²⁰ Ibidem.

In Orahovac was de situatie – als gezegd – extra gecompliceerd vanwege de aanwezigheid van een grote Servische minderheid. Een deel van de oorlogsmisdadigers woonde vermoedelijk nog steeds in het gebied. Zo moest de plaatselijke UCK-commandant, Ismet Tara, zijn ouders herbegraven, in de wetenschap dat de moordenaars zich waarschijnlijk nog in de stad of Velika Hoca bevonden. De angst dat de schuldigen hun straf zouden kunnen ontlopen als de Russen het van de Gele Rijders zouden overnemen, was niet gering. De Nederlanders pakten later ook enkele verdachten op, onder wie de voormalige Servische burgemeester van Orahovac, Andjelko Kolasinac.

Servische klachten

Een ander probleem inzake de overdracht vormden de plaatselijke Serviërs. De verhouding met hen was al moeilijk vanwege hun afkeer van KFOR. Ook zij hielden protestacties, maar juist om de komst van de Russen te propageren. Maar volgens Van Loon was de Servische bevolking in feite verdeeld over het onderwerp.

Een deel dacht dat ze het onder de Russen beter zouden krijgen. Er was echter ook een groep die de voorkeur gaf aan de Nederlanders. De komst van de Russen zou de kans op vergeldingen van Albanese zijde vergroten.²¹

Het deel van de Serviërs dat actief de komst van de Russen voorstond, probeerde niet zelden de Gele Rijders in een kwaad daglicht te stellen. Er werden geruchten verspreid over hongersnood, men klaagde dat het afval niet werd opgehaald en er zou te

Afb. 8 Luitenant-kolonel Van Loon op bezoek in de Servische wijk in Orahovac (Bron: Afdeling Communicatie 11e Afdeling Rijdende Artillerie)

weinig medische verzorging zijn. Het enige verwijt dat volgens de Nederlanders een kern van waarheid bevatte, was de Servische klacht in een getto te leven. Maar dat was gezien de situatie onvermijdelijk. De kordons die de Gele Rijders rond de Servische wijk in Orahovac en het dorpje Velika Hoca hadden gelegd, waren noodzakelijk voor de veiligheid van de Serviërs zelf. Buiten deze gebieden waren de Serviërs hun leven niet zeker. Moesten de Serviërs naar het ziekenhuis, of naar een andere plaats in de Albanese wijk, dan kregen ze een gewapend escorte mee. Het was gezien het beperkte aantal manschappen echter niet mogelijk om voor elk wisselwase bescherming te verlenen.

In de Russische media werden de klachten van de Serviërs breed uitgemeten. Hoewel de Russische journalisten toegaven dat de Nederlanders deden wat ze konden, vormden de klachten volgens hen het bewijs dat de Russen in ieder geval in de Servische wijken en dorpen zouden moeten zitten. De correspondent van de Russische krant *Izvestija* plaatste de problemen in Orahovac in een breder perspectief:

In heel Kosovo zullen Russische patrouilles de Albanese irriteren en vervolgens het object van provocaties worden. In de Albanese delen van Kosovo zijn de Russische vredessoldaten nutteloos en vormen ze voor de internationale troepenmacht een aanvullend probleem. De aanwezigheid van Russische troepen heeft alleen zin in die dorpen waar er nog Serviërs aanwezig zijn. In het tegenovergestelde geval wordt de Russische aanwezigheid tot een farce. Zal het Westen bereid zijn de afspraken te herzien? Waarschijnlijk niet.²²

Prestigestrijd

Niet alleen voor de Nederlanders, maar ook en vooral voor de Russen was Orahovac een prestigestrijd geworden. Moskou wilde niet toegeven omdat dat gezichtsverlies zou betekenen. De plaatselijke commandanten van de Russische KFOR-bataljons zaten niet te springen om Orahovac over te nemen. Het was het Russische contingentscommando dat in opdracht van Moskou bleef hameren op de uitvoering van Helsinki. De

²¹ In gesprek met de auteur.

²² Jusin, Maksim, 'V Kosovo nazvevat rossijsko-albanskij konflikt. Nasjich mirotvortsevne pustili v gorod, ulitsy kotorogo oni dolzjny patrolirovat' (In Kosovo ontvlamt een Russisch-Albanees conflict. Onze vredessoldaten kunnen de stad [Orahovac] waar zij zouden moeten patrouilleren niet in), *Izvestija*, 24-8-1999.

Nederlandse en Duitse officieren hadden al tijdens hun onderhandelingen met de Russische officieren het gevoel dat men slechts onderhandelde totdat de wereld zijn interesse verloor. Vanaf november bleek dat inderdaad het geval. In Rusland stonden parlementsverkiezingen voor de deur en was de tweede Tsjetsjeense oorlog inmiddels begonnen. Niemand in Rusland maalde meer echt om Orahovac.

Hoewel de hele kwestie eind november met de berusting van de Russen in de bestaande situatie leek te zijn opgelost, had het de taak van de Gele

vertrok op 4 november naar Suva Reka, waardoor de afdeling de laatste maand over wel heel veel verschillende locaties verdeeld was. Dat had de nodige logistieke consequenties.

Conclusies

De aan het begin van dit artikel aangehaalde uitspraak van minister Van Aartsen heeft de verhoudingen mede op scherp gezet. Het is niet uitgesloten dat de Albanen zich daardoor juist in hun verzet gesterkt voelden. Ook het feit dat de Nederlandse rege-

De NAVO gedroeg zich, in tegenstelling tot de Nederlandse regering, passief. Zij liet, ondanks de bezoeken van Solana en Clark aan de afdeling, de oplossing uiteindelijk over aan de plaatselijke eenheden. De problemen kregen nooit de politieke prioriteit van de crisis rond het vliegveld in Pristina. Misschien dat de NAVO al snel het vermoeden kreeg dat de zaak waarschijnlijk dood zou bloeden. Dit bleek uiteindelijk een goede inschatting, maar ondertussen zadelde de NAVO-leiding in Brussel met die houding de Nederlandse en Duitse eenheden wel met een extra probleem op.

Die passieve houding is opmerkelijk. Tijdens het incident in Pristina was nog door Clark opgemerkt dat zo'n kwestie voer voor politici was:

Dit is in de eerste plaats een politiek probleem dat niet door de commandanten te velde kan worden opgelost.²⁴

Ook bij de onderhandelingen in Helsinki kunnen vraagtekens worden gezet. Kennelijk is er door de Amerikanen die in Helsinki namens de NAVO onderhandelden, weinig tot geen ruggespraak met de KFOR-leiding gehouden. Het misverstand dat in beginsel tussen de Nederlanders en de Russen bestond met betrekking tot de gemeentegrenzen was een uitvloeisel van die gebrekkige communicatie.

De kwestie Orahovac heeft achteraf voor Nederland weinig tot geen negatieve consequenties gehad. De Gele Rijders hebben hun taak naar behoren kunnen uitvoeren, zoals ook de Nederlandse regering in haar Kosovo-evaluatie concludeert. De 11e Afdeling werd zelfs in december 1999, tot genoegen van de Albanen, afgelost door de eveneens Nederlandse 41e Afdeling Veldartillerie.

De problemen in Orahovac maakten echter duidelijk dat de samenwerking tussen NAVO en Rusland binnen KFOR niet meer is dan een moeizaam politiek compromis.

Afb. 9 Gezamenlijk patrouilleren in Malisevo. Achtereenvolgens een Duitse, een Russische en Nederlandse soldaat

(Bron: Afdeling Communicatie 11e Afdeling Rijdende Artillerie)

Rijders niet makkelijker gemaakt. Behalve het gevoel van onzekerheid had het conflict ook praktische consequenties gehad. Zo ontruimden de Gele Rijders één van de bases, ORA III, om plaats te maken voor de Russen, maar de basis bleef uiteindelijk leeg staan. Een deel van de Nederlanders

ring 'geen gezamenlijke gebiedsverantwoordelijkheid wilde delen met de Russen', maakte het zoeken naar een oplossing niet makkelijker.²³ Dit was echter gezien het cultuurverschil en de opvattingen over de *Rules of Engagement* – de Russen hebben geheel andere opvattingen over de omgang met de bevolking – een goed te verdedigen standpunt. Gezamenlijk met de Russen patrouilleren zoals dat in Malisevo was gebeurd, hadden de Albanen in Orahovac waarschijnlijk ook niet geaccepteerd.

²³ Ministerie van Defensie, *Evaluatie KFOR 1999*, (Den Haag, juni 2000).

²⁴ 'Jeltsin verspricht Clinton: keine weitere Überraschungen', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 15-6-1999.

Doemdenkers en profeten

Het einde van 1 (GE/NL) Corps of vergroting van de inzetbaarheid?

ir. V.C. Windt DIC – kapitein ter zee van de Technische Dienst*

ir. J. Lievestro MPA – luitenant-kolonel van de Technische Staf

G. W. van Keulen – luitenant-kolonel der cavalerie

Inleiding

Bert Kreemers stelt in de Clingendael-publicatie 'De Europese kleren van de Duitse keizer':

(...) Na vijf jaar Duits-Nederlandse samenwerking op landmachtgebied staat Nederland op een T-kruising. Blijft het kompas hangen op de vijf jaar geleden ingezette route, dan is het afwachten, misschien wel jaren, of Duitsland erin slaagt het spoor van zijn bondgenoten bij de modernisering van de 'Bundeswehr' te volgen. Die kans is erg klein. Kiest Nederland ervoor samen met Duitsland stapje voor stapje de huidige samenwerking te verbreden, dan betekent dat ook een vaarwel, het langzaam loslaten van de binationale Duits-Nederlandse samenwerking, met uitzicht op andere partners om naast en met Duitsland verder te werken aan de verdere versterking van een betekenisvolle Europese defensiesamenwerking. (...)

* De auteurs waren respectievelijk Nederlandse co-voorzitter en leden van de 'Ad-Hoc Bi-national Working Group on 1 (GE/NL) Corps'. Betreffende werkgroep had als opdracht de mogelijke omvorming van het hoofdkwartier van het Legerkorps tot 'High Readiness Forces Headquarters' te onderzoeken. Het artikel is geschreven op persoonlijke titel.

¹ De Europese kleren van de keizer. De toekomst van de 'Bundeswehr'. Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen 'Clingendael', augustus 2000.

De afgelopen twee jaar zijn door schrijvers van diverse pluimage uiteenlopende uitspraken gedaan over de toekomst van het eerste Duits-Nederlandse Legerkorps (1 (GE/NL) Corps) en het daaraan verbonden hoofdkwartier. Krijgen de doemdenkers uiteindelijk gelijk of de profeten?

Dit artikel zal aantonen dat er in de ontwikkeling van het Legerkorps nooit sprake is geweest van enige stagnatie, sterker nog, dat het tegenovergestelde het geval was: voortdurend hebben er aanpassingen plaatsgevonden als reactie op veranderingen in de veiligheidspolitieke omgeving. Dit heeft ertoe geleid dat Duitsland en Nederland begin december 2000 samen hebben besloten het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps om te vormen tot een 'High Readiness Forces (Land) Headquarters' (HRF(L)HQs), beschikbaar voor NAVO- of EU-geleide operaties.

Alhoewel het artikel zich in eerste instantie dus richt op 1 (GE/NL) Corps, een onderwerp dat vanzelfsprekend van belang is voor de meeste zo niet alle landmachtofficieren, zijn er twee redenen waarom het artikel ook inte-

ressant zou kunnen zijn voor collega's van de andere drie krijgsmachtdelen. Allereerst zou de manier waarop het Legerkorps en de binationale samenwerking daarbinnen zich voortdurend heeft aangepast aan veranderingen en daardoor relevant is gebleven, als voorbeeld kunnen dienen voor samenwerkingsvormen binnen de andere krijgsmachtdelen. Het 'European Amphibious Initiative' (EAI)² en de samenwerking in de 'European Air Group' (EAG)³ hebben in principe eenzelfde potentieel. Daarnaast zijn de invloeden waaronder de veranderingen hebben plaatsgevonden fundamenteel en in dezelfde mate van toepassing op alle vier de delen van de Nederlandse krijgsmacht; dit aspect komt in het artikel dan ook uitgebreid aan de orde.

Het begint echter met de belangrijkste van deze invloeden: de langzame verschuiving in taakoriëntatie van de Nederlandse krijgsmacht. Vervolgens wordt ingegaan op de geschiedenis van 1 (GE/NL) Corps, op veranderingen in de internationale omgeving en op de omvorming tot HRF(L)HQs zelf. Het artikel sluit af met enige suggesties voor de toekomst.

De heroriëntatie van de Nederlandse krijgsmacht

De Defensienota (1991)

Met de presentatie van de Defensienota *Herstructurering en verkleining* in 1991 begon voor de Nederlandse krijgsmacht een periode van enorme

² Het 'European Amphibious Initiative' (EAI) berust op samenwerking tussen het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Italië, Spanje en Nederland op het gebied van amfibische operaties met de Brits-Nederlandse samenwerking in de UK/NL 'Amphibious Force' als kern.

³ De 'European Air Group' (EAG) is een samenwerkingsverband van de luchtmachten van het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Nederland, België, Duitsland, Spanje en Italië.

veranderingen. Deze veranderingen waren voor de Koninklijke Landmacht (KL) het meest ingrijpend. De taak van de KL, die op dat moment in vredestijd bestond uit het voorbereiden op een grootscheeps offensief van Warschaupact-eenheden op de Noord-Duitse laagvlakte, was door het beëindigen van de Koude Oorlog en de eenwording van de beide Duitslanden minder relevant geworden.

De Nederlandse krijgsmacht moest vanaf dat moment rekening gaan houden met een groter aantal inzetopties; voor de KL betekende dit dat haar structuur op vele punten moest worden veranderd. Bij deze veranderingen kwam de nadruk te liggen op begrippen als mobiliteit, flexibiliteit, interoperabiliteit en multifunctionaliteit.

Daarnaast maakte de nieuwe veiligheidssituatie het mogelijk de Nederlandse krijgsmacht te verkleinen en daarmee de uitgaven op het gebied van Defensie te verlagen. De KL bestond tot 1991 uit een legerkorps met drie divisies (waarvan één geheel mobilisabel), de overige twee elk op hun beurt bestaande uit drie (deels mobilisabele) brigades. Als gevolg van de herstructurering zou de KL een divisie moeten inleveren.

In de studie 'Krijgsmacht of Vredesmacht'⁴ uitgegeven door het Instituut Clingendael worden twee opties uitgewerkt voor de structuur en oriëntatie van een toekomstige Nederlandse krijgsmacht. Optie 1 is een Nederlandse krijgsmacht die zich uitsluitend richt op vredesoperaties, terwijl met optie 2 Nederland kiest voor een expeditionaire krijgsmacht die ingezet kan worden in het hogere deel van het geweldsspectrum. Over 1 (GE/NL) Corps wordt geschreven:

Het Duits-Nederlandse Legerkorps verliest zijn bestaansrecht en wordt ontbonden. (optie 1)

Dit betekent dat het legerkorpsniveau zal verdwijnen. (optie 2)

De Prioriteitennota (1993)

De inkt van de Defensienota was in 1991 nog maar net droog of de Sovjet-Unie viel als staat uit elkaar. Hiermee verdween een belangrijk deel van de conceptuele basis van deze nota. Als reactie hierop werd in 1993 de Prioriteitennota *Een andere wereld, een andere Defensie* gepubliceerd. Hierin werden nieuwe ingrijpende bezuinigings- en herstructureeringsmaatregelen aangekondigd en werd de bijdrage van de Nederlandse krijgsmacht aan (internationale) 'vredes-bewarende' en 'vredes-afdwingende' operaties de tweede hoofdtak, naast de bescherming van het verdragsgebied van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO).

Gezien het grote belang dat aan crisisbeheersingsoperaties werd gehecht, diende de directe inzetbaarheid van de krijgsmacht te worden verbeterd. Als gevolg van de aangekondigde herstructurering raakte de KL wederom een divisie kwijt en daarmee het nationale legerkorps; de overgebleven divisie werd onderdeel van een nieuw op te richten Duits-Nederlands legerkorps.

De Prioriteitennota gaf ook de opschorting van de opkomstplicht voor dienstplichtige militairen aan. Eén van de belangrijkste redenen hiervoor was de juridische belemmering om dienstplichtige militairen dwingend uit te kunnen zenden in het geval van crisisbeheersingsoperaties.

De Novemberbrief (1994)

Bij het aantreden van het eerste 'paarse' kabinet in 1994 moest er bezuinigd worden op de overheidsuitgaven. Ook Defensie zou hier aan bijdragen. Het gevolg was de 'Novemberbrief' van eind 1994; hierin werden voor de krijgsmacht bezuinigingen gepresenteerd waarbij de nadruk lag op vergroting van de doelmatig-

⁴ Krijgsmacht of Vredesmacht. Keuzen voor de Nederlandse defensie in de 21e eeuw. Dr. A. van Staden, dr. R. de Wijk, mr. drs. C. Homan en drs. D. Zandee. Instituut Clingendael, maart 1999.

heid van de organisatie. Ten opzichte van 1993 was de veiligheidssituatie min of meer ongewijzigd, verdere reductie van de operationele capaciteit bleef dan ook achterwege.

De Defensiebegroting voor 1998 bevatte een evaluatie en actualisatie van de Prioriteitennota. Grote wijzigingen werden niet aangekondigd, wel werd benadrukt dat voor de twee hoofdtaken van de krijgsmacht (collectieve verdediging en crisisbeheersing) eenzelfde soort middelen benodigd waren.

De Hoofdlijnennotitie (1999)

Mede ingegeven door een wens tot verdere bezuinigingen, verscheen kort na het aantreden van het tweede paarse kabinet in 1999 de Hoofdlijnennotitie, in 2000 gevolgd door een nieuwe Defensienota. Hierin werd gekozen voor een bescheiden herstructurering en werd in feite conceptueel voortgebouwd op de (geactualiseerde) Prioriteitennota van 1993. Wederom werd benadrukt dat de inzetbaarheid van de krijgsmacht voor operaties buiten de nationale grenzen moest worden verbeterd; begrippen als voortzettingsvermogen, vergroting van de gevechtskracht, mobiliteit en versterking van commandofaciliteiten worden aan belang. Ook het begrip 'modulaire samenstelling van de krijgsmacht' deed zijn intrede; hiermee werd bedoeld dat Nederland in staat zou moeten zijn bouwstenen aan te leveren voor militair optreden in multinationale verbanden. Tegelijkertijd werd de noodzaak tot samenwerken met de 'grote buurlanden' herbevestigd.

Van het begin van de jaren negentig is de Nederlandse krijgsmacht als gevolg van de totaal veranderde veiligheidssituatie in een continu proces van herstructurering verwickeld geweest. Verreweg het meest ingrijpend was deze herstructurering voor de KL. Gedurende deze periode is het belang van optreden in crisisbeheersingsoperaties ver van huis sterk gestegen, zozeer zelfs, dat het thans in belangrijke mate de inrichting van de krijgsmacht bepaalt.

De genoemde interesse voor versterking van de commandofaciliteiten zou men tevens kunnen afzetten tegen de achtergrond van de uitkomsten van het politieke debat over de Nederlandse bijdrage aan de operatie 'Allied Force'. De aftrap hiervoor werd door fractievoorzitter van de Partij van de Arbeid (PvdA) in de Tweede Kamer Ad Melkert gegeven, die in een voordracht in september 1999 op het Instituut Clingendael onder andere aandacht vroeg voor het gebrek aan invloed van Nederland op genoemde operatie. In de hierop volgende interdepartementale evaluatie en behandeling in de Tweede Kamer op 18 mei 2000 werd dit beeld bevestigd.

Fractievoorzitter van de PvdA Ad Melkert stelt in november 1999 tijdens een PvdA-conferentie:⁵

De herstructurering (van de Nederlandse krijgsmacht) heeft ook een belangrijke internationale kant. Bilaterale Duits-Nederlandse samenwerking past heel goed in de oriëntatie op de toekomst. Het Duits-Nederlandse Legerkorps in zijn huidige functie en samenstelling echter niet.

1 (GE/NL) Corps: een korte terugblik

Inleiding

Op 30 augustus 1995 werd 1 (GE/NL) Corps in aanwezigheid van de Duitse 'Bundeskanzler' Helmut Kohl en de Nederlandse minister-president Wim Kok in Münster, Duitsland, operationeel verklaard. Hieraan was vier jaar van onderhandelen en voorbereidende activiteiten vooraf gegaan.⁶ Beide landen begonnen aan dit toen unieke avontuur om uiteenlopende redenen. Voor Duitsland was deze samenwerking vooral politiek ingegeven: er lag een sterke wens na de eenwording de 'Bundeswehr' multinationalaal (en vooral Europees) in te bedden en te verankeren.

De Nederlandse motieven waren behalve politiek ook militair van aard:

⁵ PvdA-conferentie 'Een plan voor de Krijgsmacht'. Amsterdam, 13 november 1999.

⁶ Zie voor een meer uitgebreide beschrijving van het ontstaan van 1 (GE/NL) Corps: MS 164 (1995)(9), p. 397 e.v. en MS 168 (1999)(3), p. 134 e.v.

⁷ Hiervoor is nog sprake geweest van een plan om twee binationale legerkorpsen op te richten, waarbij Duitsland respectievelijk Nederland elk voor één van de legerkorpsen als 'lead nation' zou optreden.

men wilde de expertise behouden in grootschalig optreden op legerkorpsniveau. Zoals in het voorgaande is geschetst, speelden ook de bezuinigingen op defensie een belangrijke rol.

Ontstaan

Wat aanvankelijk⁷ het eerste multinationale legerkorps binnen de NAVO moest worden, beperkte zich uiteindelijk tot een geïntegreerd Duits-Nederlands binationaal korps, waarbij participatie door 'derde landen' niet werd uitgesloten. Een Duits-Nederlandse stuurgroep kreeg begin 1992 de opdracht om de samenwerking verder uit te werken. Het jaar daarna was het werk reeds zo ver gevorderd dat de ministers van Defensie van beide landen op 30 maart 1993 de voornemens met betrekking tot de oprichting van het legerkorps formeel vastlegden in een overeenkomst ('Joint Resolution').

Begin 1994 had de stuurgroep haar werk voltooid en werd beide bevelhebbers van de landstrijdkrachten gevraagd om de structuur en de samenstelling van het Duits-Nederlandse Legerkorps goed te keuren. Op 22 april van datzelfde jaar werd daar-

Afb. 1
Inauguratie-
ceremonie van
1 (GE/NL) Corps;
Münster,
30 augustus
1995

(bron: 1 (GE/NL)
Corps)

toe een 'Implementing Arrangement' ondertekend.

De concrete invulling van de afgesproken samenwerking werd op 21 februari 1995 vastgelegd in een 'Technical Arrangement'. Met de ondertekening van de laatste van deze drie overeenkomsten was de vorming van 1 (GE/NL) Corps realiteit. Het Legerkorps zou binnen de 'Main Defence Forces'⁸ van de NAVO moeten functioneren. Dit betekende dat het nieuwe Legerkorps conform de NAVO-eisen met een gereedheidstermijn van 180 dagen ingezet moest kunnen worden voor operaties in het kader van de collectieve verdedigingstaak van het Bondgenootschap.

Integratie

Feitelijk ontstond de staf van het Legerkorps door samensmelting van de staven van het Eerste Nederlandse Legerkorps uit Apeldoorn en het Eerste Duitse Legerkorps uit Münster. De nieuwe staf bestond uit circa 340 militairen, 50 procent van Duitse nationaliteit en 50 procent van Nederlandse nationaliteit. De belangrijkste functies zouden moeten rouleren over beide landen, de overige functies werden vast toegewezen aan één van de twee landen.

Als onderdeel van de overeenkomst werd een binationale 'Command Support Group'⁹ opgericht in Eibergen (Nederland). Deze eenheid werd belast met het verzorgen van de ondersteuning van het Legerkorps op het gebied van 'command and con-

trol'. Vanaf het allereerste begin is dus een vorm van integratie nagestreefd; als voertaal werd in de binationale eenheden Engels gehanteerd.

Elk van beide landen leverde een divisie. Voor Nederland was dit 1 Divisie '7 december' uit Apeldoorn en voor Duitsland was dit de 1e Divisie uit Hannover. In vredesstijd werden om organisatorische redenen aan het Legerkorps nog een aantal eenheden toegevoegd. Ten eerste de Duitse 7e divisie (voorbested voor inzet als onderdeel van het 'Ace Rapid Reaction Corps' (ARRC)),¹⁰ daarnaast de Nederlandse 11e Luchtmobiele brigade inclusief de Tactische Helikoptergroep (voorbested voor inzet als onderdeel van de 'Multinational Division Central' (MND(C))¹¹ en het Nederlandse Korps Commandotroepen als onderdeel van de legerkorpsstroepen.

Verbreding

Op 6 oktober 1997 ondertekenden de Nederlandse en Duitse minister van Defensie twee overeenkomsten waarin de taken, verantwoordelijkheden, organisatie en wijze van optreden van 1 (GE/NL) Corps opnieuw werden geregeld. Deze documenten vormden vanaf dat moment de wettelijke (verdrags)basis van het Legerkorps en vervingen de (ministeriële) overeenkomsten die tot op dat moment van kracht waren. Ze bevatten regelingen en aanwijzingen met betrekking tot verdere integratie.

Het Legerkorps kon vanaf dat moment ook worden opgedragen om taken op het gebied van crisisbeheersing te verrichten, zowel in NAVO-kader als onder de vleugels van de West-Europese Unie (WEU). Voor dit laatste werd door de ministers van Defensie een gezamenlijke 'Forces Answerable to WEU' (FAWEU) verklaring ondertekend: hiermee werd het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps onder bepaalde voorwaarden ter beschikking gesteld van de WEU.

Verdieping

Naast deze verbreding van taken leid-

den de overeenkomsten van oktober 1997 tevens een verdieping van de samenwerking in. Concepten als 'Integrated Directing and Control Authority' (IDCA) en 'Deepened Integration' werden in de praktijk geïntroduceerd. Het eerste houdt in dat de legerkorpscommandant, ongeacht zijn nationaliteit, reeds in vredesstijd nagenoeg dezelfde bevoegdheden heeft over onder bevel gestelde binationale eenheden en Duitse en Nederlandse 'verdragseenheden' als een nationale legerkorpscommandant. Dit is uniek en gaat zelfs verder dan de NAVO-bevelsverhouding 'Operational Command' (OPCOM).

Met betrekking tot 'Deepened Integration' bevatten de hiervoor genoemde overeenkomsten regelingen en aanwijzingen tot de verdere integratie binnen het Legerkorps, vooral realiseerbaar door de unieke vergroting van de bevoegdheden van de legerkorpscommandant met betrekking tot de commandovoering. Als gevolg hiervan werden training, oefeningen, logistiek en 'command support' een binationale, dat wil zeggen een collectieve verantwoordelijkheid in plaats van een nationale.

'Land Component Command'

In opdracht van de twee bevelhebbers der landstrijdkrachten is door de staf van het Legerkorps in 1999 onderzocht of het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps de kern zou kunnen vormen van een 'follow-on' 'Land Component Command' (LCC) hoofdkwartier in een door de NAVO uit te voeren crisisbeheersingsoperatie. Deze opdracht was een logisch gevolg op de reeds ingezette aanpassingen binnen het Legerkorps en de ontwikkelingen binnen de NAVO zelf. Die laatste ontwikkelingen betroffen natuurlijk het optreden van de NAVO in de crisisbeheersingsoperaties op de Balkan¹² en hiermee min of meer parallel lopend, doctrinevorming op het gebied van 'out of area' operaties en meer specifiek de uitwerking en eerste implementatie van het 'Combined Joint Task Forces' (CJTF)¹³ concept.

⁸ Tijdens de NAVO-Top in Rome op 7 en 8 november 1991 werd een (toen) nieuw Strategisch Concept voor de Alliantie goedgekeurd. Dit concept deelde de NAVO-strijdkrachten in drie categorieën in: snel inzetbare eenheden ('Reaction Forces'), de hoofdmacht ('Main Defence Forces') en versterkingen ('Augmentation Forces').

⁹ De 'Command Support Group' wordt thans 'Command Support Brigade' genoemd. Ook het hoofdkwartier zelf en de 'Staff Support Unit' te Münster zijn binationale eenheden.

¹⁰ Met prioriteit voor optreden in het kader van de collectieve verdediging.

¹¹ Met prioriteit voor optreden in het kader van de collectieve verdediging.

Afb. 2 Ondertekening van de nieuwe overeenkomsten door de Duitse minister van Defensie Volker Rühle (links) en de Nederlandse minister van Defensie Joris Voorhoeve (rechts); Bergen-Hohne, 6 oktober 1997

(bron: 1 (GE/NL) Corps)

Op 16 december 1999 werd de studie succesvol afgesloten (en vervolgens goedgekeurd op krijgsmachtdeelniveau) met de conclusie dat het hoofdkwartier van het Legerkorps zonder verdere diepgaande aanpassingen de rol van kern van een 'follow-on' LCC-hoofdkwartier op zich kon nemen.

Om voorbereid te zijn op een eventuele inzet werden vervolgens interne legerkorpsdocumenten en procedures aangepast, terwijl ook een nieuw commandopostconcept werd geïntroduceerd. Daarnaast werd geconstateerd dat de met de rol van LCC

samenhangende gereedheid van het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps teruggebracht zou kunnen worden van 180 naar 90 dagen. Deze periode was in hoofdzaak benodigd voor missie-gerichte training en het verkrijgen van de noodzakelijke personele versterkingen door de troepenleverende landen.

Verdere verdieping

De laatste jaren werd veel bereikt op het gebied van 'Deepened Integration'. Eén van de meest sprekende resultaten van dit succesvolle proces was de integratie van de logistiek: op dit gebied kreeg de legerkorpscommandant in feite dezelfde bevoegdheden en verantwoordelijkheden als een nationale legerkorpscommandant. Zonder te overdrijven kan men stellen dat uiteindelijk binationaliteit tot normaliteit is geworden.

Vergroting van de inzetbaarheid

De voornamelijk laatste ontwikkeling betrof de beslissing eind vorig jaar

om het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps tot 'High Readiness Forces Headquarters' om te vormen. De Nederlandse minister van Defensie nam hiertoe begin februari 2000 het initiatief, gesteund door een motie van de Tweede Kamer.

Dit was enerzijds ingegeven door de ontwikkelingen binnen de NAVO met betrekking tot de herziening van de NAVO-strijdkrachtenstructuur en door een groeiende bewustwording dat Europese militaire capaciteiten, waaronder die op het gebied van 'command and control', ernstige hiaten vertoonden. Anderzijds door het besluit van de Europese Unie tot uitwerking van een 'Headline Goal', maar ook door de wens om de invloed van Nederland tijdens NAVO- en (W)EU-operaties te waarborgen.

Als reactie hierop werd van Duitse zijde voorgesteld een binationale werkgroep op te richten, die de mogelijkheden tot vergroting van de inzetbaarheid van het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps zou moeten onderzoeken. In dezelfde maand (februari) werd deze werkgroep, de 'Ad-Hoc Bi-national Working Group on 1 (GE/NL) Corps', formeel ingesteld. Voor het algemene begrip zal eerst dieper worden ingegaan op een aantal relevante ontwikkelingen.

Ontwikkelingen

Algemeen

De beslissing tot vergroting van de inzetbaarheid van het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps, hetgeen moet leiden tot het verkrijgen van de status van 'High Readiness Forces Headquarters' (HRF HQs), dient gezien te worden tegen de achtergrond van een viertal ontwikkelingen die in de tijd min of meer parallel liepen.

Deze ontwikkelingen zijn achtereenvolgens: de ingezette heroriëntatie van de Nederlandse krijgsmacht op crisisbeheersingsoperaties en de besluitvorming bij inzet waarop hiervoor reeds is ingegaan, de reorganisatie van de Duitse krijgsmacht, de herziening van de NAVO-strijdkrachten-

¹² In juli 2000 is op verzoek van de NAVO in opdracht van beide ministers van Defensie onderzocht of het hoofdkwartier van het Legerkorps als hoofdkwartier van KFOR 5 zou kunnen worden ingezet. Het onderzoek wees uit dat dit militair-technisch gezien uitstekend zou kunnen. Echter, politieke besluitvorming binnen de NAVO leidde tot een andere keuze (van hoofdkwartier).

¹³ Zie voor een nadere uitleg betreffende het CTF concept MS 167 (1998)(11), p. 5 66 e.v.

structuur en de ontwikkeling van een Europees Gemeenschappelijk Defensiebeleid, in het bijzonder de uitwerking van de Helsinki 'Headline Goal'.

De Tweede Kamer-fractie van de PvdA stelt in haar nota¹⁴ betreffende 'De Europese toets' onder meer:

Veranderingen in de 'Bundeswehr' openen de mogelijkheid de staf van het Duits-Nederlandse Legerkorps beter inzetbaar te maken in het kader van vredes- en crisisoperaties.

De reorganisatie van de Duitse krijgsmacht

Als één van de laatste landen in West-Europa stond Duitsland een jaar geleden aan het begin van een structurele hervorming van haar strijdkrachten. 'Auftrag, Umfang, Ausrüstung und Mittel waren aus der Balance geraten', aldus minister Scharping. Ter voorbereiding van de hervorming stelde hij op 3 mei 1999 de commissie 'Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr', onder voorzitterschap van oud-Bondspresident Von Weizsäcker in.

Deze commissie kreeg de opdracht te onderzoeken hoe de krijgsmacht binnen het Duitse veiligheids- en defensie-politieke kader haar taken in de toekomst zou moeten kunnen verrichten. Daarnaast gaf minister Scharping de toenmalige 'Generalinspekteur der Bundeswehr', generaal Von Kirchbach, opdracht een plan voor de toekomst van de 'Bundeswehr' op te stellen.

Twee factoren speelden bij deze initiatieven van minister Scharping een belangrijke rol. Allereerst het besef dat de 'Bundeswehr' (met name de landstrijdkrachten), gezien haar op collectieve verdediging gerichte structuur en compositie, nauwelijks in staat was buiten de landsgrenzen op te treden. Deze toestand strookte niet met ontluikende Duitse politieke ambities; tijdens de conflicten op de

Balkan kwam dit pijnlijk aan het licht.

Daarnaast was er als gevolg van bezuinigingen en een te groot bestand aan personeel te weinig geïnvesteerd in nieuwe wapensystemen. Er was sprake van een zekere vorm van 'rust-out', die zowel door de NAVO (als organisatie) als door individuele bondgenoten werd bekritiseerd.

Op 23 mei 2000 presenteerden zowel de commissie-Von Weizsäcker als de 'Generalinspekteur'¹⁵ hun rapport. Gebaseerd hierop maakte minister Scharping zijn voornemens voor de toekomst van de Duitse strijdkrachten kenbaar in zijn plan 'Die Bundeswehr – sicher ins 21. Jahrhundert'.

Het rapport van de commissie-Von Weizsäcker gaf aan dat de commissie niet wilde volstaan met aanpassingen aan de bestaande structuur van de 'Bundeswehr', maar dat zij haar vanaf haar fundamenteen opnieuw wilde opbouwen. De huidige 'Bundeswehr' was naar de mening van de commissie te groot, verkeerd samengesteld en niet meer van deze tijd.

Het rapport van de 'Generalinspekteur der Bundeswehr' was getiteld 'Eckwerte für die konzeptionelle und planerische Weiterentwicklung der Streitkräfte'. Dit gaf al aan dat de plannen van de 'Generalinspekteur' veel meer uitgingen van de actuele situatie van de strijdkrachten en onderstreepte waar deze moesten worden aangepast. Uit de veiligheidspolitieke omgeving, de grondwettelijke fundering en bestaande internationale verplichtingen werd (tamelijk mathematisch) een nieuw model voor de 'Bundeswehr' afgeleid en vervolgens gedetailleerd uitgewerkt.

Uiteindelijk bleken de uitkomsten van de studie van generaal Von Kirchbach in grote lijnen gelijk aan de voorstellen van de commissie-Von Weizsäcker. De berekende omvang van de strijdkrachten kwam hoger uit: 157.000 direct inzetbare militairen tegenover 140.000

van de commissie. Belangrijker was echter het aanmerkelijk groter aantal van 84.500 dienstplichtigen dat nodig werd geacht, onder gelijktijdige verkorting van de dienstduur tot negen maanden. Vanwege de voorgestelde grotere totaalomvang van de strijdkrachten viel dit model duurder uit dan dat van de commissie.

Voorstellen van minister Scharping
Het plan van minister Scharping, 'Die Bundeswehr – sicher ins 21. Jahrhundert', hield het midden tussen de twee eerder genoemde rapporten. Op hoofdlijnen omvatte het plan de onderstaande punten:

- het gekozen ambitieniveau kwam overeen met de voorstellen van de commissie-Von Weizsäcker, hetgeen betekende dat Duitsland bijna drie keer zoveel eenheden buiten zijn landsgrenzen zou kunnen inzetten als voorheen. Dit ambitieniveau, gecombineerd met de eerder genoemde inzetfrequentie van zes maanden uitzending gevolgd door twee jaar 'rust', leidde tot een behoefte aan 150.000 inzetbare militairen;
- de totale omvang van de strijdkrachten zou worden teruggebracht tot 277.000 militairen, waaronder inbegrepen 22.000 opleidingsplaatsen. Tezamen met 80.000-90.000 burgermedewerkers gaf dit een vredessterkte van ongeveer 360.000 personen. Deze aantallen betekenden een aanmerkelijke reductie ten opzichte van de op dat moment actuele vredessterkte van 338.000 militairen en 141.000 burgermedewerkers. De toekomstige oorlogssterkte zou ongeveer 500.000 personen bedragen;
- de dienstplicht zou worden verkort tot negen maanden (waarvan mini-

¹⁴ De Europese toets, nieuwe oriëntaties voor het Nederlandse veiligheids- en defensiebeleid. Den Haag, 16 november 2000.

¹⁵ Deze functie is vergelijkbaar met de functie van Chef Defensiestaf in Nederland.

maal zes maanden aaneengesloten). Daarmee was het mogelijk het totaal benodigde aantal van 77.000 dienstplichtigen te verkrijgen. Ook hier was het regeneratievermogen het argument om de dienstplicht te handhaven;

• de 'Generalinspekteur' zou als voorzitter van de 'Einsatzrat', naast zijn taak als politiek-militair adviseur, tevens operationele bevoegdheden verkrijgen, vergelijkbaar met de Nederlandse situatie. In deze lijn paste dat de krijgsmachtdelen als 'force provider' zouden optreden ten behoeve van een 'Einsatzführungskommando', dat operaties zou gaan aansturen. De positie van de 'Generalinspekteur' werd nog verder versterkt door zijn benoeming tot voorzitter van de 'Rüstungsrat', waardoor hij prioriteiten zou kunnen stellen tussen de door de krijgsmachtdelen gewenste materieelverwervingen.

Als verdere ontwikkeling werd onder andere genoemd: het verbeteren van de capaciteiten op het gebied van strategisch transport, strategische verkenningen en 'command and control'.

Onder dit laatste punt werd ook begrepen het verbreken van de bevelsverhouding¹⁶ tussen legerkorpsstaven en onder bevel gestelde eenheden (waaronder de divisies) en het omvormen van deze korpsstaven tot planningstaven.

Daarnaast werd het belang van internationale samenwerking herbevestigd en werd in dat kader 1 (GE/NL) Corps genoemd als voorbeeld.

William Pfaff stelt in de 'International Herald Tribune':¹⁷

Germany does need to professionalize its army and increase military spending, which last year was only 70 percent that of Britain's, even though Germany has a much larger population. One of the seductions of a conscript army is that it is cheap.

Na voorafgaande schermutselingen met de minister van Financiën Hans Eichel werden de voorstellen van minister Scharping door de Duitse Ministerraad geaccepteerd. Bij de behandeling in de 'Bundestag' op 21 juni 2000 is de inhoud van de voorstellen nauwelijks aan de orde geweest; de discussie richtte zich voornamelijk op de financiële afdekking van de reorganisatieplannen.

Voor de reorganisatie kon minister Scharping in 2001 maximaal DM 1 miljard en in 2002 maximaal DM 1,2 miljard benutten uit de opbrengst van zijn 'Rüstungsagentur'.¹⁸ Tevens kwam het budget voor vredesoperaties van DM 2 miljard vanaf 2001 onder Defensie te vallen, wat meer speelruimte zou geven.

'Feinausplanung'

Als vervolg hierop zijn in oktober 2000 uitgewerkte hoofdlijnen van de reorganisatie bekend gesteld in een 'Grobausplanung'. Deze 'hoofdlijnennotitie' vormde een verdere, logische invulling van de eerder genoemde plannen van minister Scharping. Het geheel zal worden afgesloten met een 'Feinausplanung' (Defensienota) begin van dit jaar. De uitvoering van de hervormingsplannen zal formeel in april 2001 beginnen, terwijl het proces in 2006 moet zijn afgerond.

De plannen van minister Scharping zullen leiden tot ingrijpende wijzigingen in de Duitse strijdkrachten.

De gevolgen van deze wijzigingen betreffen voor Nederland vooral 1 (GE/NL) Corps. Immers, het voornemen om de Duitse krijgsmacht beter geschikt te maken voor inzet bij crisisbeheersingsoperaties vereist een reorganisatie van de legerkorpsstaven. De legerkorpsstaven worden in de Duitse voornemens planningstaven zonder directe 'vredesbemoenissen' met eenheden. De staven moeten zich vooral richten op de eigen voorbereiding voor inzet in operaties en voor de training van eenheden, die voor oefeningen en daadwerkelijke inzet 'tailor made' worden samengesteld en toegewezen. Een separaat Duits Landmachtcommando zal het bevel voeren over deze eenheden bij 'niet-inzet'.

De herziening van de NAVO-strijdkrachtenstructuur

Tijdens de NAVO-Top¹⁹ in Brussel, in januari 1994, gaven de verzamelde regeringsleiders opdracht

(...) to adapt NATO's Command and Force Structure (...).

Dit leidde ertoe dat in april 1994 door het Militair Comité in een Chefs van Defensiestaven-sessie (MC/CS)²⁰ werd besloten tot de 'Long Term Study' (LTS).²¹ Gedurende deze studie zouden voorstellen moeten worden ontwikkeld met betrekking tot NAVO's commandostructuur,²² infrastructuur en strijdkrachtenstructuur.²³ De herziening van de commando-

¹⁶ Hiermee wordt bedoeld: de beëindiging van de zogenaamde 'Truppendienstliche Führung'.

¹⁷ 'NATO: Obfuscation in Washington and Hypocrisy in Europe'. 'International Herald Tribune', 12 december 2000.

¹⁸ Het 'Rüstungsagentur' (Gesellschaft für Entwicklung, Beschaffung und Betrieb (GEBB)) is een adviserend orgaan voor de minister van Defensie op het gebied van verkoop en verhuur van infrastructuur, afstoting van materieel, diensten aan 'derden' e.d.

¹⁹ Hier wordt onder verstaan: periodiek overleg tussen de regeringsleiders of staatshoofden van de lidstaten van de NAVO.

²⁰ Het MC van de NAVO bestaat uit de militaire vertegenwoordigers van de 19 NAVO-lidstaten en is verantwoording schuldig aan de 'North

Atlantic Council' (NAC), het 'Defence Planning Committee' (DPC) en de 'Nuclear Planning Group' (NPG). Het MC vergadert minimaal één keer per week op het niveau van nationale Permanente Militaire Vertegenwoordigers (MC/PS) en minimaal driemaal per jaar op het niveau van Chefs Defensiestaven (MC/CS).

²¹ Zie voor een meer uitgebreide beschrijving van de 'Long Term Study': MS 168 (1999) (4), p. 183 e.v.

²² Onder de NAVO-commandostructuur wordt verstaan de bondgenootschappelijke geïntegreerde bevelsstructuur, zoals vastgelegd in het NAVO-document MC324/1.

²³ De bestaande NAVO-strijdkrachtenstructuur, zoals vastgelegd in het NAVO-document MC317, dateert van 1991.

structuur²⁴ werd in 1998 succesvol afgerond, terwijl de aanpassingen van de infrastructuur²⁵ later werden geacordeerd en op dit moment worden uitgevoerd. Medio 1999 werd begonnen met de herziening van de strijdkrachtenstructuur.

Begin 2000 begon de tweede van totaal vier fasen van de herziening van NAVO's strijdkrachtenstructuur (achtereenvolgens 'description and inventory', 'analysis', 'revision of relevant MC documents' en 'implementation' fase). In tegenstelling tot de commandostructuur, die door NAVO wordt gefinancierd en beheerd, wordt de strijdkrachtenstructuur voor een zeer belangrijk deel gevormd en gefinancierd door bijdragen van de individuele lidstaten.

Inzetbaarheid

Een aantal landen (de Verenigde Staten (vs), het Verenigd Koninkrijk (VK), Duitsland en Nederland) heeft vanaf het begin van de herziening van de strijdkrachtenstructuur gepleit voor een aanpak primair gericht op de problematiek van het beschikbaar krijgen van voldoende snel inzetbare landstrijdkrachten. Dit werd, vooral naar aanleiding van de ervaringen met de NAVO-operaties op de Balkan, als kernprobleem aangemerkt in de huidige structuur.²⁶ De andere lidstaten namen deze benadering over.

Hoofdkwartieren

In een initiële analyse werd, op grond van het ambitieniveau van de NAVO,²⁷ de behoefte gesteld aan eerst drie en

kort daarna aan minimaal drie 'High Readiness Forces Headquarters' (HRF HQs) en zes 'Forces of Lower Readiness Headquarters' (FLR HQs) per krijgsmachtdeel. Deze hoofdkwartieren dienden een gereedheid te krijgen van respectievelijk 0-90 dagen en 90-180 dagen.²⁸ In deze behoefte zou voor het lucht optreden geheel kunnen worden voorzien met de hoofdkwartieren van de NAVO-commandostructuur waaronder de reeds voorziene 'Deployable Combined Air Operation Centres' (DCAOC's).

Ook maritieme operaties zouden voor een groot deel vanuit de commandostructuur kunnen worden aangestuurd. Voor operaties op grote afstand van het NAVO-grondgebied was de conclusie dat aanvullende 'maritieme command and control' capaciteiten nodig waren. Hiervoor zijn dan ook nationale aanbiedingen van de lidstaten gevraagd. Zoals eerder gesteld lag het echte knelpunt, en daarmee de prioriteit, bij de landhoofdkwartieren.

Van de NAVO-lidstaten werden initieel negen aanbiedingen ontvangen voor HRF(Land(L))HQs, drie aanbiedingen voor FLR(L)HQs alsmede vier aanbiedingen voor maritieme stafcapaciteit, met en zonder schepen.²⁹ Nederland en Duitsland hebben samen het hoofdkwartier van I (GE/NL) Corps aangeboden als HRF(L)HQ.

Daarnaast heeft Nederland een Luchtverdedigings- en Commando Fregat (LCF) als platform voor een 'Maritime Component Command' (MCC) hoofd-

kwartier aangeboden, alsmede de stafcapaciteit van een één ster 'battlegroup' en op termijn mogelijk het tweede 'Landing Platform Dock' (LPD) als platform voor een 'Combined Joint Task Forces' (CJTF) HQs.³⁰

Het is zeer belangrijk om te constateren dat Duitsland wanneer het HRF(L)HQs betrof, bij vier van de initieel negen aanbiedingen een ijzer in het vuur had, namelijk bij het Eurokorps, het ARRC, I (GE/NL) Corps en het II (GE/US) Corps, terwijl Nederland betrokken was bij I (GE/NL) Corps en (in zeer bescheiden mate) bij het ARRC.

Eisen

In de eerder genoemde analyse werd door NAVO globaal ingegaan op de geformuleerde eisen aan HRF(L)HQs. Een dergelijk hoofdkwartier moest:

- inzetbaar zijn binnen het gehele NAVO-grondgebied en daarbuiten, en daarbij onder NAVO-commando kunnen worden geplaatst;
- kunnen opereren in het gehele missiespectrum, inclusief zware gevechtsoperaties in elke omgeving, en daarbij minimaal beschikken over de capaciteiten van de huidige NAVO 'Reaction Forces Headquarters';
- snel ontplooibaar zijn en, zodra aangewezen, beschikken over gegarandeerde transportcapaciteit;
- organiek beschikken over de nodige middelen om zichzelf te beschermen en te ondersteunen, inclusief een interoperabele 'command and control' capaciteit om op te kunnen treden als LCC HQ eventueel met niet-NAVO en 'Partnership for Peace' (Pfp) landen;
- reeds in vreedstijd zo multinationalaal als mogelijk zijn, en daarbij de militaire effectiviteit niet uit het oog verliezen. Tevens moesten:
 - nationale beperkingen op het gebied van 'command and con-

²⁴ Zie voor een meer uitgebreide beschrijving van de nieuwe NAVO-commandostructuur: MS 167 (1998)(6), p. 299 e.v.

²⁵ Zie voor een meer uitgebreide beschrijving van NAVO's infrastructuur: MS 168 (1999)(8) p. 437 e.v.

²⁶ Overigens heeft Nederland daarbij wel bij voortdurend gewezen op het feit dat een te eenzijdige 'land-benadering' ongewenst was en dat derhalve ook 'maritime and air' aspecten in beschouwing moesten worden genomen.

²⁷ Het ambitieniveau van NAVO was op dat moment het gelijktijdig kunnen uitvoeren van 'two corps-sized non-article 5 operations' met een restcapaciteit voor een 'small scale

article 5 operation'.

²⁸ Deze gereedheden zullen in een latere fase van de herziening van de NAVO-strijdkrachtenstructuur verder worden gespecificeerd.

²⁹ Deze aanbiedingen waren achtereenvolgens de hoofdkwartieren van het Eurokorps, het I (GE/NL) Corps, het II (GE/US) Corps, een (GR) Legerkorps, een (IT) Legerkorps, een (SP) Legerkorps, een (TU) Legerkorps, het ARRC en het V (US/GE) Corps voor HRF(L)HQ's, het 'Multinational Corps North-East' (MNC NE), het (GB) B Legerkorps en het (TU) 4 Legerkorps voor FLR(L)HQ's.

³⁰ Zie voor een meer uitgebreide beschrijving van het CJTF-concept: MS 167 (1998)(11), p. 566 e.v.

trol' minimaal en van te voren bekend zijn;

- personele versterkingen van de hoofdkwartieren kunnen worden opgenomen, echter zonder daarvan voor de uitvoering van de aanvangsfase van een operatie afhankelijk te zijn;
- de hoofdkwartieren dezelfde of een hogere gereedheid hebben als de HRF(L)-eenheden, zonder dat er sprake zal zijn van vast toegewezen eenheden aan individuele hoofdkwartieren.

Voor FLR(L)HQS golden in principe dezelfde eisen, met dien verstande dat deze hoofdkwartieren niet behoeven te beschikken over organieke ondersteuning, mits deze maar binnen de gestelde gereedheidstermijn was gegarandeerd.

Op voorstel van de VS, het VK, Duitsland en Nederland werden bovengenoemde eisen aangescherpt met als oogmerk de uiteindelijke keuze van de HRF(L)HQS te vergemakkelijken en vooral om binnen de negen aanbiedingen het kaf van het koren te kunnen scheiden. Dit voorstel werd ver-

volgens verwerkt in een zogenaamd 'criteria paper'.

De discussie over en de uiteindelijke goedkeuring van dit 'paper' bleek uiteindelijk zeer moeizaam. Twee criteria sprongen eruit: multinationaliteit en 'assignment'. Wat betreft het eerste zocht Turkije in de discussies de garantie dat elke NAVO-lidstaat het recht zou hebben om op permanente basis te participeren in een HRF HQS en de bijbehorende organieke ondersteuning. Dit was voor Frankrijk een brug te ver, gezien de positie van het Eurokorps bij toekomstige door de EU geleide operaties.

Wat betreft 'assignment' waren er verschillen van inzicht over de relatie in 'vredetijd' tussen de 'Strategic Commanders' (SCS)³¹ van de NAVO en de HRF HQS. Ook in deze discussie stonden nagenoeg dezelfde landen tegenover elkaar. Uiteindelijk zijn voor alle partijen acceptabele compromissen gevonden.

De Zuid-Europese lidstaten hebben getracht ook de geografische spreiding van de HRF(L)HQS als criterium op te nemen. Met als argument dat de grootste dreiging voor het Europese deel van de NAVO uit zuid-oostelijke

richting komt, werd gesteld dat minimaal één HRF(L)HQ in Zuid-Europa gelokaliseerd moest worden. De geografische spreiding werd uiteindelijk niet als criterium opgenomen omdat het hier meer om een politieke dan om een militaire discussie ging.

De Nederlandse aanbieding van het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps was er bij gebaat dat de eisen aan HRF(L)HQS zo scherp en zo concreet mogelijk werden geformuleerd. Immers, door het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps werd, of zou op zeer korte termijn, aan het overgrote deel van de eisen worden voldaan.

Met een goedgekeurd 'criteria paper' werd vervolgens door de MC/CS aan de SCS gevraagd een beoordeling van de militaire effectiviteit van de aangeboden hoofdkwartieren uit te voeren. Daarnaast werd aan de 'International Military Staff' (IMS) opdracht gegeven een aantal opties te ontwikkelen om de bestaande discrepantie tussen de behoefte en de aangeboden hoofdkwartieren op te lossen.

Aanbevelingen

Op 21 november 2000 hebben de SCS in een gezamenlijk rapport over de selectie van land-hoofdkwartieren de aanbeveling gedaan dat in principe alle aanbiedingen de potentie hebben om te worden geaccepteerd als HRF(L)HQS of FLR(L)HQS. Elke aanbieding vertoonde enige tekortkomingen, de zogenaamde 'Critical Areas for Improvement', die door de aanbiedende landen moesten worden opgelost. Daarbij werd onderscheid gemaakt tussen bestaande bi- en multinationale hoofdkwartieren met realistische plannen, en 'papieren' hoofdkwartieren uit de zuidelijke regio van de NAVO, met zeer ambitieuze (onrealistische) tijdschema's.

De Duits-Nederlandse aanbieding van het hoofdkwartier van 1 (GE/NL)

Afb. 3 Vergroting van de inzetbaarheid. Oefening 'Dashing Sword' ; Dornick, maart 2000 (bron: Rinus Schreuders)

³¹ De NAVO kent twee 'Strategic Commanders' (SCS): de 'Supreme Allied Commander Europe' (Saceur) en de 'Supreme Allied Commander Atlantic' (Saclant).

Corps als HRF(L)HQ's werd als een 'sound concept' gekwalificeerd. Het bevatte een solide 'Communication and Information Systems' (CIS) plan, een ambitieus trainingsprogramma, terwijl er een helder beeld werd gepresenteerd van vereiste aanpassingen en de wijze waarop die zouden moeten worden gerealiseerd. Daarnaast zag men nog twee (oplosbare) tekortkomingen: het hoofdkwartier was onvoldoende multinationalaal samengesteld en de capaciteit op het gebied van satellietcommunicatie bleek nog ontoereikend.

De scs stelden tevens voor de aangeboden hoofdkwartieren pas te accepteren nadat zij hadden kunnen vaststellen dat aan de gestelde criteria werd voldaan. Hiertoe wilden zij een speciaal 'NATO Force Structure Deployable HQ's Task Force' oprichten.

Met het overnemen van de aanbevelingen van de scs door de MC/CS ontstond er een complexe situatie. Tegenover de door de NAVO gestelde behoefte aan minimaal drie HRF(L)HQ's en zes FLR(L)HQ's stonden op dat moment nog zes aanbiedingen voor HRF(L)HQ's en drie aanbiedingen voor FLR(L)HQ's; het II (GE/US) Corps, het (GR) Legerkorps en het V (US/GE) Corps waren inmiddels als HRF(L)HQ's door de betrokken landen teruggetrokken.

In haar 'Discussion paper on the selection of HRF and FLRHQ's' onderscheidde de IMS vervolgens vier opties om deze onbalans op te lossen. Uiteindelijk stemden de Chefs Defensiestaven tijdens een ingelaste MC/CS op 5 december 2000 in met de vierde

optie van de IMS, namelijk om over te gaan naar 'Graduated Readiness Forces HQ's', waarbij het predikaat HRF(L)HQ's of FLR(L)HQ's pas zou worden verkregen na toetsing door de scs.

Elementen van een eerder door Nederland geopperd 'rotatiemodel', waarbij alle hoofdkwartieren rouleren over beide categorieën (HRF(L)HQ's en FLRHQ's), waren hierin verwerkt. In de hierop aansluitende vergadering van de 'North Atlantic Council in Defence ministers session' (NAC(D))³² namen de ministers van Defensie 'kennis' van dit besluit. Hiermee was de kandidatuur van I (GE/NL) Corps voor 'High Readiness Forces (Land) Headquarters' formeel een feit geworden en de race om zo snel mogelijk aan alle criteria te voldoen, gestart.

Nederlandse prioriteiten

Nog een aantal opmerkingen. Allereerst iets over de Nederlandse prioriteiten bij de herziening van de NAVO-strijdkrachtenstructuur.

Het belangrijkste uitgangspunt voor Nederland was dat de nieuwe structuur zou aansluiten bij de Nederlandse strijdkrachtenstructuur en de daarin onderkende ontwikkelingen. Voorts vormden belangrijke uitgangspunten: het door NAVO gedefinieerde ambitieniveau, de effectiviteit van de strijdkrachtenstructuur (geen 'papierentijger'), het loslaten van de 'force categories', het beginsel van 'one toolbox for all missions', multinationaliteit en de Nederlandse ideeën met betrekking tot 'force pooling and force packaging'.

Daarnaast heeft Nederland zich steeds sterk gemaakt om vanaf het begin van

de herziening ook de 'maritime and air' aspecten in alle discussies te betrekken. Dit ondanks het feit dat het hoofdprobleem van de huidige strijdkrachtenstructuur ligt bij de landstrijdkrachten.

Andere onderwerpen waarvoor door Nederland aandacht is gevraagd betreffen de relaties van de toekomstige structuur met het concept van Europese Veiligheids- en Defensie-Identiteit (EVDB), het 'Defence Capabilities Initiative' (DCI)³³ en de aansluiting bij de NAVO-commandostructuur.

Echter, van begin tot eind van de tweede fase van de herziening van NAVO's strijdkrachtenstructuur is voortdurend getracht voldoende openingen aan te brengen om de Nederlandse ambities inzake de omvorming van I (GE/NL) Corps hoofdkwartier tot een 'High Readiness Forces (Land) Headquarters' te kunnen accommoderen in de nieuwe structuur. Nederland heeft met betrekking tot deze uitgangspunten en onderwerpen in ruime mate zijn zin gekregen.

De ontwikkeling van een Europees Gemeenschappelijk defensiebeleid

Uitwerking van de Helsinki 'Headline Goal'

Zeer onlangs is over dit onderwerp uitgebreid gepubliceerd in de *Militaire Spectator* en het *Marineblad*; het is dus overbodig om in dit artikel in detail op deze ontwikkeling in te gaan.³⁴ In het kort daarom een aantal hoofdpunten.

Op 10 december 1999 besloot de Europese Raad³⁵ in Helsinki tot uitwerking van een 'Headline Goal' (HLG), die de EU uiterlijk in 2003 de capaciteiten zou moeten verschaffen om voor het volledige spectrum van zogenaamde Petersberg-taken³⁶ militaire middelen in te kunnen zetten. Deze HLG werd als volgt geformuleerd:

³² De 'North Atlantic Council' (NAC) is het hoogste besluitvormingsorgaan van de NAVO en kent verschillende samenstellingen, waaronder die van ministers van Defensie (NAC(D)).

³³ Zie voor een meer uitgebreide beschrijving van het DCI: MS 170 (2001)(1), p. 25 e.v.

³⁴ MS 171 (2001)(2), p. 73-83 en *Marineblad* 111 (2001)(3).

³⁵ Hieronder wordt verstaan: periodiek overleg tussen de regeringsleiders of staatshoofden

van de lidstaten van de EU.

³⁶ Tijdens de ministeriële Raad van de West-Europese Unie (WEU) op 19 juni 1992 te Bonn (in het Petersberg-conferentieoord) werd overeengekomen dat de WEU in de toekomst ingezet kon worden voor 'humanitarian and rescue tasks, peacekeeping tasks and tasks of combat forces in crisis management, including peacemaking'. Deze drie taken zijn vanaf dat moment de drie Petersberg-taken genoemd.

By the year 2003, co-operating together voluntarily, they will be able to deploy rapidly and then sustain forces capable of the full range of Petersberg tasks as set out in the Amsterdam treaty,³⁷ including the most demanding, in operations up to corps level (up to 15 brigades or 50,000-60,000 persons). These forces should be military self-sustaining with the necessary command, control and intelligence capabilities, logistics, other combat support services and additionally, as appropriate, air and naval elements. Member States should be able to deploy in full at this level within 60 days, and within this to provide smaller rapid response elements available and deployable at very high readiness. They must be able to sustain such a deployment for at least one year. This will require an additional pool of deployable units (and supporting elements) at lower readiness to provide replacements for initial forces.

De formulering van de HLG reflecteerde een door de meerderheid van de lidstaten³⁸ uitgedragen politiek ambitieniveau: namelijk dat de EU in de toekomst in staat moest zijn een Balkan-achtige operatie van korps-grootte zoals SFOR of KFOR uit te voeren.

Binnen de zeer korte periode van een jaar werd vervolgens de HLG uitgewerkt. Op 20 maart nam de Algemene Raad³⁹ kennis van het van oorsprong Britse voorstel⁴⁰ om de HLG in zes

stappen uit te werken. Deze stappen waren achtereenvolgens: het vaststellen van de 'strategic context', de 'key planning assumptions' en de 'planning scenario's', het opstellen van een lijst van 'generic capabilities', het ontwikkelen van 'force packages' en als laatste het bundelen hiervan in een 'forces catalogue'.

Helsinki Headline Goal Catalogue

Een eerste, ruwe versie van deze 'forces catalogue' ofwel 'Helsinki Headline Goal Catalogue' (HHC) kwam eind juli 2000 uit; een tweede, bijgeschaafde versie verscheen kort na de zomer. Aansluitend op de

nomen, was eind september gereed. Verdere verfijning vond plaats gedurende de maand oktober.

Capabilities Commitment Conference

Op de 'Capabilities Commitment Conference' (CCC) op 20 november 2000, keurde de Algemene Raad, versterkt met ministers van Defensie, de 'Helsinki Headline Goal Catalogue' goed. Dit werd tijdens een Europese Raad te Nice op 7 en 8 december 2000 door de regeringsleiders van de lidstaten van de Unie nogmaals bevestigd. Het hele proces had van begin tot einde nauwelijks een jaar geduurd.

Afb. 4 Ook inzetbaar voor EU-geleide operaties (bron: Timo Beylmann)

samenstelling van de HHC voor wat betreft de algemene capaciteiten is men zich vanaf medio september gaan bezighouden met het inventariseren van de behoefte aan 'collective capabilities'.

Deze strategische capaciteiten betroffen met name de middelen op het gebied van strategisch transport, 'command and control' en inlichtingen. Een derde versie van de HHC, waarin ook, zij het nog beperkt, de strategische capaciteiten waren opge-

Om tevens een overzicht te krijgen van reeds aanwezige middelen zijn de lidstaten eind juli gevraagd op basis van de eerste, ruwe versie van de HHC aan te geven welke militaire capaciteiten zij beschikbaar wilden stellen aan de EU. Door alle lidstaten, uitgezonderd Denemarken,⁴¹ is hieraan gevolg gegeven. Deze bijdragen zijn tijdens de CCC door de landen geformaliseerd en vastgelegd in een 'Headline Goal Force Catalogue' (HFC). →

³⁷ Ofwel: het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU).

³⁸ De neutrale landen onder de lidstaten laten soms doorschemeren wat minder ambitieus te zijn als het om de omvang van EU-geleide operaties gaat.

³⁹ De Algemene Raad bestaat uit de ministers van Buitenlandse Zaken van de EU-lidstaten.

⁴⁰ Dit voorstel was neergelegd in een Brits 'Food for Thought paper' (FFT).

⁴¹ Denemarken neemt om binnenlands politieke redenen in de EU vaak een terughoudende positie in; dit geldt voor alledrie de pijlers. Als gevolg hiervan bestaan voor dit land 'opt-out' clausules in de diverse verdragen.

De Nederlandse bijdrage

De Nederlandse bijdrage aan de invulling van de Helsinki 'Headline Goal' bestond uit twee delen: een initieel en een additioneel deel. De initiële bijdrage betrof dezelfde capaciteiten die Nederland aanbiedt aan de NAVO voor niet-artikel 5 operaties en aan de WEU als FAWEU.

Hierbij werd het in de Prioriteitennota van 1993 vastgelegde en in de Defensienota 2000 bevestigde Nederlandse ambitieniveau voor deelneming aan crisisbeheersingsoperaties vermeld: deelneming (van beperkte duur) aan een vredesafdwingende operatie met een brigade of het equivalent daarvan, een maritieme taakgroep, drie squadrons jachtvliegtuigen of een combinatie van deze eenheden. Net als bij de NAVO en bij de WEU ging het om een 'toolbox' waaruit een bijdrage aan een specifieke operatie kon worden samengesteld. Ook werd het gebruikelijke politieke voorbehoud voor inzet gemaakt.

De aanvullende Nederlandse bijdrage aan de HLG berustte op de volgende uitgangspunten:

- de extra bijdrage diende specifiek gericht te zijn op het opheffen van Europese militaire tekortkomingen, in het bijzonder op het gebied van 'command and control', transport en inlichtingen. Juist op deze strategische terreinen schoot Europa immers tekort;
- de extra bijdrage moest tevens beantwoorden aan de behoefte zoals geïdentificeerd door het DCI;
- de extra bijdrage diende de doelmatigheid en de effectiviteit van de Europese defensie-inspanningen te bevorderen door de (bestaande)

⁴² Verplichtingen ten aanzien van de collectieve verdediging voortvloeiend uit artikel 5 van het verdrag van Washington.

⁴³ Voor Duitsland was dat Stafafdeling III Militair-Politieke Zaken ('Führungsstab der Streitkräfte (FuS) III'), een afdeling binnen het Duitse ministerie van Defensie die het midden houdt tussen de DAB en de Defensiestaf.

bilaterale en multilaterale samenwerking met andere Europese landen te intensiveren;

- de extra bijdrage diende, indien mogelijk, op korte termijn bij te dragen aan de versterking van de Europese militaire capaciteiten.

In het kader van de additionele Nederlandse bijdrage aan de HLG werden vijf projecten geïdentificeerd, waaronder de vergroting van de inzetbaarheid van het hoofdkwartier van I (GE/NL) Corps. Gelijkzeitig, als onderdeel van de initiële bijdrage aan de HLG, hebben Duitsland en Nederland tijdens de CCC het hoofdkwartier van het Duits-Nederlandse Legerkorps met een (toekomstige) gereedheid van dertig dagen aangeboden als bijdrage aan de HLG.

De additionele Nederlandse bijdragen, waaronder de vergroting van de inzetbaarheid van het hoofdkwartier van I (GE/NL) Corps, zullen in beginsel worden gefinancierd uit het fonds van 200 miljoen gulden voor Europese militaire capaciteiten. Overigens zijn in het kader van de HLG door de diverse participerende landen ook het hoofdkwartier van het Eurokorps en het ARCC aangeboden als snel inzetbaar hoofdkwartier.

De 'Ad-Hoc Bi-national Working Group on I (GE/NL) Corps'

Taakstelling

Zoals aan het begin van dit artikel beschreven, werd in februari 2000 een binationale werkgroep opgericht, die de mogelijkheden tot vergroting van de inzetbaarheid van het hoofdkwartier van I (GE/NL) Corps zou moeten onderzoeken. De taakstelling van deze 'Ad-Hoc Bi-national Working Group (AHBWG) on I (GE/NL) Corps' luidde als volgt:

- *Study the possibilities for strengthening the Corps Headquarters' potential for participating in crisis response operations, in addition to*

*its article 5 obligations*⁴². *In particular the possibility of adapting the Corps Headquarters for a role as a Reaction Forces Headquarters (RFHQ) in accordance with NATO readiness standards will have to be considered.*

- *Study the possibilities for increasing the multinationality of the Corps Headquarters.*
- *Study the consequences (personnel, material, financial) and other implications of such initiatives.*
- *Make recommendations to the Ministers of Defence in these areas.*

In de werkgroep hadden vertegenwoordigers van de beide landmachtstaven, de Directie Algemeen Beleid (DAB) van het ministerie van Defensie en de Legerkorpsstaf zitting, terwijl als co-voorzitters vertegenwoordigers van de twee Defensiestaven⁴³ optraden. In totaal kwam de werkgroep vier keer bijeen; eind november 2000 werd het eindrapport vastgesteld en vervolgens aangeboden aan beide ministers van Defensie.

Het hoofdkwartier als kern van een HRF(L)HQs

Op de eerste vergadering kwam de werkgroep overeen de staf van het Legerkorps opdracht te geven de personele, materiële en financiële consequenties te onderzoeken als het hoofdkwartier van I (GE/NL) Corps zou moeten worden ingezet als HRF(L)HQs met een gereedheid van twintig tot dertig dagen. Deze opdracht was het logische vervolg op het eerder door de Legerkorpsstaf gedane onderzoek naar de geschiktheid van het hoofdkwartier als kern van een 'Land Component Command' (LCC) in een door de NAVO uit te voeren crisisbeheersingsoperatie. Over een korte periode werd in april 2000 de studie in Münster uitgevoerd, waarna de resultaten werden gevalideerd door beide landmachtstaven.

De conclusies, die vervolgens door de AHBWG werden overgenomen, gaven

aan dat er nadere studie naar het aspect van het verbeteren van de multinationaliteit zou moeten worden verricht; dat organisatorische wijzigingen binnen het hoofdkwartier noodzakelijk waren; dat additionele investeringen waren vereist, met name op het gebied van 'command and control'⁴⁴ en dat de exploitatiekosten marginaal zouden stijgen. De implementatie van deze maatregelen, inclusief het opwerken naar de nieuwe status van HRF(L)HQs, zou circa achttien maanden bedragen.

Kortom, de werkgroep concludeerde dat het vanuit militair oogpunt haalbaar was het hoofdkwartier van het Legerkorps om te vormen. De conclusies sloten hiermee één op één aan op die van de NAVO.

Eindrapport

In het eindrapport werden de belangrijkste conclusies van de hiervoor genoemde studie nogmaals onderschreven. Verder was werkgroep van mening dat de transformatie van het hoofdkwartier naar een HRF(L)HQs

het best zou kunnen worden gepland en uitgevoerd door het Legerkorps zelf. Het 'Committee on 1 (GE/NL) Corps' kon worden belast met de begeleiding van het transformatieproces.

Om te voldoen aan de door de NAVO gestelde criteria voor wat betreft multinationaliteit zou het hoofdkwartier moeten worden opengesteld voor deelname door andere lidstaten. Omdat deze openstelling politieke implicaties zou hebben, stelde de werkgroep voor dit deel van het transformatieproces te laten coördineren op het niveau van beide ministeries; de AHBWG kon hiervoor worden benut.

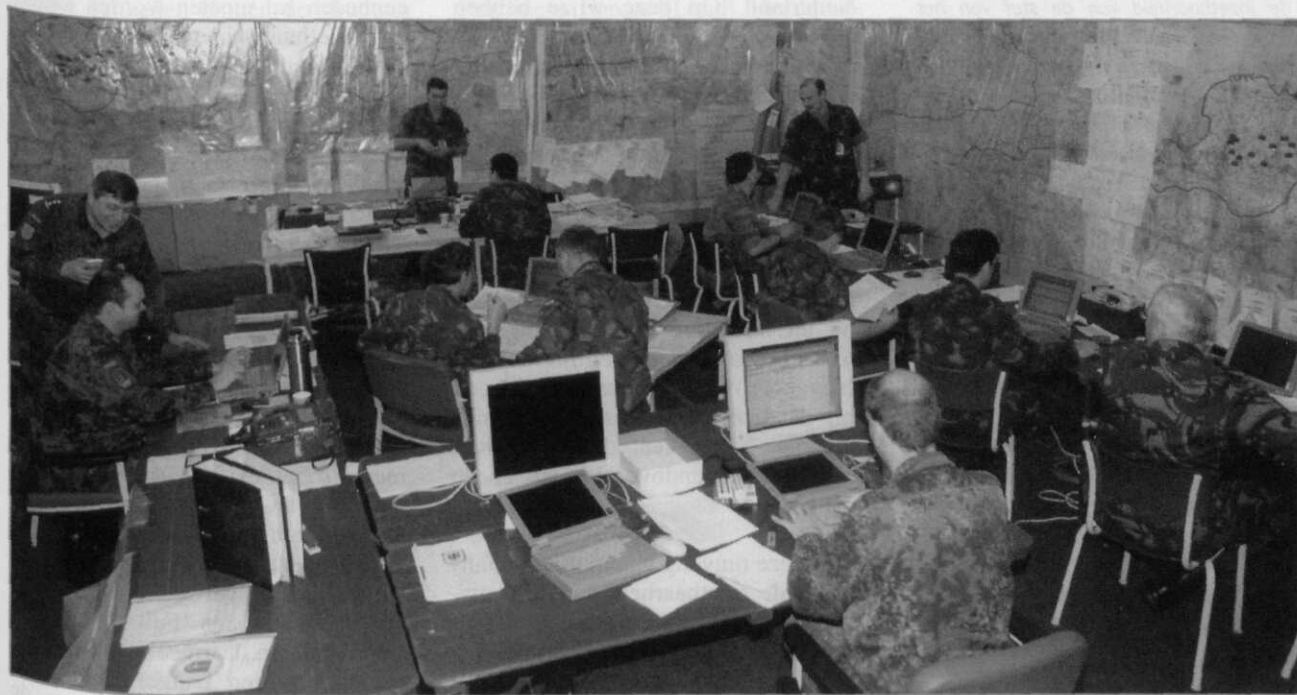
Ten slotte stelde de werkgroep beide ministers voor:

- te besluiten aan te vangen met het transformatieproces direct nadat de NAVO de aanbieding van 1 (GE/NL) Corps in het kader van de herziening van de strijdkrachtenstructuur had geaccepteerd;

- het 'Committee on 1 (GE/NL) Corps' op te dragen de transformatie aan te sturen;

⁴⁴ Het gezamenlijk KL- en KLU-project TITAAAN ('Theatre Independent Tactical Army and Airforce Network') dekt deze behoefte af. Staven worden als onderdeel van dit project uitgerust met een operationeel 'Local Area Network' (LAN), waarin alle telefoons, computers, servers, printers e.d. zijn ondergebracht. Met satellietcommunicatie en eventueel straalzenders worden deze LANS samengebonden in een 'Wide Area Network' (WAN), dat desgewenst ook 'worldwide' kan zijn. Op die manier wordt een geïntegreerde ondersteuning geboden voor spraak, data en video, terwijl alle 'normale' faciliteiten (telefoon, fax, e-mail, kantoortoepassingen, ook beveiligd) aanwezig zijn. Het systeem kan worden gekoppeld aan andere militaire systemen, zowel nationaal

(bijvoorbeeld aan het 'Netherlands Armed Forces Integrated Network' (NAFIN)) als internationaal (NAVO). Ook zijn civiele koppelingen mogelijk met bijvoorbeeld PTT-bedrijven, niet-gouvernementele organisaties (Rode Kruis, Artsen zonder Grenzen) of andere internationale organisaties (VN). Voor de ondersteuning van het hoofdkwartier van het Legerkorps in de rol van HRF(L)HQs is een specifieke eenheid voorzien. Dit zgn. 'C2 Support Battalion' zal niet alleen in staat zijn het hoofdkwartier zelf te ondersteunen (ook als mobiel hoofdkwartier), maar kan deze ondersteuning ook leveren aan (multinationale) onder bevel gestelde hoofdkwartieren. Voor de Nederlandse component levert TITAAAN ook de 'rearlink' naar Nederland.

Afb. 5 De commandopost. Oefening 'Dashing Sword'; Lingen, maart 2000 (bron: Timo Beylemans)

- de 'Führungsstab des Heeres' en de Landmachtstaf op te dragen zeker te stellen dat de transformatie binnen de geplande achttien maanden zou worden afgerond, en
- de AHBWG op te dragen de openstelling van het hoofdkwartier voor deelname door andere lidstaten te coördineren en te blijven toezien op de transformatie.

Begin december vorig jaar 'en marge' van een vergadering van de NAC(D) besloten de Duitse en Nederlandse minister van Defensie de aanbevelingen van de AHBWG over te nemen en onmiddellijk een begin te maken met de omvorming van het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps tot een 'High Readiness Forces Headquarters HQS'.

De Tweede-Kamerfractie van de PvdA stelt in haar nota⁴⁵ betreffende 'De Europese toets' onder meer:

De veranderingen in de 'Bundeswehr' zullen de door ons in 'Een plan voor de krijgsmacht' voorgestelde verbetering van de inzetbaarheid van de staf van het Duits-Nederlandse Legerkorps ten goede komen. De hoofdkwartieren van de al dan niet in bi- en multinationalaal verband geleide Duitse legerkorpsen zullen worden ontdaan van de dagelijkse leiding over en het beheer van brigades en bataljons. (...) Dit opent het perspectief op het behoud van een snel inzetbare Legerkorpsstaf als kern van een in crisis- en vredesoperaties uit te zenden hoofdkwartier.

Vergroting van de multinationaliteit
Voor een rol als HRF(L)HQs zijn dus onder meer maatregelen benodigd op het gebied van multinationaliteit om aan de eisen die de NAVO stelt op dit

gebied te kunnen voldoen. Multinationaliteit kan, indien te ver doorgevoerd, op gespannen voet staan met militaire effectiviteit, terwijl voorts in dat geval ook de binationale Duits-Nederlandse 'foot-print' onder druk zou komen te staan.

Daarnaast moet een HRF(L)HQs in staat zijn in de initiële fase van een operatie onder bevel gestelde eenheden aan te sturen en de operatie te leiden zonder direct afhankelijk te zijn van personele versterkingen van buiten het organieke hoofdkwartier. Zeker bij de initiële inzet van een hoofdkwartier is het daarom van groot belang een juiste balans te vinden tussen politieke cohesie (gestimuleerd door het aspect van multinationaliteit) en militaire effectiviteit.

De huidige plannen voorzien dat de 'Peacetime Establishment' (PE)⁴⁶ zal bestaan uit ongeveer 430 functies. Om aan de genoemde eisen van multinationaliteit te kunnen voldoen, zijn ongeveer vijftig kwalitatief hoogwaardige functies voorzien reeds in de PE te worden opengesteld voor andere landen dan Duitsland en Nederland. Op deze wijze hebben deze landen dan invloed in het hoofdkwartier voordat het tot inzet komt. Ongeveer zestig functies zijn ook bij inzet van het Hoofdkwartier nog in Münster benodigd voor zogenaamde 'Home based Tasks'. De 'Crisis Establishment' (CE)⁴⁷ bedraagt circa 570 functies, waarvan zo'n 200 functies zijn voorzien voor troepenleverende landen. De voorkeur gaat daarbij uit naar 'pre-identified augmentees', omdat het oefenen met telkens (nagenoeg) dezelfde personen die ook bij daadwerkelijke inzet het hoofdkwartier versterken, de effectiviteit van de commandovoering ten goede zal komen.

Met deze omvang van multinationaliteit is de zichtbaarheid van de Duits-Nederlandse aanwezigheid nog voldoende gewaarborgd en blijft militaire effectiviteit gegarandeerd. Hierbij dient bedacht te worden dat voor Duitsland meer mogelijkheden bestaan

voor zichtbaarheid en invloed in de Europese en NAVO-structuur, maar dat die mogelijkheid voor de Nederlandse landmacht hoofdzakelijk beperkt blijft tot 1 (GE/NL) Corps.

Bij beantwoording van de vraag welke landen deze circa vijftig functies in de PE zouden kunnen gaan vullen, dient rekening te worden gehouden met hetgeen hierover is afgesproken binnen de herziening van de NAVO-strijdkrachtenstructuur. Vereist is dat een multinational hoofdkwartier open dient te staan voor alle NAVO-lidstaten. Het is duidelijk dat bij de keuze een relatie ligt naar die landen die in de toekomst vertegenwoordigd zullen zijn in de nog op te richten 'pool' van 'High Readiness Forces (Land)', omdat hieruit de eenheden zullen komen die onder bevel van het hoofdkwartier kunnen komen te staan.

Toekomstige 'command and control' relaties

Het zal duidelijk zijn dat de bevelsverhouding tussen de commandant van het Legerkorps en de nu onder bevel gestelde Duitse en Nederlandse eenheden zal moeten worden aangepast. De huidige bevelsrelatie in vredetijd dient te worden gewijzigd in een trainingsrelatie. De binationale eenheden benodigd voor de directe ondersteuning van het hoofdkwartier zullen echter onder bevel van de Legerkorpscommandant moeten blijven staan.

'The Way Ahead'

Gezien het compromis wat uiteindelijk in de NAVO betreffende de selectie van de HRF(L)HQs tot stand is gekomen, is het evident dat het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps zo snel mogelijk omgevormd dient te worden voor zijn nieuwe taak. In de huidige situatie wordt verwacht dat het als één van de eersten 'Full Operational Capability' en daarmee de HRF(L) status kan bereiken. Langer uitstel geeft andere kandidaten de kans om de bestaande 'voorsprong' in te lopen.

Onderdeel van de omvorming vormt nadrukkelijk een verstandige keuze van toekomstige samenwerkingspartners om aan NAVO's multinationaliteitscriterium te kunnen voldoen. Hierbij moet niet uit het oog worden verloren dat het aanbod om in de staf van het Legerkorps op permanente basis te participeren, ook voor de betrokken landen aantrekkelijk dient te zijn: er is immers meer dan één hoofdkwartier 'op de markt'. Dit betekent dat Nederland bereid moet zijn enige flexibiliteit te betrachten op het gebied van toewijzing van functies.

Aanpassing van de bevelsverhouding tussen het hoofdkwartier van het Legerkorps en ondergeschikte eenheden (divisies) past zowel in de reorganisatieplannen van de Duitse krijgsmacht als in de eisen die de NAVO stelt aan HRF(L)HQs. Het resultaat zal een hoofdkwartier zijn dat zich, wellicht beter dan voorheen, kan richten op haar kerntaak: inzet en de voorbereiding hierop.

Het betekent overigens wel dat voor de plaats van de betrokken Nederlandse eenheden binnen de structuur van de KL een vervangende oplossing moet worden bedacht. Zowel Duitsland als Nederland zien onder die omstandigheden uitstekende mogelijkheden om het succesvolle en unieke proces van 'Deepened Integration' verder te ontwikkelen. De nadruk in dit proces zou moeten lig-

gen op het gezamenlijk uitvoeren van operaties. Integratiemechanismen zoals 'partnerships' tussen Duitse en Nederlandse eenheden en wederzijdse onderbevelstellingen kunnen ook in de toekomst blijven bestaan.

Na het verkrijgen van de status van HRF(L)HQs zal de kans dat het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps daadwerkelijk in een leidinggevende rol, mogelijk onder gevechtsomstandigheden, moet worden ingezet danig vergroten. Die inzet is de keerzijde van een wens tot invloed. Neen zeggen op een verzoek tot inzet in zo'n situatie blijft natuurlijk formeel mogelijk, maar zal Nederland niet in dank worden afgenomen.

Tot slot

Het besluit tot oprichting van 1 (GE/NL) Corps op 30 maart 1993 was politiek gewenst, militair verantwoord en economisch zinvol. Dit geldt bijna in een versterkte mate voor de beslissing op 5 december 2000 om het hoofdkwartier van het Legerkorps om te vormen tot 'High Readiness Forces (Land) Headquarters'. Politiek opportuun en, zoals in dit artikel is aangetoond, op meer dan één wijze in overeenstemming met de veranderende veiligheidsomgeving.

⁴⁸ 'Communitate Valemus': samen sterk. Het motto van 1 (GE/NL) Corps.

Vanuit die optiek zou de Duits-Nederlandse samenwerking in het Legerkorps als voorbeeld kunnen dienen voor de andere krijgsmachtdelen: het 'European Amphibious Initiative' (EAI) en de samenwerking in de 'European Air Group' (EAG) hebben bijvoorbeeld in principe eenzelfde potentieel: 'Communitate Valemus'.⁴⁸

Overigens is het bewonderenswaardig om te zien hoe het Legerkorps zich tussen maart 1993 en december 2000 voortdurend en met veel enthousiasme heeft aangepast; stagnatie is niet een woord wat op Münster van toepassing is. Dat laatste lijkt nog minder het geval in nabije toekomst. Wat dat betreft hebben de doemdenkers ongelijk gekregen.

Reforms in the Hungarian Defense Forces

Major G. Bene (Army)*
LTC L. Szabó (Army)*

Introduction

The August 1999 resolution of the Hungarian Government attempted to end the decade-long problems of armed forces restructuring. The resolution's goal was to give the Hungarian Defense Forces the capabilities to accomplish the obliged military tasks in NATO. The recently resumed 'reform' suggests the most comprehensive changes for the last decade which cover the whole scope of the military.

In spite of the fact that the detailed execution plan for the Strategic Review is not ready yet, there is already scepticism concerning the future. The reason for this can be found in the past.

Past

The Hungarian Defense Forces (HDF) have endured several reforms over the last decade. The experiences indicate that these ideas were immature in their development and lacked the concepts needed for the initiatives to have lasting impact. Because of this, the HDF used up a significant part of its reserves and resources and addi-

tionally (which was even a much bigger problem), suffered huge losses of experts.

The problem was not the large-scale downsizing but the fact that, in the result of it, the modern structure and command and control system was not established. As a consequence, the commissioned personnel of the armed forces now view any changes with concern and do not believe in the future of the modernization.

At the beginning of the defense restructuring, the discontinuance of political orientation dominated and the decision-makers forgot about the fact that the best method for the armed forces modernization is to create a professional military. In the armed forces – which has sustained a two-third personnel cut – the proportional decrease of command and control organizations did not happen and the continuous downsizing concerned more or less the units. The reforms were under financial constraints and were never totally completed. Because of this their advantages and disadvantages cannot be clearly examined.

A study conducted by Jeffrey Simon¹ proved true what many suspected: HDF capabilities fell short of the Alliance's expectations. As a consequence of the downsizing for the last decade, the HDF was limited in its

ability to fulfill the responsibility of defending the country and without additional resources it did not have the capability to meet the military challenges of the current international security environment. The governmental decision for the Strategic Review came in the last hour.

Present

According to the national security policy approved in 1998, Hungary does not have any 'identifiable adversaries'. This is true only to the extent that Hungary does not consider any countries as adversaries. At the same time, it considers dangerous to its security all processes that oppose its interests and values. These dangers appear primarily not within the country but – as the European examples of the last decade show – most of the time in Hungary's immediate vicinity.

The international efforts towards a solution to end the Kosovo crisis showed the Hungarian Government that it does not have the effective military force to offer to the Allies for rapid response. Any such action would require additional training and expense. This time, Hungary realized it must review thoroughly those notions, with which it wanted to prove its commitments to the Alliance.

Hungary still does not have enough resources for the earlier decided programs. Furthermore, the allocated money by the governmental resolution for this year's defense budget

* Mr. Bene is Media Relations Officer at the Public Information Office of SHAPE. Co-author Szabó (PhD) is Head of Defense Policy Section in the Hungarian Ministry of Defense. The views expressed in this article are those of the authors alone. They do not represent an official position of the Hungarian Defense Forces.

¹ Jeffrey Simon is a professor at the US National Defense University who conducted a study on the capabilities of the Hungarian Defense Forces.

(1.51 per cent of the GDP) was cut because of the significant natural disasters in the country. In addition, the Defense Ministry bears the costs of our international commitments (SFOR, KFOR).

It is worth examining the different budgets in an international context. Hungary's population of 10.5 million people places it fourteenth among NATO nations, slightly larger than Belgium and slightly smaller than Portugal. However, it is in 13th place in terms of its military personnel population. According to the GDP (46 billion USD) Hungary is in 16th place, barely preceding the Czech Republic. By the defense spending (666 million USD) Hungary is in 17th place preceding only Luxembourg and Iceland.

According to the defense spending per capita (66 USD) Hungary is last in the Alliance if we do not count Iceland, which does not have a military. Besides Poland (74 USD) and the Czech Republic (96 USD) figures do not give us reasons for optimism either. This position is similar if we examine the defense spending per soldier (11,945 USD). It is shocking when we compare these numbers with the United States (188,000 USD) and France (115,000 USD) per soldiers.

Besides NATO, there is a European aspect of the question. It is obvious that the political and security cooperation is strengthening within the European Union. Europe will create its own crisis management capability before 2003 and is eager to close the current capability gap with the United States. Hungary, whose strategic goal is to join the Union, cannot ignore these endeavors and must participate in the establishment of the forming European defense capabilities.

Future – Strategic Review

Hungary has accomplished the promises it made during the accession talks. It has gradually increased its defense spending for the last couple

of years. Next year the defense budget will reach the level – 1.81 per cent of the GDP – promised by the Hungarian government. However, out of this amount 0.2 per cent will be allocated to the border guard and civil protection, so the GDP for the armed forces will remain only 1.41 per cent. The ratio within the GDP probably won't increase, but if the favorable index of the national economic growth is considered, then the budget dedicated for defense may increase 4-5 per cent a year. According to the plans, this increase will be spent entirely on the execution of NATO Force Goals.

The most significant and key step concerning the future is the governmental resolution 2183/1999 (23 July), which ordered – *affecting the whole scope of defense* – for development of possible alternatives for the overall and fundamental strategic review and for the preparation of the ten year HDF modernization plan.

As a result of the restructuring the HDF will become a smaller but militarily significant, modern and well-trained armed forces able to protect the country's territory and airspace; to guarantee Hungary's security, territorial integrity, political independence and democratic institution system.

At the same time the HDF will be able to contribute to the collective defense laid down in the Washington Treaty. It also will be prepared to participate in the peace-keeping missions – under UN, NATO and OSCE auspices – which serve to maintain the international peace and stability.

The execution of restructuring

The execution of restructuring will be conducted in three phases. This division was determined on the basis of logic in the sequence of the tasks; national and international priorities; accomplishment of NATO-goals according to the deadlines, and the necessary resources for the restructuring – *including the savings and their rein-*

vestment for the purpose of the restructuring.

The first phase

The first phase will last until 2003 and its objectives are to create the new organizational structure, dislocation and planned number of personnel, to establish a system for future savings, to improve the work and living conditions, and to increase the attraction and the retainability of the military.

In this phase, most of the resources will be spent on the quality-of-life improvement programs and the modernization of military bases, which play key role in the future. A smaller amount will be allocated for the improvement of readiness and training and the acquisition of military equipment.

The second phase

In the second phase (until 2006) the priorities include the continuation of the quality-of-life improvement programs, the increase of the readiness and training level, as well as the acquisition of the most necessary military equipment.

The third phase

The main goal of the third phase is the technical modernization of the armed forces. In this phase most of the available resources will be dedicated to the acquisition of military equipment with a smaller amount for training and readiness programs.

The framework of the new structure

The basis for the new structure of the Defense Ministry – including the HDF – will be the better manning of combat units, the healthier ratio of commanding and executive organizations, and the downsizing of number and personnel of the supporting institutions.

According to the new structure the Portfolio will consist of the Ministry of Defense (MoD) and the General

Staff, which is integrated into it, as well as the HDF, the MoD offices, supporting institutions and those organizations which are under the direct supervision of the Minister of Defense. The focus of HDF will be the ground forces, which will become more effective, and the more cost-efficient air force. According to their readiness and manning, the units belonging to the services will be divided into reaction, main defense, and reserve and territorial defense forces.

The reaction forces will be able to immediately execute the missions within and outside the territory of Hungary. The main defense forces can be applied basically within Hungary in a close cooperation with the reinforcing allied forces. Their manning and readiness level will be in compliance with this role. The reserve and territorial defense forces will execute their missions after their mobilization and cohesion training.

The peacetime manning of the HDF will radically improve. As a result of the restructuring, the HDF will meet the manning conditions of the forces offered for NATO. The manning status of the ground forces will increase from 22 per cent to 63 per cent, the air force from 47 per cent to 95 per cent, the entire HDF from 30 to 50 per cent.

General Staff

The General Staff will integrate into the Ministry of Defense. The Minister of Defense will oversee the HDF via the Chief of General Staff. The General Staff will be the military-professional planning, organizational and decision-preparing staff for the Minister of Defense.

The division commands will cease to exist making the command more operative. The Ground Corps Command located in Székesfehérvár and the Air Command at Veszprém will accomplish operational command functions.

Logistics

The central logistics and the support-

ing and servicing military organizations will be subordinated to the Logistics and Support Command.

In the interest of the operative functioning of the military high leadership, a Joint Operations Center will be established even in peacetime at the General Staff's protected command post. During crisis management, the staff of the Center will be gradually increased from the General Staff.

The fusion into 'basis garrisons' will allow a more economical operation of the low-effectiveness military organizations, which can barely continue to function. As a result, the HDF will withdraw from 23 settlements and will hand over 73 barracks and other establishments in 36 different settlements.

The human block

The human block² will provide the necessary balance in the number of officers and NCOs within the framework of the new system. It will be able to prevent the distortion of age structure and rank pyramid and, at the same time, regulate the rate of in- and outflow. The practice of fresh graduates leaving the military before completing the mandatory service time after a symbolic repayment will cease to exist.

'Up or out'

An objective assessment system based on performance will be established and will be the basis for promotion, assignments and participation in education and training. The promotion – beyond tying to the assignment – will be based on competition, taking into consideration the performance of the real requirements and the most suitable and prepared people will be chosen.

The 'up or out' principle will prevail. The decision for retirement will be

² J-1 is called human block. It has different areas, namely personnel matters, education, military culture, military recreation, etc.

determined by the time limit of the current assignment, the age and the possibilities for further promotion (career advancement).

The HDF restructuring – mainly in the first two years – will cause a force reduction of 15,000 personnel, altering the current 52,000 peacetime establishment to 37,500. A complex compensation package will be introduced to ease the transition to civilian life for those affected.

The current technical condition and the future defense expenditure have an effect on the HDF's technical modernization concept. The requirements formulated and accepted in the NATO armed forces development proposals and the *Defense Capability Initiatives* (DCI) will be determinant in the modernization's execution.

Problems

In terms of NATO cooperation, the biggest problems are the undeveloped information equipment and infrastructure; the obsolescence of communications and radar equipment; the poor shape and uninteroperability of air traffic control, navigation and lighting systems; the worn-out condition of vehicle parks; the insufficiency of electronic warfare capability; and the obsolescence of the existing equipment.

Two basic resources

There are two basic resources for the execution of the tasks: the increasing military budget and the savings^s derived from the restructuring. The extra expenditure for the personnel from the three phases of restructuring will be about 93 million dollars. According to our best knowledge the total investment expenditure for the ten-year period will be around 410 million dollars. These pretensions include the expenses for the organizational changes in the armed forces, the personnel, and the creation of service-, life- and working conditions.

Conclusion

In spite of the short-term significant expenditures, during the 2001-2006 fiscal years in the salaries and other personnel allowances the expected savings will be around 383 million dollars (if it is compared with the necessary budget for the personnel in 2000). These savings – after the corrections concerning the extra money spent on the additional salaries for NCOs and contract soldiers – can be utilized in other areas.

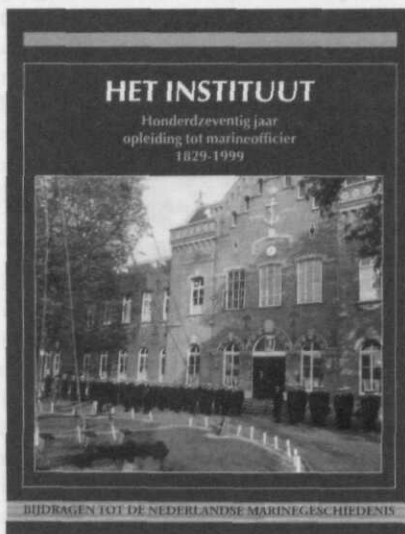
The dislocation changes will cost about 5 million dollars, offset by the 13 million dollar savings gained through closing the barracks (year 2000 figures).

Hungary lifted euro-atlantic integration as its foreign affairs strategy. Now, a measure of its trustworthiness is whether or not one of its institutions – in this case the military – is able to meet the mutually accepted requirements. Of course this is important not just for the community but also for the country's security and sovereignty.

Fitting into the NATO structure is not a short-term task. Other countries, which joined earlier, needed years for the establishment of the necessary conditions for mutual application.

Nowadays, the fitting goes together with the adaptation to the changed circumstances. The armed forces must be reorganized in a way that shifts from territorial defense and prepares it for deployment out of country and response to challenges endangering the region or the country.

BOEKEN bespreking

Het Instituut

Honderdzeventig jaar opleiding tot marineofficier 1829-1999, door G.M.W. Acda e.a. Amsterdam, De Bataafsche Leeuw, 2000, 319 blz., geïll., bijl.

ISBN 90 6707 526 4

f 75,-

Het hoger militair onderwijs bevindt zich in een periode van inslaan van nieuwe wegen. De KMA introduceert opleidingsmodel 2000 en het integratieproces van KMA, IDL en KIM (KIK) krijgt stap voor stap vorm. Nu is veranderen en aanpassen een continu proces in onderwijsland, en defensie vormt daarop geen uitzondering, maar de huidige ontwikkelingen lijken meer dan een graduele aanpassing. Meer dan in het verleden richten de militaire opleidingsinstituten zich tot elkaar en tot de civiele universitaire wereld.

Helaas gaan veranderingen in het militair onderwijs zelden gepaard met een gedegen analyse van de omstandigheden uit het verleden; waarom

zijn keuzes gemaakt en uitgangspunten vastgelegd en wat is reden geweest voor succes en falen van eerdere onderwijsmodellen? De militaire onderwijsmanager van heden heeft hiervoor vaak weinig oog. Goede historische analyses van het Nederlandse militaire onderwijs zijn dan ook schaars. Daarom kunnen we des te meer tevreden zijn met het in september 2000 gepresenteerde deel 10 uit de reeks Bijdragen tot de Nederlandse Marinegeschiedenis over het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM) te Den Helder.

Redacteur Acda schrijft in het woord vooraf dat de intentie was 'een overzicht van de gehele instituutsgeschiedenis' te maken, aangezien deze nog niet bestond. Bosscher bevestigt dit op p. 52 'Over de geschiedenis van het KIM gedurende zijn gehele bestaan zijn tot nu toe geen volwaardige monografieën gepubliceerd.'

De redactie heeft gekozen het begin te leggen in 1829. Op 1 juni van dat jaar immers vingen op de voormalige rijkskerk te Medemblik voor 71 adelborsten de lessen van het Koninklijk Instituut voor de Marine aan. De officiële opening vond plaats op 28 augustus van dat jaar. Het boek beslaat dus 170 jaar, met in het eerste hoofdstuk een uitvoerig overzicht door maritiem historicus Ph. Bosscher van de marineopleidingen zoals die vanaf de 17-de eeuw bestonden.

Onderwerpen

Een andere keuze van de redactie betrof de te behandelen onderwerpen. Het boek is geen geïntegreerde geschiedenis van de marineopleidingen geworden. Per hoofdstuk wordt een aspect behandeld: Bosscher opent met een overzicht van de opleidingen tot 1960, J.W. van Borsselen neemt de periode daarna, met de nadruk op het wetenschappelijk karakter voor zijn rekening, Acda gaat in op het Korps Adelborsten en dan behandelen achtereenvolgens M. van Alphen de opleidingslocaties en opleidingszeilschepen en S. Elphick de historische collectie van het KIM. G. Teitler sluit

af met een historische beschouwing over het beroep van marineofficier. Het boek houdt dus het midden tussen onderwijsgeschiedenis en een historie van de locaties waarop deze opleiding plaatsvond.

Bosscher geeft een duidelijk overzicht van de marineopleiding tot 1960. Het KIM noemt hij het geesteskind van Johannes Frederik Lodewijk Schröder (1774-1845). Deze predikant en wiskundige – hoogleraar te Utrecht – bracht koning Willem I van het idee af de marineopleiding op de nieuw op te richten KMA in Breda te laten plaatsvinden.

Schröders argument was dat de praktische oefening dan in het gevaar kwam en bovendien dat de marine in een landmachtomgeving altijd op de tweede plaats zou komen. Eind 1827 viel de beslissing om van de voorgenomen koppeling van de opleidingen af te zien. Het zou echter maar voor een beperkte tijd zijn.

Medemblik bleek een ongezonde vestigingsplaats. Het grote aantal zieken en de wens te bezuinigen op de officiersopleidingen leidden in 1850 alsnog tot de verplaatsing van de opleiding naar Breda.

Aanvankelijk zou het voor een jaar zijn, maar in 1851 werd het permanent. Nederland bezat toen een Koninklijke Academie voor Zee- en Landmagt te Breda. Het was geen geslaagde fusie. De cultuurverschillen waren te groot en in marinekringen achtte men de opleiding aan boord van schepen van groot belang voor de lagere officiersrangen.

Zo kwam Den Helder in beeld. In 1854 kwam daar een praktijkgerichte basisopleiding voor enkele adelborsten. Pas in 1857 nam de marine afscheid van Breda, toen de volledige opleiding te Willemsoord (Den Helder) geconcentreerd werd. In 1869 werd een begin gemaakt met de bouw van een eigen les- en woongebouw.

Reorganisatie

Bosscher geeft een duidelijk overzicht van de veranderingen in de

opleiding tot aan de reorganisatie in 1956, ingezet door schout-bij-nacht G.B.M. van Erkel, inspecteur van het onderwijs bij de zeemacht. Hij introduceerde een opleiding op wetenschappelijk niveau omdat de werving slecht verliep en het werk van officier veel gecompliceerder was geworden. Van Borsselen pakt hier de draad op. In 1960 kwamen KIM en de TH Delft tot elkaar om het onderwijs vooral in de technische en wiskundige vakken op academisch niveau te brengen. Het vakkenpakket werd zwaarder, de opleiding langer en de organisatie werd aangepast. Het KIM kreeg in 1963 een curatorium waarin civiele hoogleraren zitting kregen en een Raad van Vlagofficier en Assessoren. De stap om het instituut om te dopen tot Koninklijke Academie voor de Marine vond echter geen genade.

Van Borsselen gaat nader in op de nieuwe wetenschappelijke opleiding en het eigen wetenschappelijk onderzoek van het KIM, maar ook op persoonsvorming, het probleem van de werving en de voortdurende spanning tussen wetenschappelijke theorie en de dagelijkse praktijk van het officiersberoep.

Het is jammer dat in dit hoofdstuk nauwelijks wordt ingegaan op de KMA, die dezelfde ontwikkeling met dezelfde problemen doormaakte, en waarover wel enige literatuur is. Juist voor deze onderwerpen, die de kern van de opleiding raken, kan comparatief onderzoek niet alleen vernieuwend maar ook verrijkend zijn omdat de mogelijke verschillen het eigene van de twee instituten nadrukkelijker naar voren brengt.

Gelijkenissen tussen KIM en KMA

Dat beide, KIM en KMA, veel gelijkenis vertonen komt inmiskenbaar naar voren in de bijdrage van Acda over het Korps. Ontgroening, almanak, liederen, assaut, senaat, sport (C&A-wedstrijden), eigen muziekcorps en toneelvereniging – het zijn parallele begrippen voor beide instituten. Ook termen als baren (ontgroenen), asymptoot (degenen die een studiejaar over-

doet) fee (dame die men meeneemt op een galabal) en jonker zijn identiek. Een verschil is het vaandel, dat koningin Wilhelmina in 1904 aan het Korps Adelborsten uitreikte. Het KMA-vaandel was een jaar voordien uitgereikt aan het cadettenbataljon, en niet aan het Cadettencorps. Het Cadettencorps immers bezit een onafhankelijker positie ten opzichte van de militaire leiding van de KMA dan het Korps Adelborsten ten opzichte van de Helderse instituutleiding.

Acda gaat ook in op de herkomst van de adelborsten. Het protestantse West-Nederland blijkt door de tijd heen toch de vruchtbaarste recrutingsgrond. Momenteel loopt er in het kader van 175 jaar KMA (2003) soortgelijk onderzoek, om te beoordelen of de herkomst van land- en luchtmacht-officieren wezenlijk anders is. Parallel aan de KMA is de opleiding van Indonesiërs in de jaren vijftig; het KIM daarentegen onderscheidt zich door de opleiding van Belgen (reeds vanaf 1949) en adelborsten uit de Verenigde Arabische Emiraten en Koeweit (vanaf 1993).

Vrouwelijke adelborsten deden vijf jaar later hun intrede dan vrouwelijke cadetten, de Senaat van het Korps Adelborsten had zijn eerste vrouwelijke voorzitter vier jaar na de KMA. Acda eindigt met een beschrijving van de geschiedenis van het Korps in de Tweede Wereldoorlog, bij uitstek een periode waarin cadetten en adelborsten elkaar vonden.

Van Alphen bespreekt de huisvesting van de marineopleidingen vanaf de Amsterdamse Kweekschool voor de Zeevaart uit 1791. Nadien waren er opleidingsinstituten in Hellevoetsluis, Rotterdam, Enkhuizen en Delft, totdat in 1829 de keuze op Medemblik viel als vestigingsplaats van het nieuwe KIM. De meeste aandacht gaat natuurlijk uit naar Den Helder. Daar was sinds 1813 maritiem etablissement Willemsoord gevestigd, in 1824 opgesierd met een commandementsgebouw (het paleis).

De eerste adelborstenopleiding vond vanaf 1854 plaats aan boord van sche-

pen. Een heus onderkomen voor het KIM verrees in 1869-1870, een ontwerp van de toentertijd vooraanstaande architect Cornelis Oudshoorn. Het is tot op de dag van vandaag het hoofdgebouw van het instituut.

Uitbreidingen

Gedurende de Tweede Wereldoorlog werden adelborstenopleidingen opgezet te Soerabaja (Java) 1940-1942 en te Penryn (Cornwall) in het bekende Enys House (1940-1946). Het KIM keerde na de oorlog met meer vanzelfsprekendheid terug naar Den Helder dan de KMA naar Breda. Hoewel de gebouwen door een bombardement aanzienlijk waren beschadigd en het interieur was vernield, was er geen discussie over herstel.

In 1946 functioneerde het KIM weer op zijn traditionele plaats. Sterker nog, reeds in 1948 vond een grote uitbreiding plaats met een nieuw lesgebouw (het klooster). De laatste grote uitbreidingen betroffen het nieuwe legeringsgebouw (Neptunus), gebouwd in 1973-1974, een nieuwe sporthal (Zweedse) uit 1988 en het nieuwe lesgebouw (Enys House) uit 1989-1990.

Een gedeelte van de opleiding van marineofficieren heeft vanouds op schepen plaatsgevonden. Van Alphen behandelt deze opleidingszeilschepen vanaf de *Arend* en de *Vlieg* uit 1798 tot de *Urania*, waarvan er sinds 1834 een viertal geweest zijn. De huidige *Urania* dateert uit 1928 en is in 1937 door de marine aangekocht. In de oorlog deed het schip dienst als instructievaartuig voor de *Kriegsmarine* te Flensburg. Hedentendage bezit het KIM de *Urania* nog, zoals Van Alphen zegt, voor 'karaktervorming, teamgeest en vlagvertoon' (p. 229).

De oud-bibliothecaris van het KIM, Elphick, beschrijft in het zesde hoofdstuk de schilderijen, boeken, kunstvoorwerpen, scheepsmodellen en relikwieën die het KIM bezit. De Ruyter en Van Speyk zijn vanzelfsprekend belangrijke thema's van de schilderijen, prenten en beelden. →

Daarnaast bezit de bibliotheek kostbare zeventiende-eeuwse werken van Joan Blaeu, Jan Huygen van Linschoten en Nicolaes Witsen.

Het beroep van marineofficier

Teitlers analyse van het beroep van marineofficier besluit het boek. Veel zaken komen hier aan de orde. Niet alle zijn direct aan de opleiding gerelateerd. Dit hoofdstuk heeft een veel bredere insteek. De thema's zijn: de cultuur van het beroep, de taken en samenstelling van de marine, de specialisaties binnen het officierskorps, de positie van reservisten en vrouwen, het optreden in Nederlands-Indië en de uitstroom of tweede carrières van marineofficieren (het bedrijfsleven blijkt favoriet).

Teiler concludeert nadat hij al deze aspecten de revue heeft laten passeren dat het vermogen tradities met innovaties te verbinden een van de sterke punten van het officierskorps is geweest en nog steeds is.

Het boek eindigt met lijsten van aantallen opgeleide adelborsten, van vlagofficieren belast met de omvangrijke literatuurlijst en presidenten van het Korps Adelborsten en besluit met het Adelborstenlied. Een omvangrijke literatuurlijst geeft een uitputtend overzicht van alle literatuur over het KIM.

Een fraai uitgevoerde bijdrage

Het bijzonder fraai geïllustreerde boek geeft een goede introductie van de geschiedenis van het KIM. De aanpak, verschillende thema's door verschillende auteurs, geeft echter wel eens wat overlap en maakt het moeilijk om geïntegreerd ontwikkelingen weer te geven. Juist het al of niet parallel lopen van KIM en KMA had wat dat betreft systematischer aangepakt kunnen worden.

Dit alles neemt niet weg dat een waardevolle, fraai uitgevoerde bijdrage aan de geschiedschrijving van het militair onderwijs in Nederland is geleverd, hopelijk ter inspiratie van

huidige militaire managers die op dit gebied actief zijn. Wanneer in de komende jaren de boeken over de onderofficiersopleiding en de KMA gereed zijn zal onze historische kennis over defensieonderwijs aanmerkelijk zijn toegenomen. Dit is ook van belang voor kennis over de plaats van defensie binnen de samenleving als geheel. Nu nog de internationale vergelijking...

dr. W. KLINKERT, KMA

Blitzkrieg-Legende

Der Westfeldzug 1940. K.H. Frieser, 473 blz., geïll., Oldenbourg Verlag, München 1996. ISBN 3 486 56201 0 f56,-

Normaal gesproken is deze rubriek bedoeld voor recent uitgegeven boeken. Het hier behandelde boek is echter al vijf jaar geleden uitgegeven, maar het gekozen thema spreekt ook in het jaar 2001 nog steeds tot de verbeelding. De schrijver gaat in op de legende van de *Blitzkrieg*, een wijze van militair optreden die in 1940 opgeld deed en nog steeds geldt als het summum van *joint* manoeuvre-oorlogvoering, met veel ruimte voor opdrachtgerichte commandovoering. Frieser trekt tevens enkele verrassende conclusies, een reden temeer waarom ik meende u deze boekbespreking niet te moeten onthouden.

Hitlers snelle overwinning op de geallieerden in 1940 was namelijk niet als '*Blitzkrieg*' gepland. De Duitse leiding rekende met een herhaling van de jarenlange uitputtingsgevechten uit de Eerste Wereldoorlog en bereidde zich economisch en militair daarop voor. Pas toen het *Panzerkorps Guderian* vriend en vijand verraste met een spectaculaire doorbraak bij Sedan ontwikkelde de Duitse aanval haar onnavolgbare eigen dynamiek en leidde tot een haast perfecte uitvoe-

ring van het zogenaamde *Sichelschnitt-Plan*, de door de Duitse *Luftwaffe* ondersteunde snelle stoot van gepantserde eenheden naar de Kanaalkust, waardoor het Nederlandse leger, het Belgische leger, het Britse expeditionaire leger, het gehele Franse 1e leger en grote delen van het Franse 2e, 6e, 7e en 9e leger bij Duinkerken werden omsingeld (geschat zo'n 1,7 miljoen soldaten).

De schrijver verzet zich tegen de gangbare theorie van Hitlers *Blitzkrieg*-strategie, ontrafelt deze legende op uitermate grondige en deskundige wijze en laat systematisch zien welke factoren daadwerkelijk geleid hebben tot de verrassende Duitse successen tijdens de Westelijke campagne.

Belangrijke vragen

Frieser begint met de Duitse voorbereidingen voor de Westelijke campagne en stelt belangrijke vragen aan de orde, die hij vervolgens analyseert, beschouwt en beantwoordt. Had Hitler een strategisch plan? (antwoord: neen.) Was de veldtocht in Polen een *Blitzkrieg*? (neen.) Werkte de factor tijd voor of tegen de Wehrmacht? (uiteindelijk tegen.) Was er sprake van een goed voorbereide oorlogseconomie? (neen.) Was de structuur van de Wehrmacht op een *Blitzkrieg* afgestemd? (neen.) Was de gevechtskracht van Wehrmacht vergeleken met die van de Geallieerden gunstig? (neen, integendeel.) Was de Duitse 'generaliteit' voor of tegen de Westelijke campagne? (tegen.)

Vervolgens behandelt hij de Duitse worstelingen met het gewaagde *Sichelschnitt-Plan* van luitenant-generaal Von Manstein, waarbij hij tevens uitvoerig ingaat op vergelijkbare plannen als het *Schlieffen-plan* (1914), het *Joffre-plan* (1940) en het *Dyle-Breda-plan* (1940). Hierbij passeren zaken als opdracht, intenties van de commandant(en), zwaartepuntvorming, vergelijking wederzijdse gevechtskracht, reserves, beoogde effecten (bijvoorbeeld het zogenaamde 'draaieur-effect'), et cetera op een bijzonder heldere wijze de revue.

Hierna behandelt Frieser de uitvoering van de veldtocht ('*Fall Gelb*') en zoomt hij waar nodig of interessant in op de verschillende tactische gevechten. Prominent komen het Ardennen-offensief, de doorbraak bij Sedan, de ineenstorting van het geallieerde Maasfront, de snelle Duitse opmars naar het Kanaal (en het zich daarbij voordoende probleem van de open flanken), het 'wonder van Duinkerken' (Hitlers '*Haltbefehl*') en het einde van de Westelijke veldtocht ('*Fall Rot*') voor het voetlicht.

Draagvlak

Ten slotte maakt Frieser de balans op. Hierbij onderscheidt hij maatschappelijk-psychologische factoren en militaire. Maatschappelijk-psychologisch laat hij zien dat zo kort na de Eerste Wereldoorlog het draagvlak onder de Franse bevolking voor de voorbereidingen van alweer een oorlog niet groot was. Frans pacifisme en de doelgerichte en effectieve Duitse propaganda deden vervolgens de rest. Mede hierdoor werden de geallieerden militair-strategisch volkomen verrast.

Daar kwam nog bij dat vooral de Fransen – analoog aan de Eerste Wereldoorlog – zich voorbereidden op een langdurige uitputtingsoorlog en daardoor (te) grote strategische en operationele reserves aanhielden. Frieser toont hierbij bijvoorbeeld aan dat 75 procent van de Franse luchtmacht niet werd ingezet aan het front (!), terwijl dit bij de Duitse Luftwaffe niet meer dan 25 procent was.

Vergelijkbaar is de verhouding bij de grondstrijdkrachten, waarbij dan tevens dient te worden opgemerkt dat

de geallieerde tanks als ondersteuning van de infanterie versnipperd werden ingezet en daardoor veelal kwantitatief in het nadeel waren van de Duitse tanks, die kwalitatief overigens in het algemeen niet konden tippen aan de Franse tanks van het type *Char B*. Het anachronistische Franse commandovoeringssysteem voldeed ook al niet (procedureel noch technisch) en werkte als een katalysator voor de geallieerde nederlaag. Vooral hierdoor kwamen te weinig middelen, te laat op de verkeerde plaats.

Conclusies

Als belangrijkste grondslag voor de Duitse overwinning ziet Frieser de combinatie van traditionele militaire beginselen en moderne techniek. Dit licht hij vervolgens toe aan de hand van een negental (ook voor onze moderne tijd nog) belangwekkende conclusies. Ten eerste is de Duitse strategische constante altijd de traditie van de 'snelle oorlog' geweest. Ten tweede introduceerde de Wehrmacht opnieuw het denken en handelen op het operationele niveau van oorlog voeren. Ten derde paste ze consequent het beginsel van zwaartepuntvorming toe. Ten vierde streefde men er consequent naar de tegenstander uit te manoeuvreren. Daarnaast werd ten vijfde het taboe dat na de Eerste Wereldoorlog op de doorbraak rustte, weggenomen. Ten zesde overwon men het lineaire denken en propageerde de stoot in de diepte.

Zeer belangrijk waren ten zevende de van oudsher geldende beginselen van de Duitse commandovoering: *Führen durch Auftrag* en *Führen von vorn*. Ten achtste stemde men tactiek en

techniek wederzijds op elkaar af: een goed gebruik van C2-systemen en procedures, een geconcentreerde inzet van het gepantserde eenheden en een gecoördineerde inzet van de luchtstrijdkrachten in de *close air support*-rol. Als negende ten slotte hanteerde men voortdurend en consequent de criteria snelheid en verrassing.

Afsluitend laat Frieser er in zijn epiloog geen misverstand over bestaan dat de Duitse Wehrmacht vooraf geen Blitzkrieg-concept heeft gehad, maar deze wijze van oorlogvoering mettertijd ontwikkelde, hetgeen vooral bij de aanval op de Sovjet Unie aanvankelijk tot grote successen heeft kunnen leiden. De legende van de Blitzkrieg is volgens de schrijver mede gevormd door de verslagen geallieerden, die er uiteraard alle baat bij hadden hun aandeel in de nederlaag te verbloemen door te spreken van een Duitse revolutionaire wijze van oorlogvoering.

Het gebonden boek is uitermate fraai uitgevoerd: veel, niet eerder gepubliceerde foto's, overzichtelijke schema's en tabellen, duidelijke kaarten. Het boek is bovendien goed gedocumenteerd en in een gemakkelijk leesbare stijl geschreven. Vele lessen kunnen uit de beschreven veldtocht getrokken worden. Deze lessen zijn ook in onze tijd nog van grote waarde. Dat het boek daarnaast nog gebruikt kan worden voor de in zwang geraakte *battlefield-tours* is mooi meegenomen. Het boek fascineert en is zijn geld dubbel en dwars waard!

drs. P.J.E.J. VAN DEN AKER, kol cav

Samenvattingen

F.H.G. de Grave. Integratie van defensiecapaciteiten

Op 15 januari 2001 was de Nederlandse minister van Defensie De Grave de 'keynote speaker' op het symposium over defensieplanning in Oberammergau (Duitsland). Hij introduceerde daar een 'bottom-up' benadering opdat de beperkte Europese defensiecapaciteit kan worden verbeterd. Volgens hem zijn er drie niveaus van defensieplanning: nationale defensieplanning; defensieplanning tussen twee of meer landen, en defensieplanning in een multi-laterale context, met andere woorden: tussen en binnen de NAVO en de EU. Volgens De Grave zou een modulaire benadering, in combinatie met een zekere mate van taakspecialisatie, het antwoord kunnen zijn. Niet alleen voor wat betreft het streven naar effectiviteit, maar tevens voor wat betreft de garantie dat alle bondgenoten in staat blijven om bij te dragen aan zelfs de meest veeleisende missies. Het bij elkaar voegen van middelen en capaciteiten zou een andere optie zijn. Dit proces op meerdere niveaus zou Europa een effectieve speler moeten maken naast de Verenigde Staten en Canada.

M.P. Peters. Gele Rijders of Russische para's?

Sinds juni 1999 waren de Gele Rijders, behorend tot de 'Multi-National Brigade South' (MNB-S) van KFOR, geplaatst in Orahovac (Kosovo). Deze stad viel onder hun gebiedsverantwoordelijkheid ('Area of Responsibility'-AOR). De bataljonscommandant ontvangt op 27 juni 1999 de informatie dat de Russen een gedeelte van de AOR zullen overnemen. Orahovac wordt daarmee ineens een kwestie voor de Russen, de Nederlandse regering, KFOR, de Gele Rijders en de plaatselijke bevolking, die gedeeltelijk uit Serviërs maar in meerderheid uit Albanesezen bestaat. Deze laatste groep versperde de wegen naar de stad. Uiteindelijk kregen de Gele Rijders toestemming om te blijven. De auteur bespreekt de achtergronden van het strijdpunt Orahovac en legt uit waarom Orahovac van de verschillende agenda's verdween.

V.C. Windt., J. Lievestro e.a. Het einde van 1(GE/NL) Corps of vergroting van de inzetbaarheid?

Er waren mensen die dachten dat het einde van het Duits-Nederlandse Legerkorps nabij was. Anderen voorspelden een stralende toekomst. Deze laatste groep zou weleens gelijk kunnen krijgen. In december 2000 besloten Duitsland en Nederland het hoofdkwartier van 1(GE/NL) Corps om te vormen tot een 'High Readiness Forces (Land) Headquarters'. Het artikel zet de complexe aanpassing uiteen van de Nederlandse krijgsmachtdelen aan de gewijzigde veiligheidsomgeving sinds 1991. Het bi-nationale legerkorps was een van de resultaten. In 1994 besloot de NAVO te beginnen met de 'Long Term Study'. Dit leidde tot een nieuwe commandostructuur, veranderingen in de infrastructuur en een herziening van de opbouw van de strijdkrachten. In het bredere scala van veranderingen stelden beide landen zich actief op. In december 1999 besloot de Europese Raad om de (Helsinki) 'Headline Goal' uit te werken. De auteurs bespreken de toekomstige mogelijkheden. Duits-Nederlandse samenwerking, - zoals deze plaatsvindt binnen 1(GE/NL) Corps -, zou een voorbeeld kunnen zijn voor het 'European Amphibious Initiative' en de 'European Air Group'.

G. Bene, S. Szabó. Veranderingen binnen de Hongaarse krijgsmacht

De resolutie van de Hongaarse regering in augustus 1999 was een poging om de decennialange problemen rond de herstructurering van de Hongaarse strijdkrachten het hoofd te bieden. Het nationale veiligheidsbeleid, goedgekeurd in 1998, geeft de strategische richting aan. De auteur bespreekt de veranderingen en hun geplande uitvoering in de komende jaren. Een toenemend budget, in combinatie met de besparingen die de herstructurering hebben opgeleverd vormen de voornaamste financiële bronnen. Het is Hongarije ernst als het gaat om de euro-atlantische dimensie en verdere integratie in de NAVO. Het uiteindelijke resultaat zal leiden tot een kleinere maar moderne en goed getrainde krijgsmacht, die klaar staat voor zowel nationale taken als internationale verplichtingen.

Summaries

F.H.G. de Grave. Integrating Defence Capabilities

On January 15, 2001 the Dutch minister of Defence gave the keynote address to the Defence Planning Symposium in Oberammergau (Germany). He introduced a bottom-up approach to overcome the limited effectiveness of European defence efforts. In his view there are three levels: national defence planning; defence planning between two or more countries, and defence planning in a multilateral context, that is, within and between NATO and the EU. According to him, a modular approach, in combination with a certain degree of role specialisation, might be the answer. Not only in seeking effectiveness, but also in ensuring that all Allies remain able to contribute to even the most demanding missions. Pooling of assets and capabilities might be another option. This multi-level process should make Europe an effective player alongside the North American Allies.

M.P. Peters. Orahovac; Dutch gunners or Russian parachutists?

Since June 1999 Dutch gunners belonging to the Multi-National Brigade South of KFOR were positioned in Kosovo. The town of Orahovac was within their Area of Responsibility (AOR). On June 27 the battalion commander is informed that Russians will take over part of this AOR. Orahovac suddenly becomes an issue for the Russians, the Dutch government, KFOR, the Dutch gunners and the local population, part of them Serbs, the majority Albanians. The latter blocked the roads into the town. Eventually the Dutch were allowed to stay. The author discusses why Orahovac became a problem and why this issue disappeared from the different agendas.

V.C. Windt. J. Lievestro e.o. What about 1(GE/NL) Corps?

As the authors explain there were people who regarded this binational corps as doomed. Others prophesied a bright future. The latter might be right. In December last year Germany and the Netherlands decided to reshape the corps headquarter into High Readiness Forces (Land) Headquarters. This article explains the complex adaptation of the Dutch Armed Forces to a new security environment since 1991. The bi-national corps was one of its results. In 1994 NATO decided to start the 'Long Term Study'. It brought a new command structure, changes in infrastructure and a review of force structures. Within this broader change the two countries actively participated. In December 1999 the European Council decided to elaborate on the (Helsinki) Headline Goal. They touch on the way ahead. German-Dutch co-operation, as stated within this corps, might be followed in the 'European Amphibious Initiative' and the 'European Air Group'.

G. Bene, L. Szabó. Reforms in the Hungarian Defense Forces

The August 1999 Resolution of the Hungarian Government attempted to end the decade-long problems of armed forces restructuring. The national security policy, approved in 1998, indicates the strategic direction. The author discusses the reforms and their execution in the years to come. An increasing budget in combination with savings derived from the restructuring are the basic financial resources. Hungary is serious when matters of the Euro-atlantic dimension and further integration into NATO are involved. The final results are smaller, but modern and well-trained armed forces. Ready to fulfill both national tasks and international obligations.

KOPIJAANWIJZINGEN

De redactie verzoekt de auteurs de omvang van hun artikelen zoveel mogelijk te beperken. Dat komt de leesbaarheid van hun bijdrage alsmede de variatie van de inhoud ten goede. Een pagina telt circa 800 woorden; dit komt globaal overeen met 2 bladen A4, getypt met ruime marge en 1,5 regelafstand. Auteurs wordt verzocht tevens een beknopte samenvatting (maximaal 150 woorden) aan te leveren, waarvan elders in het nummer een Engelstalige versie zal worden gepubliceerd.

Bij het manuscript de diskette aanleveren: Word of WordPerfect.

Vergeet niet uw adres, telefoon- en bankrekeningnummer te vermelden!

Geen speciale codes en lay-out-elementen invoeren (dus géén vetten, tabs e.d.)
en afbreekprogramma uitzetten s.v.p.

1 MANUSCRIPT

1.1 Tekst

- Onder de titel (kort houden): naam auteur met eventueel academische titel; rang of functie; wapen- of dienstvak.
- Kopij typen met anderhalve regelafstand, corps 12.
- Linker- en rechtermarge totaal minimaal 6 cm.
- Pagina's doorlopend nummeren.
- Voorkeursspelling gebruiken.

1.2 Tabellen

- Niet in tekst opnemen, maar op aparte pagina('s) aan het slot toevoegen.
- Doorlopend nummeren en nummer onder tabel plaatsen (Tab. 1, Tab. 2, enz.)
- Daarachter titel(s) van de tabel(len).

1.3 Literaturopgaven

- Samen te vatten aan het slot, onder het kopje Literatuur.
- Literaturopgaven nummeren in volgorde van vermelding in artikel. Indien in een artikel niet expliciet naar de literatuur wordt verwezen, kan nummering van de opgaven achterwege blijven.
- Verwijzingen in de tekst door middel van superieur-nummer aan het einde van de zin of citaat.
- Vermelding tijdschriftartikelen in literatuurlijst als volgt: Auteur – Tijdschrift jaargang(jaar)(nummer) blz.
Voorbeeld: A.C. Tjepkema – MS 167(1998)(7) 347.
- Vermelding van boeken: Auteurs – Volledige titel. Uitgever, plaats, jaar. *Voorbeeld:* A. Etzioni – De moderne organisatie. Spectrum, Utrecht, 1970.
- Vermelding brochures: Auteurs – Titel brochure. Uitgever, plaats, jaar.
Voorbeeld: N. Schrijver – De toekomst van de vrede. *Internationale Spectator* 53(1999)(1).
- In literaturopgaven is vermelding van titulatuur bij auteursnamen niet gebruikelijk.

1.4 Voetnoten

- Deze beïnvloeden de leesbaarheid van een artikel ongunstig en dienen zoveel mogelijk te worden vermeden.
- Indien gebruik van enkele voetnoten onvermijdelijk is, dan per artikel doornummeren in met 1 beginnende reeks.
- Voetnootcijfers in de tekst, ná desbetreffende zin, superieur typen, zónder haken: ¹
- De voetnoten zélf, ook met voorin het cijfer superieur, graag aan het slot typen (bij opmaak komen ze onder de kolom waarin de verwijzing staat).

2 ILLUSTRATIES

2.1 Algemeen

Foto's, tabellen en computertekeningen niet in de tekst opnemen, maar altijd los bijvoegen.

2.2 Foto's

- Foto's bij voorkeur zwart-wit, glanzend: formaat maximaal A4.
- Op de achterzijde vermelden: bijschrift ('wie, wat, waar'), naam fotograaf, en/of beeldarchief, copyright.

2.3 Tekeningen/afbeeldingen

- Afbeeldingen in kleur zijn slecht bruikbaar. Computertekeningen zijn slechts in elektronische vorm bruikbaar indien ze zijn opgeslagen als EPS-, TIFF- of PICT-format met een resolutie van minimaal 300 dpi, bij een gemiddeld formaat van 15 centimeter in de breedte bij een 'liggende' foto en 10 centimeter bij een 'staande' foto. Internet-kwaliteit is dus helaas **onvoldoende**. Graag apart uitdraaien; dus niet in de tekst zelf.
- Letters, cijfers zo groot maken dat ze bij verkleining van tekening tot de breedte van twee of drie kolommen goed leesbaar blijven.

- Tekeningen vóór inzending goed controleren: in een eenmaal vervaardigde opname is correctie vrijwel onmogelijk.

2.4 Bijschriften/legenda's bij afbeeldingen

- Nummering van foto's en afbeeldingen doorlopend en dóór elkaar.
- Bijschriften bij afbeeldingen zijn essentieel; dus niet alleen maar nummeren.

3 DRUKPROEF

- Als regel ontvangt de auteur een drukproef ter correctie.
- Hiervan kan worden afgeweken op verzoek van auteur of bij ontbreken van voldoende tijd voor deze procedure.

4 MENINGEN VAN ANDEREN

4.1 Aantal exemplaren

Bijdragen voor de rubriek 'Meningen van anderen' worden door de redactie op prijs gesteld. Diskette graag bijvoegen.

4.2 Tijdstip inzending

Indien een reactie op een artikel uiterlijk 1 week na verschijnen van dat artikel in het bezit van de redactie is, kan ze in principe, samen met een eventueel wederwoord, binnen twee maanden worden gepubliceerd.

5 BOEKBESPREKINGEN

5.1 Titelbeschrijving

Medewerkers die van de redactie een boek ter recensie ontvangen, wordt verzocht de bespreking te doen voorafgaan door een volledige titelbeschrijving, bevattende: Titel, auteur, aantal blz., geïll. uitgever, plaats, jaar. (Eventueel: importeur.) Prijs. ISB-nummer.

Voorbeeld:

To end a war

Door R. Holbrooke, 410 blz., geïll. Random House, New York, 1998.

\$ 25.95

ISBN: 03 7550 057 X

5.2 Verhouding

Kritiek dient te worden onderbouwd. Een recensie dient te bestaan uit een samenvattend en een beoordelend gedeelte.

Idealiter is de verhouding: 100 woorden bij een recensie van 400 woorden; 150 bij 600 woorden, et cetera.

5.3 Honorering

In tegenstelling tot artikelen worden besprekingen niet gehonoreerd; de recensent mag het besproken boek behouden.

6 BEWIJSNUMMERS

Iedere auteur ontvangt automatisch en zonder kosten vijf bewijsexemplaren van het nummer waarin zijn artikel is opgenomen.

Meer exemplaren à f 4,- te bestellen door storting/overschrijving op ABN-AMRO 51 43 38 997 t.n.v. Militaire Spectator, Den Haag, Postbus 165, 2501 AP Den Haag, onder vermelding van het gewenste nummer.

7 HONORARIUM

Het auteurshonorarium voor artikelen bedraagt f 50,- per gedrukte pagina.

8 NAAM, ADRES, GIRO/BANK AUTEUR

De auteur dient bij zijn manuscript te vermelden: naam, adres en giro- of bankrekeningnummer, telefoon- en eventueel faxnummer.

9 KOPIJ-INZENDING/OVERLEG

Uw bijdrage wordt door de redactie zeer op prijs gesteld. Kopij kunt u zenden aan:

Instituut Defensie Leergangen
Redactie Militaire Spectator
Postbus 20701, 2500 ES Den Haag

Door auteurs gewenst overleg kan via evengenoemd adres plaatsvinden.

Overleg met betrekking tot reproduceerbaarheid van illustraties, alsmede over drukproeven en planning:

Instituut Defensie Leergangen
Bureauredactie Militaire Spectator
Mw. drs. A. Kool
Postbus 20701, 2500 ES Den Haag

tel. 015 - 284 47 20 (dinsdag, donderdag en vrijdag)
fax 015 - 284 47 21.